

Riksdagens protokoll

1990/91:48

Fredagen den 11 januari

Kl. 9.00–13.10

Protokoll
1990/91:48

1 § Ny riksdagsledamot m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från valprövningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprövningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Rune Berglund (s), Vemhån, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 11 januari 1991 sedan Bo Toresson (s) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Hans-Göran Wiberg, Strömsund (s).

Valprövningsnämnden har denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 10 januari 1991

Stig Nordlund

Sven-Georg Grahn

2 § Anmälan om kompletteringsval till utskott m.m.

Talmannen meddelade att på grund av uppkomna vakanser hade
dels socialdemokratiska riksdagsgruppen som ny suppleant i skatte- och arbetsmarknadsutskotten efter Bo Toresson anmält Rune Berglund,
dels vänsterpartiets riksdagsgrupp som ny suppleant i valprövningsnämnden efter organisationssekreterare Lars Pettersson anmält Bo Hammar.

Talmannen förklarade utsedda till

suppleant i skatteutskottet

Rune Berglund (s)

3 § Svar på interpellation 1990/91:86 om läroplanens framtida roll i skolan

Anf. 1 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Ylva Johansson har frågat mig om vilka bedömningar som ligger till grund för regeringens förslag om tydligare läroplaner och om det är regeringens avsikt att sänka ambitionsnivån i grundskolan för att uppnå önskad tydlighet. Vidare har hon frågat om jag delar uppfattningen att principerna för hur undervisningen bedrivs inte kan ses som underordnade målen för ämneskunskaperna.

Jag redogjorde med anledning av riksdagsbehandlingen av propositionen om ansvaret för skolan i december förra året för de bedömningar som ligger till grund för förslaget om utformningen av läroplaner. Jag anser det inte nödvändigt att upprepa de argument jag då framförde. Jag vill endast erinra om att "motiv och förklaringar" inte skall undanhållas dem som är verk samma inom skolan. Det är däremot inte, enligt min mening, nödvändigt eller önskvärt att olika motiv och förklaringar finns med i läroplanerna. De kan mycket väl presenteras i t.ex. kommentarer till läroplanerna i enlighet med vad som föreslogs i propositionen om ansvaret för skolan.

Enligt förslaget om utformningen av läroplanerna skall det förutom mål även finnas riktlinjer för arbetet, vilka är bindande för lärarna. De övergripande principerna för hur undervisningen skall bedrivas betraktar jag som sådana riktlinjer. Det är en självklar utgångspunkt vid utformningen av kursplaner för olika ämnen att dessa inte får strida mot läroplanernas mål och riktlinjer.

Det är regeringens avsikt att läroplaner och kursplaner skall utformas så att de fungerar som konkreta verktyg för planering och utveckling av en skola med mycket höga kvalitetsambitioner.

Anf. 2 YLVA JOHANSSON (v):

Herr talman! Läroplanerna kommer att bli de viktigaste centrala styrdokumenten i framtidens skola. Därför hoppas jag verkligen att vi skall kunna föra en diskussion kring hur de skall vara utformade och vad de bör innehålla.

Jag vill tacka statsrådet för svaret på min interpellation, men jag tycker att svaret var mycket magert.

Anledningen till att jag ställde mina frågor är att jag känner stor osäkerhet inför de mycket kortfattade riktlinjer som angavs i propositionen om ansvaret för skolan, och varken utskottsbehandlingen eller riksdagsdebatten efteråt har klarat ut dessa frågetecken.

Som jag ser det finns det två typer av problem, som delvis kan verka motstridiga, som reser sig när man talar om tydliga läroplaner.

Det första problemet är att skolan inte kan styras med enkla direktiv – det spelar ingen roll hur tydliga de är. Undervisning och kunskapsutveckling är inte sådan till sin natur att det går att styra skolans verksamhet på det viset. Dessutom omfattar skolans verksamhet så många människor att det inte låter sig göra så enkelt. Därför menar jag att det är fel att förespegla någon att vardagen i mer än 10 000 klassrum kan ändras från en läroplan till en annan.

Problem uppstår om man går alltför långt i kompromissandet om läroplanerna mellan de olika politiska partierna – det inser jag – men samtidigt motsvarar ju detta kompromissande olika uppfattningar som finns i samhället och bland dem som är verksamma i skolan. Det spelar därför stor roll för hur läroplanerna kommer till uttryck i skolans vardag.

Detta betyder dock inte att läroplanerna är oviktiga – jag vill inte missförstås på den punkten. Läroplanerna är viktiga styrdokument och spelar en stor roll när det gäller utvecklingen av skolan och när det gäller vardagen i klassrummen. Men det är farligt att säga sig att blir man bara tillräckligt tydlig så går det att snabbt göra förändringar i skolan. Så tror jag inte att det är. Man får akta sig för att skapa orealistiska förväntningar.

Det andra problemkomplexet har att göra med arbetsformerna. Allt tyder nämligen på att arbetsformerna i skolan blir allt viktigare. Jag tror att en stor majoritet av elever och föräldrar delar uppfattningen att principerna för hur undervisningen bedrivs är minst lika viktiga som innehållet. Nu säger också Göran Persson att han delar den uppfattningen, och det tycker jag är mycket bra.

Att arbetsformerna blir allt viktigare tror jag har flera skäl. En anledning är att arbetslivet förändras och ställer nya krav. Litet tillspetsat kan man säga att om en gammal tids arbetsliv ställde krav på att eleverna skulle lära sig komma i tid, sitta still och hålla tyst, så ställer en ny tids arbetsliv helt andra krav på samarbetsförmåga, förmåga att se helheter, att ta egna initiativ och att kritiskt granska ett ökande informationsflöde.

Ett annat skäl är att arbetsformerna är avgörande för elevernas inflytande. Detta tror jag är kärnan i de undersökningar som säger att elevernas inflytande är störst på lågstadiet och sedan minskar ju högre upp i skolan man kommer. Det tror jag beror på att arbetsformerna är mer traditionella när man kommer upp till högstadiet och gymnasiet. Också den ungdomskommitté som regeringen har tillsatt för att komma med förslag om hur elevernas och ungdomarnas inflytande kan öka har sagt att just arbetsformerna har avgörande betydelse.

Förändrade arbetsformer gynnar alla elever, men mest de elever som vanligtvis missgynnas i skolan. Det finns ett flertal undersökningar som visar att dels flickor, dels elever ur arbetarklassen gynnas av andra arbetsformer än de traditionella och i större utsträckning tillgodogör sig undervisningen.

Jag anser att arbetsformerna i skolan måste utvecklas och förändras. Detta är också på gång på många håll, och jag är optimistisk inför framtiden, men det är viktigt att de skrivningar som i dag finns i exempelvis Lgr 80 inte bara försvinner. Jag tänker på sådana skrivningar som att ensidig katederundervisning är utesluten om man skall ha ett elevaktivt arbetssätt. Det är vik-

tigt att skrivningar med den typen av intentioner finns kvar. För trots att det står så är ju ensidig katederundervisning fortfarande den vanligaste arbetsformen i skolan. Delvis beror detta på organisatoriska förhinder, men det beror också på att det tar tid att förändra skolan. Lärare undervisar som de själva blivit undervisade eller som de fått lära sig under sin grundutbildning på lärarhögskolan, föräldrar kräver ofta en undervisning som påminner om deras egen skoltid, osv.

Vill man förändring måste det finnas vissa riktlinjer i de centrala styrdokumenten av typ läroplan, också beträffande arbetsformerna, för annars tror jag inte att vi når någon förändring. Och jag menar att förändring är viktig – av flera skäl, som jag har redogjort för.

Jag hoppas att jag tydligt har framställt mina frågor, som ju är ganska komplexa. Jag tror inte att det går att föra en enkel debatt om läroplanen. Men jag hoppas att det ändå skall gå att föra en debatt, för det här är så pass viktigt.

Mot bakgrund av vad jag här har sagt vill jag fråga skolministern: Vari består tydligheten i de framtida läroplanerna? Jag har i varje fall hittills inte blivit klar över det. Det talas om tydliga läroplaner – men på vilket sätt? Detta är avgörande för hur läroplanerna skall ses och för hur jag och mitt parti skall se på de riktlinjer som regeringen har presenterat.

Anf. 3 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag tycker att den här interpellationsdebatten är mycket viktig.

Alltför sällan får vi debattera innehållsfrågor med skolministern. Vi får i alla fall inte svar på de frågor om skolans innehåll som vi ställer i debatter. Och det visar sig att det är så denna gång också. Inte ett ord från skolministern om vilka kunskaper och färdigheter som eleverna skall få i skolan. Ordet kunskap används inte ens i svaret. Men det är ganska typiskt för skolminister Göran Persson. Skolministern är föga intresserad av innehållet. Om innehållsfrågorna får vi alltså inga besked.

Frågor som rör skolans mål, innehållet i skolans arbete och de kunskaper som eleverna behöver är centrala. De blir också allt viktigare när besluten om skolan i övrigt skall decentraliseras.

Jag vill framhålla att vi moderater anser att decentraliseringen skall gå ännu längre. Vad skolministern gör är att han flyttar beslutandet från en nivå till en annan – nämligen till kommunpolitikerna. Vi moderater vill låta varje skola själv besluta om inriktning, om arbetsformer och om hur man skall styra verksamheten. Men målen måste först bli klarare. Dessutom måste läroplanen bli tydligare. Eleven skall kunna välja – pengarna skall bildligt talat levereras vid skolporten. Skolministerns förändringsarbete beträffande skolsystemet börjar i fel ände. Först borde alltså målen och läroplanen vara klarlagda. Sedan kommer det övriga.

Det är ett stort problem i dag att skolans mål inte tillräckligt klart anger att huvuduppgiften är att ge kunskaper och färdigheter. Läroplanen har inte visat sig vara tillräckligt tydlig. Den har inte varit tillräckligt tydlig i ett decentraliserat system.

Lgr 80 innebar en välgörande och välkommen uppstramning. Om ett bor-

gerligt styre hade fått fortsätta skulle användningen av den ha varit annorlunda.

Alltmer har lagts in i skolan efter krav från utbildningsbyråkratin, politiker av skilda slag, samhällsdebatten och olika trender. Både nya moment och aktiviteter av olika slag har förts in utan att annat har tagits bort. Skolans kunskapsförmedlande roll har nedtonats.

Ämnen läses i block. Vissa ämnen åsidosätts, som också den nationella utvärderingen visar. Religionskunskap och samhällskunskap t.ex. finns knappast i 30 % av årskurserna 4 och 5. Ytlig orientering får ersätta grundliga kunskaper. Hemuppgifterna används inte överallt som ett naturligt hjälpmedel när det gäller att öva och lära.

Allt detta leder till att läroplanerna måste lyfta fram skolans centrala uppgift. De måste vara tydliga, och de måste klart ange vad eleverna skall kunna.

Det leder inte alls till den torftighet och betoning av drill och ensidig färdighetsträning som Ylva Johansson fruktar.

Jag håller dock helt med om att skolans undervisning måste syfta till en djupare förståelse hos eleverna och att den måste ge eleverna kunskaper som de själva kan använda. Detta måste självfallet anges i en tydlig läroplan – annars är den inte tydlig nog.

Men man kan inte skapa förståelse hos eleverna och ge dem användbara kunskaper om de inte har grundliga baskunskaper och basfärdigheter. Där måste läroplanen vara utomordentligt tydlig. Vi gör eleverna den allra största otjänst om vi får dem att tro att de kan klara sig med en övergripande orientering utan grundläggande kunskaper, som oftast måste nötas in. Förståelse, helhetssyn, överblick och möjlighet till kritisk granskning får man bara om det finns ett gediget kunnande i botten. Att förespegla något annat är att lura eleverna.

Multiplikationstabellen måste så att säga sitta hos var och en för att det skall gå att klara matematiken. Tema på verb måste man också behärska för att kunna uttrycka sig begripligt på främmande språk osv. Öva stavning måste man även för att kunna skriva så, att andra förstår vad man har skrivit.

Så till arbetssättet i skolan. Ja, övergripande principer för hur undervisningen skall bedrivas bör anges i läroplanen. I övrigt skall man inte föreskriva arbetssätt. Hur arbetet konkret skall bedrivas hör ju intimt samman med lärarens personlighet, elevernas behov och det avsnitt av ett ämne som skall behandlas. Alla som arbetar i skolan vet att läraren måste arbeta på olika sätt i olika grupper och med olika moment.

Om vi stärker skolans uppgift att ge kunskap genom tydliga mål och läroplaner kan vi med förtroende överlåta på lärarna att arbeta så, att målen nås. De kommer att söka sig fram till de arbetsformer som är bäst när det gäller att nå uppsatta mål.

Herr talman! Jag vill till sist ställa tre frågor till skolministern:

1. Kommer skolans kunskapsförmedlande uppgift att lyftas fram i läroplansöversynen?

2. Kommer ämnena att stärkas i skolministerns läroplansarbete eller fortsätter den s.k. blockläsningen i SO och NO, som kan innebära att vissa ämnen sätts åt sidan, såsom rapporter i den nationella utvärderingen nu utvisar?

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

3. Kommer hemuppgifterna att tydligt lyftas fram som ett självklart arbetssätt för skolan?

Anf. 4 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Till Ylva Johansson vill jag säga att hennes sätt att föra debatten visar hur svår frågan egentligen är. Det finns inte några enkla svar eller enkla angreppssätt. Å ena sidan finns det saker i dagens läroplan som är bra. Där finns det sådant som vi inte vill missa. Å andra sidan finns det saker där som vi borde kunna lyfta ut.

Jag är inte tvärsäker. Det skall jag medge. Jag är heller inte på något sätt ute efter att driva en linje som leder till konfrontation. Jag tror i stället att det vore bra om vi kunde komma fram till en samstämmighet. Men det är uppenbart – och det framgår när man tittar på dagens läroplan och på hur den fungerar – att förhållandena inte är i takt med det förändringsarbete som vi nu bedriver inom skolan och som egentligen är ett uttryck för en stor förändring tvärsigenom den gemensamma sektorn. Detta arbete bygger på att de som utnyttjar verksamheten, som får del av den – eleverna och deras föräldrar – ställer allt större krav på inflytande. De som skall möta dessa krav är lärarna, de professionella i verksamheten.

Lärarna måste få ett utrymme inom det regelverk som fastställs av riksdag och regering och som ger dem förutsättningar att möta uppdragsgivarna i en vettig dialog. De skall inte behöva säga: Så får jag inte göra och så kan jag inte göra, därför att skolöverstyrelsen, riksdagen eller regeringen har bestämt det.

Tydliga ramar – ja. Och inom fastställda ramar skall det finnas ett mycket stort förtroende för de professionella i skolans verksamhet. Det är det principiella resonemanget i den ansvarsproposition som riksdagen antog i december månad.

Det är på den grunden som jag bygger när jag skriver direktiven till den läroplansöversyn som skall göras, vars syfte inte är att titta enbart på grundskolan utan också, för första gången vid samma tillfälle, på gymnasieskolan, vuxenutbildningen och, som det står i den i går presenterade budgetpropositionen, förskolan. Det handlar alltså om ett samlat resonemang utifrån en och samma grundläggande utgångspunkt för hela den verksamhet som samhället har för att fostra och utbilda barn och ungdomar. I detta utomordentligt attraktiva läge befinner vi oss just nu. Vissa saker i samhällsutvecklingen måste få slå igenom i läroplanen. Utöver detta med professionalismen och förtroendet för dem som arbetar inom verksamheten, som är en nödvändig förutsättning, tar jag naturligtvis fasta på det som Ann-Cathrine Haglund pekade på, nämligen nödvändigheten av att tydliggöra baskunskaperna. Det har ju pågått en process i den riktningen. Nu skall vi se till att det klart och tydligt skrivs in. Det här är också kopplat, vill jag påstå, till det resonemang som vi just har startat om betygsfrågorna och som skall ses i samma ljus. Skall vi ha målrelaterade betyg i skolan, som betygsutredningen nu tittar på, kräver det naturligtvis också en tydlighet hos läroplaner och kursplaner.

I övrigt kommer naturligtvis den starka och snabba internationaliseringen att slå igenom i läroplansöversynen. Jag har talat väldigt mycket om vad jag

ser som kunskapsområden som kommer att växa i betydelse, mot bakgrund av internationaliseringen.

Det är språken, helt naturligt, inte bara de främmande språken, utan också vårt eget modersmål, som naturligtvis i en tid av internationalisering behöver stärkas och även på lång sikt skyddas.

Det är bakgrunden, i den meningen att jag måste kunna orientera mig i tiden. Hur ser mitt kulturarv ut? Hur ser den historia ut som är kopplad till mitt land, till min bygd, till mina föräldrars uppväxt? Hur orienterar jag mig på så sätt i tiden inför en utveckling där vi i allt större utsträckning kommer att söka oss ut i världen, med alla möjligheter det innebär? I ett sådant perspektiv är kultur, kulturarv, historia någonting som kommer att lyftas fram i läroplansöversynen.

Jag har också pekat på de ekologiska frågeställningarna. Även de kommer att vara stora i läroplansöversynen. Där har vi den gigantiska utmaning som vi alla står inför. Om inte vi eller våra barn hanterar den på ett klokt sätt, kommer vi inte att ha en värld att leva i. Det vet vi om. Vi kan inte fortsätta på samma sätt som i dag. För att förändra ett sådant beteende som man bär med sig som medborgare eller konsument krävs kunskap. Den kunskapen skall ges i skolan. Ett skolsystem i framtiden kommer inte att vara legitimt eller trovärdigt hos dem som tar del av undervisningen, om man inte tar upp de stora frågeställningarna.

Där har vi några av de kunskapsområden eller ämnen, vilket man nu vill kalla det för, som vi kommer att lägga tyngdpunkten vid när vi förändrar innehållet i verksamheten. Principerna för läroplanen, principerna för hur man skall väga av mellan mål och riktlinjer, principerna för hur man skall väga av mål och riktlinjer mot kommentarer tog riksdagen ställning till så sent som för en månad sen. Dem behöver jag därför inte utveckla ytterligare.

Anf. 5 YLVA JOHANSSON (v):

Herr talman! Jag har inget att invända mot de ämnesmässiga betoningar som skolministern aviserar för läroplanen. Men den oro som jag har för "tydligheten" känner jag fortfarande. Jag är orolig för att tydligheten kan innebära en torftighet. Det behöver inte bli så, men jag känner mig trots allt inte lugnad.

Det finns också en tydlighet som i debatten länge har representerats av Ann-Cathrine Haglund och som betyder att skolan blir ett nötande. Det är klart att man inte kan gå igenom multiplikationstabellen en gång och tro att eleverna kan den, men det handlar om hur skolan skall fungera. Vad är kärnan i skolans verksamhet och hur fungerar den? Jag tänker då inte på vilka ämnen som utgör kärnan, utan på hur man arbetar. Jag är orolig för de propåer som finns om en läroplan där kunskapen är kvantifierad. Det finns propåer om att procentgränser skall gälla för det antal fel man får ha i multiplikationsräkning av olika svårighetsgrad, antal oregelbundna verb man skall kunna, tidsgränser för den tid en elev behöver för att läsa en text av olika svårighetsgrad och tillgodogöra sig innehållet. Den typen av kvantifierade kunskapsmål vill jag inte se i en framtida läroplan. Det menar jag är att styra skolans verksamhet åt fel håll.

Jag är också orolig för kopplingen till målrelaterade betyg, naturligtvis är

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

jag det. Jag är orolig för de konsekvenser det kan få för läroplanen. Jag är rädd att det skall ge en läroplan där betoningen blir mycket stor på kvantifierade kunskapsmål som behövs för ett målrelaterat betygssystem. Samtidigt säger man att det skall råda en lokal frihet. Då kopplas friheten enbart till arbetsformerna och inte till urvalet av stoff. Därmed tycker jag att läroplanen får en felaktig betoning. I det fallet känner jag fortfarande oro för vad tydligheten innebär.

Jag menar att det är viktigt att kunskapsinnehållet inte frikopplas från användandet av kunskap. Det är därför jag är rädd för torftiga kunskapsmål som inte är kopplade till att man verkligen kan använda sina kunskaper, utan som är kopplade till sådant som man lätt kan mäta vid ett skriftligt prov. Nu menar inte jag att skolministern har sagt att det skall bli så. Men jag känner fortfarande en oro åt det hållet.

Litet av min fråga om tydligheten kvarstår. Naturligtvis tycker jag att det är bra med en mångfald av arbetsformer. Jag vill inte, som jag sade i mitt inledningsanförande, ha en centralstyrning av arbetsformerna. Men jag vill att man tydligt skall säga hur skolans arbete skall gå till, vilka värderingar som skall ligga till grund; elevaktivt arbetssätt, undersökande arbetssätt, ingen ensidig betoning av katederundervisning osv.

Anf. 6 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att skolministern betonar baskunskaper, basfärdigheter, språken, svenska osv. Jag tycker att det är viktigt. Men jag tror också att det finns anledning att se till att man verkligen betonar kunskapsförmedlandet i dessa avseenden.

Ylva Johansson är rädd för en skola med "nötning". Men skall eleverna få djup förståelse, skall de få överblick, skall man ge dem redskap att kritiskt granska, måste man faktiskt se till att de kan basfakta. De måste ha grundliga kunskaper först. Min förhoppning är att läroplanen skall vara tydlig på denna punkt. Vi måste ge eleverna grundläggande kunskaper. I dag är det för mycket av ytlig orientering. Vi lämnar eleverna i sticket. Dessa grundliga kunskaper skall leda till förståelse, överblick och kritisk granskning. Mina frågor kvarstår. Skolministern svarade inte på om ämnenas ställning kommer att stärkas i skolan. I och med att man undervisar i block är risken uppenbar, vilket också har visat sig i de rapporter som nu har kommit från den nationella utvärderingen, att vissa ämnen åsidosätts och att det blir en ytlig orientering. Det är oerhört viktigt att läroplanen slår fast ämnenas roll, att varje ämne skall ha sin tid och sitt innehåll.

Jag fick heller inget svar på frågan om hemuppgifterna. Skall vi stärka baskunskapernas och basfärdigheternas roll i skolan, har hemuppgifter från början en mycket viktig roll. Det är fråga om att hos eleverna skapa en vana till självständigt arbete, enkelt i början och så småningom alltmer självständigt. Eleverna skall ha möjlighet att repetera hemma det som har gått igenom i skolan, göra studiebesök eller vad det kan vara som kan ingå i hemuppgifterna. Hemuppgifterna grundlägger den goda vanan. Hemuppgifter finns naturligtvis i skolan i dag, men på mycket varierande sätt. Det är synd, för hemuppgifterna ger en chans för eleverna att befästa det som skolan har lärt ut.

Herr talman! För dem som inte är skolpolitiker och till äventyrs lyssnar på en sådan här debatt tror jag att den framstår som litet obegriplig. Vi håller på att på något sätt positionera oss omkring vissa, om inte slagord så åtminstone signalord. Några säger sig stå för ämneskunskaper, andra skall stå för överblick och helhet. Jag skulle tro att detta också är en obegriplig debatt ute i skolorna. Skolpolitiken är i det här sammanhanget litet i otakt med vad som faktiskt händer i landet i övrigt. Det är inte det ena eller det andra. Det är inte så att någon står för kunskaper och att någon annan inte står för kunskaper.

Ylva Johansson har precis som Ann-Cathrine Haglund naturligtvis de bästa avsikter och vill att ungarna skall lära sig så mycket som de över huvud taget kan, så mycket som deras kapacitet och förmåga över huvud taget ger dem anledning till.

Det är också min utgångspunkt.

Här finns naturligtvis ingen som helst anledning att skapa en läroplan som skulle bli så pass torftig, därför att den är så enkel, att den på något sätt utgjorde något slags kommando, innebar något slags miniminivå eller minsta gemensamma nämnare. Det är inte ambitionen. Dit skall vi inte komma, utan precis som jag har uttryckt det i ansvarspropositionen, i remissbilagan till översynen av statsbidragssystemet har vi de högsta ambitionerna. Men vi vet om att dagens läroplan är så konstruerad och skriven, att den är en politisk kompromiss. Den politiska kompromissen bär ofta den prägeln att man kan läsa den litet si och så.

Det är rätt anmärkningsvärt att Ann-Cathrine Haglund här säger att om den läroplan som faktiskt är fastställd av regering och riksdag och som skulle gälla som rättesnöre ute i landet hade fått gälla, vilket den tydligen inte gör, så hade allting blivit bra. Det hade blivit bra just därför att det var Britt Mogård som signerade den läroplanen. Vi som var med vid det tillfället vet att det första som hände när den blev antagen var att den dåvarande moderate statssekreteraren gick ut och sade att den inte var särskilt bra. Så är historien.

Det är bra att Ann-Cathrine Haglund i dag har kommit till slutsatsen att Lgr 80 är en produkt som faktiskt till sina texter är någonting som vi kan bygga vidare på, det har jag för avsikt att göra också. Jag tycker att den är bra som jag läser den. Men det är mycket otydliga adresseringar i läroplanen. Exempelvis vänder man sig till figuren "man". Vem är det? Är det läraren, skollädaingen eller skolstyrelsen? Den nästa adressaten är skolan. "Skolan bör", står det. Vem är skolan? Är det läraren, rektorn eller vem är den? Det är den här typen av slafsiga skrivningar, eller skall vi säga politiskt kompromisspråk, som vi bör rensa bort. Vi skall naturligtvis akta oss för att hamna i en fälla där vi kvantifierar. Jag är inte alls lugn på den punkten. Det finns anledning att vara på sin vakt. Det vore faktiskt i en så väldigt stor fråga som en läroplansöversyn oklokt att inte vara väldigt öppen, att inte så att säga ta sådana varningar som Ylva Johansson reser på allvar. Det kommer jag faktiskt att göra.

Det ställdes här en rad konkreta frågor, och några hinner jag svara på. Beträffande hemuppgifterna: När jag började som skolminister fick jag fak-

tiskt en fråga utifrån något slags allmänprogressivt perspektiv, där det ansågs att hemuppgiften nästintill var ett övergrepp gentemot eleverna. Det har jag aldrig förstått. Jag har kallat hemuppgiften för läxa, och det tänker jag fortsätta att göra, för då vet folk vad det handlar om. Läxan är nödvändig i ett pedagogiskt perspektiv, för vi lär så olika och behöver så olika tid för inläring. De barn som inte hinner få kunskaperna inpräntade under lektionstiden behöver ha tid hemma tillsammans med föräldrarna. Här spelar det ingen roll vilken utbildningsbakgrund föräldrarna har. Alla kan hjälpa sina barn med läxorna.

Vi vet av forskning att de föräldrar som ägnar den typen av omsorg åt sina barn, oavsett deras egen utbildningsbakgrund, kommer också att få uppleva att deras barn lyckas bra i skolan. Läxan är och förblir viktig, det har den alltid varit därför att de barn som vi har i skolan ser olika ut och behöver olika tid för inläring. Det är naturligtvis ingenting annat än sunt förnuft, varken progressivt eller reaktionärt. Så skall det vara, och så har det alltid varit – lyckligtvis. Trots att vi har fört debatter i denna kammare om det ena eller det andra har man ute i skolvardagen alltid stretat på utifrån vad man vet är nödvändigt för de ungdomar som man möter i skolan. Detta om den saken.

Det som efterlyses av Ylva Johanssons tydlighet i avvägningen mellan riktlinjer och mål finns uttryckt i texterna redan. Jag hänvisar bl.a. till ansvarspropositionen men också till den remissupplaga som vi skickade ut inför statsbidragsöversynen, där vi listade exempel på riktlinjer och mål, alltså precis det som Ylva Johansson efterlyser. De riktlinjerna skall finnas i läroplanen, och de skall vara bindande för arbetets utförande, det är självklart.

När man då granskar vad det här egentligen handlar om så tror jag att man skalar bort den politiska retoriken. Då borde vi kunna enas om en på sunt förnuft baserad läroplan som de som skall använda den, lärare, föräldrar och elever, känner igen.

Anf. 8 YLVA JOHANSSON (v):

Herr talman! Jag vill först tacka för Göran Perssons senaste inlägg och erkännandet av behovet av vaksamhet och uppmärksamhet i de frågor som jag har väckt. Det tar jag till mig. Men jag vill litet protestera mot att jag skulle vara ute efter att inta en fastlåst position, för det är jag definitivt inte. Jag tycker också att det är litet orättvist att beskylla mig för att jag vill ägna mig åt politisk retorik, för jag vill föra en diskussion – jag hoppas att det är tydligt – om dessa frågor. Jag tycker det är angeläget just med en diskussion, inte fastlåsta positioner.

Jag är inte motståndare till förändringar i läroplanerna, särskilt inte när det gäller gymnasieskolans läroplan, som är i stort behov av förändringar, anser jag. Jag tycker att det huvudsakligen är en sund utveckling som vi nu är inne i på skolområdet. Otydliga adresseringar skall naturligtvis göras tydligare, och många andra förändringar behövs. Trots detta finns det problem kvar, även om jag erkänner behovet av förändringar och förnyelse av läroplanerna.

Jag tror inte att Ann-Cathrine Haglund och jag är oense om behovet av grundläggande kunskaper, men jag tror att Ann-Cathrine Haglund och jag

är oense om hur inhämtandet av baskunskaperna skall gå till. Det spelar ju så stor roll hur det går till när man skaffar sig de grundläggande kunskaperna, för man skaffar sig också andra kunskaper i skolan – om värdet av sig själv, hur man ser på kunskaperna i allmänhet, hur man ser på sin egen förmåga, vad man tror att man kan, vad man tror om demokrati osv. Dessa kunskaper får man sig samtidigt som man tillägnar sig andra grundläggande kunskaper. Det är för många människor minst lika grundläggande som att läsa och skriva. Om det är bristfälligt i det avseendet kan det hämma ett aktivt liv som vuxen.

Bakgrunden till min interpellation är att många lärare har hört av sig till mig, och förmodligen också till andra som sysslar med skolfrågor, och är oroliga. Vi vet att det finns lärare som känner sig ensamma i sitt arbete och som känner att den enda tröst de har är att det sätt som de arbetar på står skrivet i Lgr 80, även om det finns andra propåer om att man inte skall arbeta på det viset. Dessa lärare är rädda för att det som står i Lgr 80 skall försvinna och att de hamnar i kylan. Jag hoppas att de inte skall behöva bli besvikna.

Anf. 9 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! I varje debatt som vi för med skolministern vill skolministern anklaga oss för något och skjuta in oss i ett hörn. Jag tycker att det är skolministern som positionerar. Jag är dock tacksam för omdömet att Ylva Johansson och jag har de bästa avsikter.

Så till Lgr 80. Jag sade inledningsvis att när Lgr 80 kom innebar det en mycket välgörande och välkommen uppstramning. Kolossalt mycket av det som står i Lgr 80 är mycket bra. Det är glädjande att skolministern vill bygga vidare på den och använda det som står där. Men samtidigt har utbildningsbyråkratin lagt in en annan tolkning, vilket gjort att skolans kunskapsförmedlande roll har nedtonats framför annat. Därför behövs det tydligare skrivningar, därför behöver skolans mål klarare utsagas. Huvuduppgiften är att ge kunskaper och färdigheter.

Det som skolministern sade om läxor, hemuppgifter, var bra. Jag hoppas att signalerna klart kommer att framgå av läroplanen.

Så till det som Göran Persson inte svarade på, nämligen min fråga om hur det blir med ämnena och ämnesstudierna. Det går bra att säga att man skall satsa på basfärdigheterna och baskunskaperna. Men om eleverna läser ämnen i block och man inte låter vissa ämnen få sin roll utan åsidosätter dem och om undervisningen bara blir en ytlig orientering, då får man inte basfärdigheter och baskunskaper i dessa ämnen. Jag har tidigare försökt debattera med Göran Persson om den rapport gällande den nationella utvärderingen som har kommit och som visar att religionskunskap och samhällskunskap och också de s.k. mjuka delarna av de naturorienterade ämnena har satts åsido. Det kan vara tecken på mycket, bl.a. på att man läser dem i block och att vissa ämnen, som är litet svårare att undervisa i, skjuts åt sidan och inte får det utrymme som de skall ha, så att eleverna faktiskt inte får just någon undervisning alls i dessa ämnen.

Anf. 10 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag vill först ta upp Ann-Cathrine Haglunds sista synpunkter om ämnena. Hon har alldeles rätt i att vi har diskuterat detta förut här i kam-

maren. Jag har då sagt, och jag säger även nu, att vi håller på att utvärdera detta. Vi gör en omfattande utvärdering. Det är ett näst intill helt nationellt täckande forskningsprojekt som går igenom hela verksamheten i den svenska grundskolan. Det är naturligtvis mycket svårt att ha en principiell uppfattning om det ena eller det andra när det gäller avvägningen mellan ämnen och ämnesövergripande verksamhet innan vi har fått den kompletta genomgången av detta material. Annars är jag i detta avseende, innan vi har fått utvärderingen, principiellt anhängare av det resonemang som förs i Lgr 80, som nu även prisas av Ann-Cathrine Haglund, i vilken det finns riktlinjer för hur man ser på den här verksamheten.

Låt oss emellertid avvakta utvärderingen för att se om det har gått snett. Och om det har gått snett och inte fungerar så skall vi självfallet rätta till det, eftersom det är de bästa kunskaperna för barn och ungdomar som vi eftersträvar.

Till Ylva Johansson vill jag säga att jag inte beskyllde henne för att utöva någon retorik i den meningen att jag sade att man ville positionera sig osv. Det var snarast fru Haglund som jag avsåg i den delen av mitt inlägg. Det kanske framgår för den som läser protokollet.

Sådant som vi gör i läroplaner och läroplansöversyner skall hanteras av människor. Vi har haft en mycket omfattande statlig såväl central som regional utbildningsadministration som har hanterat detta. Den har i många stycken gjort ett bra arbete. I en del delar har detta arbete varit mindre lyckat. Nu har vi gjort radikala förändringar i den verksamheten. Det känner alla till. Nu lyfter vi ut ansvaret till de professionella.

Inför den översyn som vi nu gör tycker jag ändå att det känns bra att kunna konstatera att det är åtminstone två saker som vi, jag och de två som finns så att säga på var sida av mig i det politiska spektrat, i allra högsta grad tycks vara överens om. Det ena är, vilket både Ann-Cathrine Haglund och Ylva Johansson har sagt, att vi är inne i en intressant och bra principiell utveckling för den svenska skolan i och med den decentralisering som nu sker. Det andra är att vi skall bygga vidare på Lgr 80, som i sina grunddrag och i sin grundinställning uttrycker sådant som vi är överens om i den svenska skolan. Vad vi nu skall göra är att renodla och göra tydligare så att detta också kan användas som underlag för en utvärdering.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:113 om statliga monopol

Anf. 11 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Lars Norberg har frågat mig dels vilken politik regeringen avser att i fortsättningen driva när det gäller statliga företag som är innehavare av naturliga monopol, dels hur regionalpolitiska och fördelningsmässiga hänsyn skall tas om monopolföretagen ombildas till aktiebolag.

De statliga affärsverken är i dag sju, nämligen postverket, televerket, statens järnvägar, sjöfartsverket, luftfartsverket, statens vattenfallsverk (Vat-

tenfall) och domänverket. Det tidigare affärsverket FFV har nyligen ombildats till aktiebolag.

Det finns ingen entydig princip bakom valet av affärsverksformen. Flertalet statliga affärsverk får dock ses som viktiga delar av samhällets infrastruktur. Det har från början funnits starka inslag av naturliga monopol i verksamheten. Graden av monopol varierar från verk till verk. Även i andra avseenden finns det stora olikheter mellan verken, vilket har lett till skilda organisatoriska lösningar och styrformer.

Jag skall inte gå in närmare på de enskilda verken, av vilka flertalet för övrigt hör till kommunikationsdepartementets område. Jag begränsar mig till några principiella synpunkter på de viktiga frågor som Lars Norberg tar upp.

Allmänt gäller att förutsättningarna för affärsverken har förändrats under senare år. Det ställs ökade krav på marknadsanpassning, samtidigt som inslagen av monopol eller monopolliknande verksamheter minskar.

Marknadsanpassningen har flera aspekter. Affärsverken måste i allt större utsträckning anpassa sin produktion av varor och tjänster till kundernas önskemål. Den snabba tekniska utvecklingen gör att verksamheten inte kan begränsas till det "kärnområde" där affärsverket från början hade en monopolliknande ställning. Detta har fört med sig en diversifiering och därmed också att en ökande del av verksamheten bedrivs i konkurrens med andra företag. Det råder allmän enighet om att den konkurrensutsatta verksamheten inte skall subventioneras av sådan verksamhet där affärsverket alltjämt har en skyddad ställning. Särskilt näringsfrihetsombudsmannen har med skärpa hävdat att affärsverkens konkurrensutsatta verksamhet bör särredovisas, helst i aktiebolagsform.

I samma riktning verkar önskemålet om samarbete med olika intressenter inom landet. När sådant samarbete ges fastare form leder det i regel till bildandet av särskilda bolag. Som exempel kan nämnas samarbetet mellan Vattenfall och vissa kommuner eller mellan televerket och Ericsson. Jag kan också peka på att flera av affärsverken arbetar på områden där den allmänna tendensen till internationalisering är särskilt stark. Ett samarbete med utländska intressenter kan underlättas om den egna verksamheten bedrivs i former som är internationellt vedertagna.

En tredje faktor är statens strävan till effektivare kapitalförvaltning. Denna strävan har sin grund både i det statsfinansiella läget och i önskemål om ett effektivare resursutnyttjande i samhället. Det finns bärande samhälls-ekonomiska skäl för staten att tillämpa ett marknadsmässig avkastningskrav på de statliga kapitaltillgångarna. Ett sådant krav kan t.ex. leda till en mera rättvisande prissättning, och därmed också skapa förutsättningar för en långsiktig lönsamhet inom branscher där de statliga företagen verkar. Sådana motiv har haft stor betydelse bl.a. vid tillkomsten av det nuvarande systemet för ekonomisk styrning av Vattenfall.

Jag har här pekat på tre faktorer som på något årtionde radikalt har ändrat förutsättningarna för de statliga affärsverkens verksamhet. Även de verk som tidigare hade utpräglad monopolkaraktär måste nu i stor utsträckning arbeta på marknadens villkor. Ett yttre tecken härpå är att allt större delar

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

av verksamheten numera bedrivs i aktiebolagsform, varvid affärsverket fungerar som moderföretag i koncerner.

På grundval av verksledningskommitténs arbete fastställdes år 1987 generella riktlinjer för styrning och finansiering av de statliga affärsverken som innebar bl.a. ökad målstyrning, rullande treårsplanering och ändrade finansieringsformer (prop. 1986/87:99, KU29, rskr. 226). En grundtanke bakom reformen var att förhållandena inom de statliga affärsverkskoncernerna skulle anpassas till vad som gäller inom näringslivet. Därmed skulle en ökad effektivitet kunna nås, samtidigt som bättre förutsättningar skulle skapas för lika konkurrensvillkor mellan statligt och privat företagande.

Sedan år 1987 har arbetet fortsatt med att finna lämpliga verksamhetsformer för vart och ett av de berörda verken. Som jag nyss nämnt har detta redan lett till att affärsverket FFV har ombildats till aktiebolag. Regeringen har nyligen aviserat en liknande ombildning av Vattenfall, varvid dock avsikten är att stamlinjenätet samtidigt skall ges en mer fristående organisation (skr. 1990/91:50). Förslag i frågan kommer att läggas fram under våren.

I årets budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 8) har kommunikationsministern redogjort för den pågående översynen av affärsverken inom kommunikationsdepartementets område. Syftet med arbetet är att utveckla möjligheterna till en bättre tillämpning av både företagsekonomiska och politiska styrmedel. En viktig del av arbetet är att precisera vilka krav på affärsverken som betingas av statens roll som ägare – dvs. de företagsekonomiska kraven på avkastning m.m. – och vilka krav som betingas av statens roll som uppdragsgivare och beställare. De senare kraven avser bl.a. service- och kvalitetsnivå.

I översynen skall särskilt behandlas frågan om affärsverkens sociala och regionalpolitiska ansvar på grundval bl.a. av det förslag som lades fram av post- och teleutredningen förra året. Avsikten är att kostnaderna för dessa åtaganden skall särredovisas så att riksdagen lättare skall kunna ta ställning till dem.

I översynen kommer också affärsverkens nuvarande organisation och framtida organisationsform att behandlas. Det är inte möjligt att i dag ange när det slutliga resultatet av översynen kommer att kunna redovisas.

Mitt svar på Lars Norbergs första fråga kan sammanfattas så här. De statliga affärsverken bedriver verksamhet av vitt skilda slag, och det kan bli aktuellt med olika slag av organisatoriska lösningar. En genomgående tendens är dock att de skäl som ursprungligen talade för affärsverksformen försvagas, bl.a. genom den snabba tekniska utvecklingen och internationaliseringen. Regeringen kan därför komma att lägga fram förslag om en ombildning, helt eller delvis, av affärsverk också i andra fall än de som hittills har beslutats eller aviserats.

Med anledning av Lars Norbergs andra fråga vill jag särskilt betona att möjligheterna för staten att i sin affärsverksamhet ta hänsyn till sociala och regionalpolitiska mål inte är beroende av verksamhetens organisationsform, dvs. om den bedrivs som affärsverk eller som statsägt bolag. Däremot påverkas givetvis sättet att styra verksamheten. Affärsverken är statliga myndigheter, och regeringen har rätt att besluta om föreskrifter för verksamheten.

Denna möjlighet saknas när det gäller aktiebolagen, som är självständiga rättssubjekt, vilkas verksamhet regleras främst genom aktiebolagslagen.

Trots detta finns det goda möjligheter för staten att verka genom aktiebolag även på områden där andra hänsyn än rent affärsmässiga väger tungt. Jag kan peka på det s.k. offertförfarandet, som innebär att ett bolag genom avtal åtar sig vissa uppgifter av samhällelig karaktär. En annan väg är att staten i sin roll av ägare för in särskilda föreskrifter i bolagsordningen. Det finns en rad exempel på aktiebolag som har utpräglade samhällsuppgifter; jag kan nämna Apoteksbolaget, SAKAB och Svensk Bilprovning. Riksdagen ges fortlöpande möjlighet att påverka de mål och riktlinjer som gäller för verksamheten inom dessa aktiebolag.

Anf. 12 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag tackar industriministern för det utförliga svaret, som trots längden kanske inte ger så många upplysningar som jag hade hoppats på. Jag borde kanske ha riktat mig till kommunikationsministern med min fråga, eftersom det inom hans ansvarsområde finns både de flesta och tydligaste exemplen på den konflikt som föreligger mellan konkurrensutsatt verksamhet och naturliga monopol.

Tidningen Ekonomisk debatt nådde mig med posten i går. I den finns en annons som också har förekommit tidigare. Det är televerket som annonserar: "Vi spelar hellre finans än monopol". Vidare säger man att man har konkurrens på varje område. Jag skulle vilja se den som kommer ut till den glesbygd där jag bor och konkurrerar om att få sätta upp linjer för min privattelefon. Jag skulle också vilja se den som här i Stockholmsområdet ger sig ut och konkurrerar med televerket om linjerna till de hundratusentals privattelefoner som finns i detta område.

Jag har vänt mig till industriministern därför att mitt huvudintresse ligger på energisidan. På energisidan finns Vattenfall och Swedegas, som är typiska exempel på naturliga monopol, vilka ligger inom industriministerns ansvarsområde.

Jag tycker att svaret på min fråga om hur regeringens policy ser ut när det gäller att hålla isär naturliga monopol från konkurrensverksamhet är ganska vagt. Regeringen har ingen bestämd åsikt om hur man skall förfara med naturliga monopol. Man kan välja olika slags organisatoriska lösningar, sade industriministern. Detta är ju icke särskilt upplysande. Det är en alltför sangvinisk hållning, tycker jag.

Regeringens skyldighet är att vaka över att de naturliga monopolen, där inte någon konkurrens är möjlig, bedrivs på ett för medborgarna acceptabelt sätt. Då vore det värdefullt om staten hade vissa normer att gå efter när det gäller sådan verksamhet. Just nu när man står i begrepp att omorganisera Vattenfall, hade det varit utomordentligt värdefullt om man hade startat med att diskutera igenom de normer som skall gälla i fråga om monopolverksamheterna.

Staten har ansvar för att det finns en lagstiftning som förhindrar att icke bara statliga utan också kommunala och privata monopol på ett ohemult sätt suger ut sina kunder eller vansköter sin verksamhet. Jag omformulerar därför min fråga: Vore det inte rimligt och ansvarsfullt att staten sökte utarbeta

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

en enhetlig policy för naturliga monopol? Vore det inte på sin plats i den omorganisation av Vattenfall som nu är aktuell att ge stamlinjenätet inte bara en fristående organisatorisk form utan att helt skilja ut detta från konkurrensverksamhet?

Vi miljöpartister vill gärna ha konkurrens där konkurrens är möjlig. Samtidigt tror vi att det är skadligt att blanda ihop konkurrensverksamhet och monopolverksamhet inom samma verksamhetsområde. Det borde inte ens få förekomma inom samma koncern. Medger industriministern att detta vore en sund princip?

Att Vattenfall och televerket strävar efter att bygga upp imperier som alltmer får karaktären av konglomerat är i och för sig naturligt. Så gör varje företagsledning som vill få sitt företag att växa. "Vi spelar hellre finans än monopol", förkunnade televerket, och det överraskar inte. Det är roligt att vara med och leka bland de stora pojkarna och väldigt bra att kunna föra över vinster från monopolverksamheten till den finans- eller konkurrensverksamhet som man också sysslar med. Jag anser alltså att en sådan verksamhet skall stå under statens kritiska kontroll.

Televerket håller dessutom på att bygga upp ett stort antal lokala kabel-TV-nät. Där förhåller det sig på samma sätt. När dessa kabel-TV-nät väl är uppbyggda kommer de att utgöra lokala och naturliga monopol. Det är nog dags för regeringen att låta kvasten gå och bringa ordning i huset i enlighet med näringsfrihetsombudsmannens önskemål.

Industriministerns svar på min andra fråga är inte heller särskilt tillfredsställande. Jag tror inte att naturliga monopol skall ha en sådan ofullständig kontroll som den som industriministern anger. Föreskrifter i bolagsordningen är inte tillräckligt. Jag rekommenderar en studieresa till marknadsökonomins förlovade land USA. Där har man en mycket sträng kontroll av de naturliga monopolen, i varje fall inom elkraftsområdet, i form av medborgarkommissioner, s.k. rates commissions.

Det är en grannliga uppgift att fastställa taxor i ett nät som täcker både stad och landsbygd.

De exempel som industriministern anför, Apoteksbolaget, SAKAB och Svensk Bilprovning, är inte några bra exempel. Inget av dessa företag utgör ju naturliga monopol. Här kan staten vilken dag man önskar tillåta ett konkurrerande företag att etablera sig – givetvis på villkor att verksamheten sker inom de ramar som dikteras av vad som är samhällsmässigt acceptabelt.

I detta sammanhang vore det intressant att få veta hur taxesättningen skall övervakas i distributionsbolag för elström, som drivs i aktiebolagsform. Kan jag få svar på den frågan?

Anf. 13 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Eftersom Lars Norberg riktat dessa frågor till mig, som inom mitt departement bara har ansvar för några av affärsverken, har jag valt att svara rent principiellt. När det gäller verksamheten inom resp. affärsverksområde är det viktigt att man där diskuterar de praktiska problem som finns när organisations- eller associationsformer skall ändras.

Jag tror inte att det går att dra upp några principiella riktlinjer som sedan strikt kan tillämpas på alla affärsverksområden. Det skiljer ganska avsevärt

mellan affärsverkens samhällsuppgifter. Vad gäller det affärsverk som vi nu har bolagiserat, FFV, visade det sig ju att myndighetsuppgifterna strängt taget försvann och att de lika väl kunde lösas i aktiebolagsformen och att den lilla del av verksamheten som utgjordes av myndighetsfunktion lätt kunde föras över till andra verksamheter. Detsamma gäller naturligtvis Vattenfall. Där är inte sociala och regionalpolitiska verksamheter accentuerade på samma sätt som beträffande t.ex. televerket eller postverket. Detta gör att aktiebolagsformen även där av olika skäl passar bättre när det gäller att styra verksamheten, och det skapas inte de sociala och regionalpolitiska problem som kan uppstå vid en övergång till aktiebolagsformen. Därför tror jag att det är klokt att vi när vi behandlar de här frågorna tar varje verksamhet för sig och diskuterar hur vi skall kunna få en effektiv styrning av verksamheten, t.ex. inom televerket, posten och domänverket. Vi måste fråga oss hur det skall kunna bli en effektiv verksamhet som innebär att vi förvaltar statens kapital på bästa möjliga sätt. Samtidigt måste vi diskutera hur de sociala och regionalpolitiska uppgifter som verket har klaras på bästa möjliga sätt. Går det att klara det hela i en annan organisationsform än affärsverkets, och vilka är då förutsättningarna? Jag tror att vi i varje enskilt fall får se på det hela ganska pragmatiskt, och jag är inte säker på att det alltid går att överföra affärsverksverksamheten till aktiebolagsformen. Därför kan jag inte glädja Lars Norberg med att ge en generell, principiell deklaration om hur monopolföretagen skall behandlas. Jag kan inte heller ge en principiell deklaration att vi inte kan ha monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet i samma företag.

Jag tror att det här blir fråga om att vara ganska pragmatisk för att nå det mål som är viktigt för medborgarna och skattebetalarna, nämligen att få en effektiv verksamhet som fullgör de uppdrag som den svenska riksdagen har beställt. Det hela kan ske i olika organisatoriska former. Man kan ju med hjälp av de ekonomiska medel som riksdagen ställer till förfogande köpa tjänster, inte bara genom anslag till affärsverken utan även genom köp av tjänster i olika organisationer eller hos olika bolag. Färdtjänsten är ett bra exempel. Den skall vara likadan över hela landet, och den kan faktiskt köpas av taxirörelsen. För riksdagen går det alldeles utmärkt att uppnå målet genom att styra med hjälp av de ekonomiska medlen. Vi kommer att lägga fram nya förslag i samband med tilläggspropositionen. Låt oss då konkret diskutera hur vi skall kunna nå de mål som riksdagen har uppsatt för de olika verksamheterna, hur det skall ske på effektivaste sätt och vilken organisationsform som vi skall välja.

Anf. 14 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Om industriministern med "pragmatisk" menar att man skall ta hänsyn till verkligheten instämmer jag livligt. Men det skadar ju inte att ibland också vara principiell och tänka igenom de verksamheter som man organiserar. Min uppfattning är att en ordentlig gränsdragning mellan vad som är monopolverksamhet och vad som är konkurrensverksamhet är värdefull för båda verksamheterna. Jag tror inte att man skall vara alltför pragmatisk, och jag beklagar den rädsla för principiella ställningstaganden som industriministerns anförande vittnar om. Inom industriministerns ansvarsom-

råde återfinns Vattenfall och Swedegas AB, vilket ju i den mån det byggs ut kommer att utvecklas till ett naturligt monopol, där det blir mycket svårt att åstadkomma konkurrens. De signaler som kommer utifrån landet visar ju att Swedegas AB vid uppbyggandet av monopolet använder metoder, som i varje fall jag anser vara långt ifrån tillfredsställande. Det gäller hemlighetsfulla prissättningar och förhandlingsekonomi som mycket lätt kan leda till en mygeleekonomi som vi skall akta oss för. Domänverket och FFV är naturligtvis inga bra exempel på naturliga monopol. Möjligen kan man säga att domänverket har naturligt monopol i större delen av sitt arealområde, nämligen i den svenska fjällvärlden. Där torde ingen vilja gå in och konkurrera med staten om skötseln av områdena. Men när det gäller Vattenfall tycker jag att det är oerhört viktigt att detaljdistribution är ett naturligt monopol och att det övervakas. Det gäller inte bara Vattenfalls detaljdistribution utan all detaljdistribution. Den skall behandlas lika och avskiljas från monopolverksamhet. Det skall rättare sagt vara en särskild monopolverksamhet. Stamlinjenätet är ett fullständigt naturligt monopol. I Norge skiljer man just nu systematiskt ut stamlinjenätet från all annan verksamhet. Det ligger kvar som ett statligt monopol, medan man ser till att man på elsektorn i övrigt får en fungerande konkurrens, vilket det är dåligt ställt med i Sverige. Vi behöver få en mycket bättre fungerande konkurrens, och det får man när man skiljer monopolverksamheten och konkurrensverksamheten.

Färdtjänsten tycker jag inte är något bra exempel. Det är klart att staten kan köpa olika tjänster från bolag som konkurrerar med varandra. Så förhåller det sig ju inom taxirörelsen.

Anf. 15 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Man kan naturligtvis ställa upp en rad olika principer, om man har en enhetlig verksamhet. Men i det här fallet har affärsverken vuxit fram på grundval av olika behov. Jag tror inte att det är så enkelt att göra en principiell deklaration som täcker allt. För min del tror jag att vi får diskutera principerna för resp. område, dvs. hur det skall fungera på teleområdet, postområdet och de andra områdena.

När det gäller Swedegas AB, som ju är ett bolag som har bildats av Vattenfall och en rad andra, privata intressenter, har det ju lämnats koncession. Staten har ju här ett styrinstrument, men koncessionen gäller ju inte för evigt utan är begränsad till tiden just för att man med tanke på framtiden skall kunna pröva vilken organisationsform som är lämpligast.

Detsamma gäller stamlinjenätet och eldistributionen. Eftersom detta är en monopolverksamhet är det ju oerhört viktigt att det styrs av samhället, så att medborgarna betjänas på det sätt som riksdagen har åsyftat. Därför finns det också särskilda regler beträffande koncession. Tanken är ju också att stamlinjenätet skall vara en separat organisation och att Vattenfall i fortsättningen skall arbeta på samma villkor som andra kraftproducentföretag och enligt de regler som riksdagen ställer upp.

Jag är inte beredd att ge några principiella riktlinjer för hela den statliga affärsverksamheten. Jag tror att det är bäst att vi får diskutera de konkreta frågorna och principerna för varje område när propositionerna efter hand

läggs fram. Det första tillfället blir i samband med tilläggspropositionen. Då skall Vattenfall och övriga saker behandlas.

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

Anf. 16 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Det är klart att det är bra med koncession, men jag menar att det inte räcker med koncession. Det tar lång tid att upphäva en koncession som en gång har givits. Det behövs ytterligare instrument för att övervaka naturliga monopol. Jag är oroad över den utveckling som sker när det gäller Swedegas utbyggnad av naturgasnätet i landet. Den sker med en enligt min uppfattning ur konsumentsynpunkt otillfredsställande kontroll.

Jag tycker att vi behöver generella principer. Låt oss då diskutera de enskilda fallen. Jag vill betona att det just nu pågår förberedelser för en omorganisation av Vattenfall. Det är viktigt att omorganisationen blir sådan att det skapas en ordentlig konkurrens på de områden där det går att ha konkurrens till kundernas bästa. Jag menar samtidigt att det naturliga monopoliet för Vattenfall finns i två separata delar, varav en är lokaldistribution. Där skall man ha sina monopolregler. Det gäller för övrigt också för all annan lokaldistribution där monopolreglerna inte är utvecklade på ett tillfredsställande sätt. På samma sätt skall det naturligtvis för stamlinjenätet vara en klar boskillnad i förhållande till den konkurrensutsatta verksamheten.

Vattenfall är en alldeles för stor organisation och alldeles för marknadsdominerande. Verket skulle behöva delas in i flera bolag som i sin tur skulle konkurrera med varandra.

Men vi får återkomma till denna fråga. Jag ser fram emot den proposition som skall komma. Jag hoppas att industriministern skall studera de amerikanska erfarenheterna när det gäller Rates commissions, som är ytterligt tillämpbara på det vi har diskuterat, liksom den omorganisation som just har sjuöatts i Norge när det gäller eldistribution och ägandet av kraftbolag.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:87

Anf. 17 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Jag får meddela att jag inte inom den föreskrivna tiden kommer att kunna besvara Kjell Ericssons interpellation om sysselsättningen i Värmland. Anledningen är att Kjell Ericsson är förhindrad att ta emot svaret vid det planerade tillfället. Jag har kommit överens med Kjell Ericsson om att interpellationen skall besvaras torsdagen den 17 januari.

6 § Svar på interpellation 1990/91:103 om koldioxidutsläppen i Sveriges internationella miljövårdsarbete

Anf. 18 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat mig om jag är beredd att inför riksdagen redogöra för Sveriges strategi i arbetet med världsklimatkonferen-

*Svar på
interpellationer*

sens ministerdeklaration och överenskommelsen mellan EFTA- och EG-länderna.

Låt mig först slå fast att risken för klimatförändringar är ett mycket allvarligt miljöhot. Utsläppen av klimatpåverkande gaser måste minskas drastiskt för att undanröja denna risk. Det innebär den kanske största utmaningen hittills för miljövårdsarbetet, eftersom sådana utsläppsminskningar kräver omfattande, tidskrävande och kostsamma förändringar av bl.a. trafik- och energisystem, jordbruk och industri. Det är viktigt att hålla i minnet att utsläppen av klimatpåverkande gaser får samma effekt oavsett i vilket land de sker. Det internationella samarbetet är därför av särskild betydelse. Långtgående begränsningar av utsläppen från sektorer som är beroende av att konkurrera på en internationell marknad förutsätter internationellt samarbete. Åtgärder bör vidtas på ett kostnadseffektivt och rättvist sätt, med hänsyn till bl.a. utsläpp per invånare och tidigare utsläppsminskningar.

Sverige bedriver ett aktivt arbete nationellt och internationellt för att minska riskerna för klimatförändringar. Riksdagen har beslutat om en lag om koldioxidskatt på fossila bränslen, som trädde i kraft den 1 januari i år. Koldioxidutsläppen i Sverige har minskat med drygt en tredjedel sedan år 1970, och utsläppen per invånare tillhör de lägsta bland industriländerna. Avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen innebär en kraftig minskning av klimatpåverkan från svenska källor.

Sverige har tagit initiativ till den FN-konferens om miljö och utveckling som äger rum i juni 1992 och tillhör de pådrivande länderna för en global klimatkonvention. Regeringen har aktivt medverkat vid ett antal ministermöten som behandlat klimatfrågan. I augusti 1990 var Sverige värdland när FNs expertpanel om klimatförändringar, IPCC, antog sin huvudrapport. Panelen leds av den svenske professorn Bert Bolin. Sverige har också ordförandeskapet i den arbetsgrupp som har hand om bl.a. klimatfrågorna inom den förberedande kommittén för FN-konferensen.

I dessa sammanhang har Sverige tillsammans med andra länder i Europa verkat för starka uttalanden om utsläppsbegränsningar. Andra länder har motsatt sig sådana uttalanden. Regeringen avser även fortsättningsvis att agera för att Sverige tillsammans med övriga Västeuropa kan spela en pådrivande roll i det internationella arbetet mot klimatförändringar.

På förslag av bl.a. Sverige har FNs generalförsamling lagt fast en ambitiös tidtabell för förhandlingar om utformande av en global konvention om klimatförändringar. Dessa kommer att påbörjas i februari 1991 med syfte att en sådan konvention skall kunna undertecknas i samband med FN-konferensen om miljö och utveckling i juni 1992. I denna förhandlingsprocess kommer de deltagande parterna att bl.a. successivt precisera sina åtaganden att reducera utsläppen av växthusgaser. I avvaktan på dessa förhandlingar kommer den andra världsklimatkonferensen i november 1990 främst att behandla miljöproblemets allvar, vikten av forskning, industriländernas ansvar och utvecklingsländernas särskilda situation. Vad gäller utsläppsbegränsningar upprepades i huvudsak uttalanden från tidigare ministerkonferenser. Dagen före ministerkonferensen möttes EGs och EFTAs miljöministrar för allmänna överläggningar. Vid dessa överläggningar diskuterades även klimatfrågan. Sverige föreslog vid mötet att EG och EFTA utarbetar ett gemen-

samt program för att begränsa utsläppen av klimatpåverkande gaser. Förslaget togs emot mycket positivt. Tjänstemän från länderna inom EG och EFTA har fått i uppdrag att skyndsamt utarbeta ett förslag med denna inriktning. Ett annat resultat av mötet var att EG och EFTA till stor del kunde inta en gemensam hållning på ministerkonferensen och därmed sätta press på de länder som inte är beredda till åtaganden om utsläpps begränsningar.

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

Anf. 19 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

I detta svar beskrevs inte någon svensk strategi och inte någon strategi för vilka krav som Sverige skall ställa i det internationella miljövårdssamarbetet. Det är också anmärkningsvärt att statsrådet inte med ett ord nämnde det som faktiskt har kommit att bli en central fråga i den svenska debatten om växthuseffekten, nämligen det tak för koldioxidutsläppen som riksdagen uttalade som ett mål 1988. Taket sattes för att utgöra en väsentlig grund för en internationell strategi, inte för dess betydelse ur det svenska perspektivet utan för dess betydelse i ett vidare perspektiv med de möjligheter som det gav för Sverige att gå före i det internationella miljövårdsarbetet. Detta nämnde Birgitta Dahl inte alls.

Däremot nämnde Birgitta Dahl i sitt svar de konsekvenser för svensk miljövard som kärnkraften givit upphov till och som Birgitta Dahl vill avveckla. Det är nämligen med hjälp av kärnkraften som vi har lyckats reducera koldioxidutsläppen med en tredjedel.

Det är här vi kommer in på den centrala frågan. Vi vet att samtidigt som riksdagen antog förslaget om ett tak för koldioxidutsläppen var socialdemokraterna emot. Senare har Birgitta Dahl sagt att det inte var några problem att kombinera kärnkraftsavvecklingen med koldioxidtaget. Vid andra tillfällen, något senare, har hon sagt att det möjligtvis handlar om ökning på marginalen, kanske en eller några miljoner ton. Men vi vet också att i EL90, regeringens egen utredning, konstaterade man, att det för att ersätta kärnkraften fram till år 2010 krävs en utbyggnad av fossil kraft som skulle leda till en 50-procentig ökning av koldioxidutsläppen. Detta innebär att bindande internationella åtaganden, som så långt som möjligt står i närheten av det av riksdagen beslutade taket för koldioxidutsläppen, för socialdemokratin betyder en motgång för den egna energipolitiken.

Det naturliga vore att den svenska internationella klimatvårdsstrategin byggde på koldioxidtaget, men detta nämns inte av Birgitta Dahl vare sig här eller i det tal som hon höll i Genève. Detta gör att man kan ifrågasätta om socialdemokraterna och regeringen verkar för det uttalande som riksdagen har gjort. Den frågan bör besvaras här.

Herr talman! I förberedelsearbetet inför den andra världsklimatkonferensen i Genève försökte Sverige uppenbarligen urvattna dokumentmaterialet. I stället för ett uttalande om att reducera utsläppen, ville man skriva in att målet skulle vara en klimätförändring på acceptabel nivå. I stället för bindande protokoll i denna fråga ville Sverige uppenbarligen, enligt handlingar som kommit mig till del, utesluta denna fråga från konferensen.

Det är mot denna bakgrund och mot bakgrunden av att vi i riksdagen har

gjort ett uttalande om ett tak för koldioxidutsläppen som det är relevant att ställa frågan till Birgitta Dahl och regeringen om vilken strategi man arbetar för i den internationella klimatvården. Är det en strategi som möjliggör för Sverige att öka sina koldioxidutsläpp eller är det en strategi som är konsistent med riksdagsuttalandet om ett tak för koldioxidutsläppen?

Kritiken mot Sveriges internationella agerande börjar redan i dag att komma fram. Efter Bergenkonferensen uttalade EGs miljöminister Carlo Ripa Di Meana följande: "Det vore högst olyckligt om Sverige river upp sitt koldioxidbeslut. Om inte Sverige, som är ett rikt land, klarar det miljömålet förlorar vi en verklig förebild."

Herr talman! Efter Genèvekonferensen kom kritiken från internationella miljöorganisationer om att Sverige nu backar från den position som man intagit. År 1988 var Sverige ett föregångsland. Vi hade också goda förutsättningar för att med kraft verka internationellt i det internationella miljövårdssamarbetet. I dag har andra länder kommit att gå före. Schweiz, Österrike och Danmark har satt som mål att minska koldioxidutsläppen fram till år 2005 med 20 %. I Tyskland har miljöministern drivit igenom att koldioxidutsläppen skall minskas ännu kraftigare, såväl i den västra delen som än mer i den östra.

Det är mot denna bakgrund och mot bakgrunden av att växthuseffekten är den absolut mest avgörande internationella miljövårdsfrågan och att koldioxidutsläppen därvid är av strategisk vikt som jag vill ställa följande fråga till miljöministern: Avser ni att låta koldioxidtaket vara en grund för en svensk strategi för den internationella klimatvården, där Sverige ställer krav utifrån den position som vi har intagit eller är det regeringens och miljöministerns uppfattning att kärnkraftsavvecklingen skall gå före möjligheten att upprätthålla koldioxidtaket i Sverige och att detta även skall ge effekter på Sveriges agerande i det internationella miljövårdssamarbetet? Denna fråga är, herr talman, av central vikt för denna diskussion.

Anf. 20 SÖREN NORRBY (fp):

Herr talman! Miljöförstörelsen är nu det allvarligaste hotet mot mänsklighetens framtid. Risken för klimatpåverkan genom utsläpp av klimatpåverkande gaser är ett av många bidrag.

Vi måste arbeta med risken för klimatpåverkan som ett allvarligt hot. Vi måste också alltmer inrikta oss på det som det finns enighet om, nämligen att verka inom gränserna för vad naturen tål. Vi har i folkpartiet liberalerna använt uttrycket förvaltarekapstanken om detta att arbeta inom gränserna för vad naturen tål. I vårt nyligen antagna miljöprogram säger vi, att trots att ingen känner alla fakta om växthuseffekten, är det nödvändigt att vi handlar som om vi gjorde det.

Tillförseln av växthusgaser till atmosfären måste begränsas. I ett globalt perspektiv kan mycket åstadkommas genom en effektivare energianvändning. Vi pekar även på användningen av alternativa energikällor som sol och vind, ökad satsning på biobränslen som inte ökar halten av koldioxid i atmosfären och att vi i Sverige måste gå före genom att begränsa och på sikt minska utsläppen av koldioxid.

Men vi har också betonat att vi nu måste vidga perspektivet till att gälla

även andra växthusgaser. Det kan vara fråga om sådana som människan har framställt, t.ex. freoner. Det kan även vara fråga om naturligt förekommande gaser som metan. Där kan det ibland vara fråga om att omvandla det från klimatpåverkanssynpunkt besvärligare metanet till koldioxid och energi. Det kan vi göra exempelvis i gamla soptippar.

Det är alltså inte så enkelt som att enbart tala om koldioxidutsläppen. Det handlar också om kolbindning och koldioxidbindning för att motverka risken för klimatpåverkan. Det behövs betydande forsknings- och utvecklingsinsatser där. Det är också uppenbart att de naturligt koldioxidbindande faktorererna i världen måste tas in i det här sammanhanget. Det gäller t.ex. regnskogsavverkning och ökenutbredning av andra skäl än den klimatförändring som växthusgaserna kan medföra. Kolbindningen i världshaven är en annan viktig och intressant fråga i detta sammanhang.

Vi måste alltså i vår energipolitik ta hänsyn till risken för klimatpåverkan och minska förbränningen av fossila bränslen och öka användningen av bio-bränslen och alternativa energikällor. Vi måste satsa på energihushållning. Vi måste av miljöskäl vänta med kärnkraftsavvecklingen. Dessa miljöskäl är att utsläppen av klimatpåverkande gaser är ett allvarigare hot i ett medellångt perspektiv än fortsatt användning av kärnkraft.

Det handlar även om utvecklingshjälp till u-länderna. Deras rätt till standardutveckling får inte hämmas av att de rika länderna har tagit i anspråk för mycket av jordens resurser och åstadkommit en påverkan på atmosfären som nu riskerar att leda till allvarlig klimatpåverkan.

Det handlar också, i ett geografiskt litet närmare perspektiv, om insatser från svensk sida för att minska miljöpåverkan i Östeuropa. Forskning och teknisk utveckling är viktiga styrmedel, ibland kanske på kort sikt mer kostnadseffektiva än vissa typer av utsläppsbegränsningar.

Det handlar om att utveckla metoder i jord- och skogsbruk.

Vi måste även dra politiska slutsatser av den diskussion som nu pågår. Partierna konkurrerar med idéer och ambitioner. Det skall syfta fram till en gemensam plattform för vårt internationella agerande. Vi kan konstatera att man från svensk sida är på hugget, men det finns mycket mer att göra. Andra partier än regeringspartiet har mycket att bidra med, t.ex. i de energipolitiska överläggningar mellan de tre partiledarna som nu pågår. Detta gäller självfallet också i den allmänna politiska debatten och i den debatt som vi nu för här i kammaren.

Birgitta Dahl har i mitten av december inför jordbruksutskottet redovisat det pågående arbetet inför Brasilienkonferensen 1992 och tagit upp dessa frågor.

Jag vill nu fråga miljöministern: Hur avser miljöministern att i fortsättningen samråda med företrädare för andra partier inför det fortsatta arbetet med en global miljökonvention? Kommer regeringen att lägga fram förslag till riksdagen om en samlad svensk strategi för att minska klimatpåverkan? Det är ju det effektivaste sättet att få en bred plattform utifrån vilken man kan agera internationellt. Är miljöministern vidare beredd att vidga de internationella initiativen till t.ex. arbetet med en FN-konvention om skyddet av världens skogar och till internationell samverkan om ytterligare åtgärder för

kolbindning, koldioxidbindning? Detta är ju mycket viktiga frågor när det gäller risken för klimatpåverkan.

Anf. 21 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Någon vecka före jul var hela riksdagen inbjuden av ett antal vetenskapsmän som kallar sig Det naturliga rådet, under ledning av Karl-Henrik Robért, till ett informationsmöte här i riksdagen. Tyvärr var det ytterligt få ledamöter som ställde upp. Det viktigaste budskap vi fick från dessa vetenskapsmän, vilket också påminner om vad Karl-Henrik Robért skrev i en debattartikel alldeles nyligen, är att politikerna – som han kanske något fräckt uttryckte det – borde sluta tjattra och ena sig om att det finns många olika miljöhot och att det gäller att möta dem alla.

Jag har i och för sig respekt för miljöministerns vilja att göra detta, även om vi tyvärr får uppleva betydligt mer av starka uttalanden än konkreta steg. Vi har nu fått vänta i över två år på ett förslag till lagstiftning när det gäller det av riksdagen 1988 fastställda CO₂-talet. Vi väntar på att få en målsättning som motsvarar Brundtlandkommissionens mål att halvera energiom-sättningen i industrivärlden till hälften. Miljöministern har också uttalat sig för detta, men vi ser inga konkreta styrmedel, och vi väntar ivrigt på detta sedan lång tid tillbaka. Det gäller alltså att gå från ord till handling.

Moderaternas och folkpartiets sätt att driva den här frågan är enligt min uppfattning just typiskt för det tjatter som Karl-Henrik Robért uttalade sig emot. Man försöker spela ut den ena miljöfrågan mot den andra.

Det är självklart att kärnkraften är ett stort miljöhot, och det är självklart att CO₂-effekten är ett stort miljöhot. De skall båda bekämpas. Det anser i varje fall vi i miljöpartiet. För oss är det en självklarhet. Sedan kan man diskutera hur vi skall gå fram. Självklart är att om vi kör kärnkraftverken några år till, så kommer – allt annat lika – koldioxidutsläppen att bli mindre än om vi inte kör dem. Jag opponerar mig emellertid mot antagandet "allt annat lika". Med en ordentligt driven energipolitik, där man verkligen, som vi i miljöpartiet vill, ger kraftiga incitament åt energihushållning, åt energieffektivitet och åt de förnybara energikällorna, kommer icke allt annat att vara lika. Därför kommer med vår politik koldioxidutsläppen att vara väsentligt mycket mindre än dem som moderaterna och folkpartiet kommer att åstadkomma med sin politik.

Anf. 22 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Det här är en ytterst allvarlig fråga. Jag instämmer i Lars Norbergs bedömning att moderaternas och Gunnar Hökmarks sätt att driva den inte svarar mot det allvar som frågan kräver.

Jag tycker nog inte att Sören Norrbys inlägg förtjänar det epitetet. Det finns en punkt där jag inte delar Sören Norrbys uppfattning, och det gäller det han säger om att vi av miljöskäl måste vänta med kärnkraftsavvecklingen. Om vi inte omedelbart sätter in mycket radikala hushållningsåtgärder, radikalt minskar energianvändningen och effektiviserar transportarbetet genom att göra någonting åt trafiksystemet, då kommer vi aldrig att kunna lösa klimatfrågan. Kärnkraften innebär ingen hjälp på det området.

Det vore t.o.m. farligt att frestas att skjuta andra insatser på framtiden genom att behålla kärnkraften längre än nödvändigt.

Jag anser att kärnkraften i sig utgör ett så stort hot mot miljö och säkerhet att det arbetet, tillsammans med insatser mot klimatpåverkan och försurning, måste prioriteras. Det finns dessutom många beräkningar som visar att kärnkraften i hela cykeln, med alla de processer som krävs från utvinning till slutförvaring, sannolikt påverkar också klimat och försurning lika mycket som användning av fossila alternativ. Detta måste vi ta till oss.

Det var avslöjande när Gunnar Hökmark omedelbart gick in på frågan om kärnkraften och sade att det är här vi kommer in på det centrala. Det visar just att Gunnar Hökmark inte driver den här debatten av omsorg om klimatet utan som ett led i moderaternas kärnkraftskampanj.

Det är faktiskt inte så att det bara är jag privat som vill avveckla kärnkraften, utan det är fråga om en majoritet av svenska folket och en majoritet av den här riksdagen. Socialdemokratin och regeringen står inte bakom en sådan väg till avveckling av kärnkraften som redovisas i ett av El 90s alternativ och som skulle innebära en fossilbränsleanvändning som ökar koldioxidutsläppen med 50 %. Vår politik utgår från att vi med hushållning och med en massiv satsning på inhemska bränslen, vind och sol skall kunna klara våra åtaganden också när det gäller försurning och klimatpåverkan.

Jag vill också undanröja ett missförstånd så att ingen skall tro det Gunnar Hökmark sade. Det mål för klimatarbetet som Carlo Ripa De Meana och EG står för är inte det som moderaterna lockade den svenska riksdagen att uttala sig för för tre år sedan, nämligen en omedelbar frysning vid dagens nivå. Det mål som EG står för, det som numera EG och EFTA gemensamt står för och som är det mest långtgående mål som för närvarande går att driva internationellt och som vi långt ifrån har samlat en majoritet för, är att vi till år 2000 skall få en stabilisering på den nivå som gäller för närvarande.

Alla vet att det är omöjligt att omedelbart stanna trafiken och omedelbart stoppa ökningen av energianvändningen. Det krävs en viss tid innan man på nytt kan komma ned till dagens nivå. Det som är felaktigt och som vi alltså måste utveckla är att man om man bokstavigt följer riksdagsrekommendationen från 1988 inte under något år i början av perioden skulle kunna tillåta någon ökning. Inget av de mål man arbetar med internationellt ser ut så. Alla vet att det behövs en viss bromssträcka, innan man kan böja ned kurvan igen.

Det mål som EG och EFTA enades om och slogs för på klimatkonferensen var att vi till år 2000 skulle åstadkomma en stabilisering vid dagens nivå. Det fanns de som krävde att vi också där skulle slå fast konkreta minskningsmål. Om det kravet hade rests skulle ett antal EG-länder med Storbritannien i spetsen ha gått ifrån stabiliseringsåtagandet. Det skulle ha spräckt uppgörelsen mellan EG- och EFTA-länderna. Det hade inte varit något bra resultat. Det var en stor framgång att vi med Sverige som initiativtagare lyckades åstadkomma en gemensam EG-EFTA-linje kring stabilisering till år 2000. Det hade ingen i förväg trott skulle vara möjligt att uppnå.

Den långsiktiga strategi som Sverige klart uttalat arbetar för är att man skall komma fram till sådana åtaganden som leder till minskningar för varje land till vad som motsvarar vad naturen tål, dvs. kraftfulla minskningar.

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

Brundtlandkommissionens medlemmar och forskare inser alla och uttalar att det kommer att ta tid – en eller två generationer – innan hela världen lyckas nå dit. Men det är ett mål som uttryckligen utgår från vad naturen tål och som talar om vad varje enskilt land måste göra för att uppnå det. Och, Sören Norrby, en sådan strategi för det svenska och internationella arbetet kommer att redovisas i den miljöpolitiska propositionen. Den diskuteras i konstruktiv anda vid de pågående energiöverläggningarna, och den kommer också att redovisas i nationalkommittén före 1992 års miljökonferens.

Anf. 23 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag skall inte gå in på den oförsämdhet som Birgitta Dahl gjorde sig skyldig till när hon försökte rangordna de olika inläggen efter hur seriösa de var. Min "seriositet" i den här frågan gäller just själva sakfrågan. Det är i den frågan jag har begärt ett antal svar från Birgitta Dahl, som hon, herr talman, ännu inte har lämnat.

En av minna frågor är: Varför nämner Birgitta Dahl inte, vare sig när hon vid internationella konferenser företräder Sverige eller här i kammaren, det riksdagsuttalande som hon faktiskt inför riksdagen är ansvarig för att förverkliga? Det är när hon inte gör det som vi möjligtvis kan tala om oförsämdheter.

I någon mån framgick det också varför hon inte gör det. På defensiven uttryckte Birgitta Dahl det så att moderaterna "hade lockat" riksdagen att göra detta uttalande. Den majoritet här i kammaren som Birgitta Dahl är ansvarig inför har alltså inte självständigt beslutat göra detta uttalande, utan den blev lockad! Där kan vi urskilja Birgitta Dahls avståndstagande, som kom så mycket tydligare till uttryck som hon talade om det som en rekommendation. Det är det inte – det är ett riksdagsuttalande av samma rättsliga värde som riksdagsuttalandena om kärnkraftens avveckling.

Vad EGs miljöminister Carlo Ripa de Meana talade om var Sverige som ett föregångsland. Han betonade vikten av att Sverige, som har goda tekniska och ekonomiska förutsättningar för det, har en möjlighet att gå före. Om vi släppte på detta skulle det påverka andra länder.

Vi vet att Sverige har goda förutsättningar att gradvis göra större åtaganden. Det är alls icke bilden av 90-talet att riksdagsuttalandet från 1988 innebär ett omöjligt krav på den framtida utvecklingen. Jag tycker att det är bra att EG och EFTA har tagit till målsättning att till år 2000 få ned utsläppen till samma nivå som i dag, men det innebär att man också tillåter en stigande utveckling. En socialdemokratisk minister lär vid det här laget känna till skillnaden mellan "målsättning" och "löfte".

Jag sade icke att det är kärnkraften som är det centrala för oss i denna fråga. Jag sade att det centrala i den konflikt som finns inom socialdemokratien när det gäller att hantera detta är kärnkraften. Därför frågar jag än en gång: Är det för er viktigare att avveckla kärnkraften än att kunna uppfylla målsättningen som gäller koldioxidtaget?

Anf. 24 SÖREN NORRBY (fp):

Herr talman! Det vi nu diskuterar är en fråga som är av fundamental betydelse för människors möjlighet att leva ett normalt mänskligt liv på jorden i

framtiden. Det är självklart att vi då inte – av dogmatiska eller andra skäl – får väja för några delfrågor. Låt mig till det som Birgitta Dahl här tog upp om kärnkraftens avvecklingstakt foga att vi naturligtvis måste vara observanta på att kärnkraften i hela sin cykel åstadkommer en omfattande miljöpåverkan. Vad jag tog upp var frågan om att skjuta på avvecklingen. När det gäller den frågan är ju en del av den cykeln redan ianspråktagen, nämligen den del som gäller att etablera kärnkraftverken och få i gång dem. När man gör en avvägning av vad som på kort sikt är mest angeläget kan man finna att det mest angelägna är att minska förbränningen av fossila bränslen. Det här är en avvägningsfråga – det är alldeles uppenbart – och det finns litet olika nyanser i bedömningarna.

Det var ett bra besked från Birgitta Dahl att de här frågorna lyfts fram i miljöpropositionen och att samtliga partier i riksdagen då får möjlighet att tillsammans ge stöd för ett internationellt agerande från svensk sida i de oerhört viktiga klimatpåverkansfrågorna. Självfallet utgår jag från att de redovisas i nationalkommittén, men det kan också bli så att man – som har skett inför partiledaröverläggningarna om energin – utbyter tankar i frågan om exempelvis de här sakerna kan påverka utformningen av den svenska u-hjälpen.

Lars Norberg angrep oss för tjuatter. Jag försökte i mitt inlägg undvika just det. Jag pekade på att partierna skall konkurrera med idéer och ambitioner så att vi kan få fram en gemensam plattform för vårt internationella agerande. Jag sade att andra partier än regeringspartiet kan ha mycket att bidra med – det tycker jag är ett sätt att föra en konstruktiv diskussion och inte tjuatter.

Man måste väl ändå kunna få ha olika uppfattning i olika sakfrågor utan att det därför kallas tjuatter? Jag är ledsen om det inte går att nämna ordet kärnkraft utan att därmed hota samförståndsdiskussioner med miljöpartiet, men jag hoppas att vi därmed inte har förstört de möjligheterna. Vi har alla mycket att bidra med, och vi måste alla lämna våra bidrag till det samlade svenska agerandet när det gäller klimatpåverkansfrågorna.

Anf. 25 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Vi i miljöpartiet är nästan alltid eniga med Birgitta Dahl i det hon säger. Det är bara synd att vi så lätt blir oeniga när det kommer till det som regeringen gör eller rättare sagt inte gör.

Vi är eniga om att vi skall minska energiomsättningen i industriländerna och därmed också i Sverige på ett effektivt och kraftfullt sätt och att målsättningen skall vara en halvering. Vi är eniga om att vi skall avveckla kärnkraften, och vi är eniga om att koldioxidutsläppen inte bara skall ligga kvar på 1988 års nivå utan minskas. Jag hoppas att Birgitta Dahl håller med mig om att de på sikt skall minskas radikalt.

I själva verket har koldioxidutsläppen legat ganska stilla sedan 1988. Jag tror inte att de i år kommer att ligga över utan snarare under 1988 års nivå, så det är läge för att böja av kurvorna nedåt. Samma sak gäller den totala energiomsättningen här i landet – det är läge för att starta en aktiv politik för att böja energianvändningskurvan nedåt.

Jag förstår att Birgitta Dahl med hänsyn till de samtal som förs i dagens

debattläge inte vill råka i konflikt med folkpartiet. Jag kan bara konstatera att jag här i riksdagen har efterlyst konkreta förslag från folkpartiet och moderaterna, och det gör jag fortfarande. Jag tycker att båda dessa partier har varit ineffektiva på den punkten. Jag har inte hört eller sett några förslag om styrmedel med vilkas hjälp man skall se till att minska energiomsättningen och börja avveckla kärnkraften samt få ned koldioxidutsläppen. Regering och riksdag har olika medel, en bred informationsverksamhet, lagstiftning och skatteinstrumentet. Man kan beskatta det man vill minska eller ta bort. På det området finns mycket mer att göra. Slutligen kan man ge bidrag till dem som arbetar för energihushållning och inhemsk energi. Jag har sett mycket litet av aktiviteter på den punkten från moderater och folkpartister. Moderaterna vill dessutom inte avveckla kärnkraften. Därvidlag skiljer de sig från övriga riksdagspartier.

Anf. 26 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Med hänsyn till frågornas allvar är det ytterligt angeläget med en bred nationell samling kring våra åtaganden internationellt och nationellt vad gäller klimatfrågorna och andra viktiga miljöfrågor samt när det gäller att lösa problemen på energipolitikens och transportpolitikens områden. Båda dessa områden är centrala för möjligheterna att klara målen i fråga om klimatförbättringar.

Jag kommer därför att fortsätta att diskutera i den andan. Jag tror också att det finns förutsättningar för en mycket bred politisk samling efter de diskussioner som vi har fört de senaste åren. Dock ser det ut som om moderaterna kommer att stå vid sidan om så länge de för diskussionen i slagordstermer och med andra motiv än de rena miljömotiven.

Jag skall vidare referera riksdagsuttalandet från år 1988. Det är inte ett beslut i samma mening som beträffande kärnkraften eller freonavvecklingen. Uttalandet går ut på att regeringen bör redovisa och klargöra energianvändningens effekter på koldioxidhalten i atmosfären samt utarbeta ett program för att minska utsläppen till vad naturen tål. Som ett nationellt delmål bör – inte skall – anges att koldioxidutsläppen inte bör ökas utöver dagens nivå.

Jag tror att de övriga partier som röstade för det uttalandet gjorde det som ett uttryck för en hög ambition. Man hade inte tillräckligt med tid att fundera över vad det skulle ha krävt om vi skulle ha åstadkommit en omedelbar fryshet år 1988. Det skulle ha krävt mycket långtgående för att inte säga omöjliga ingrepp i trafikapparaten. Det är inte energiområdet som är problemet i dag. Tack vare minskningarna på energiområdet har vi totalt sett åstadkommit en minskning med 36 % och därmed har Sverige en av de lägsta nivåerna bland industriländerna i världen. Vi ligger lägst i Norden, trots att vi har haft en så kraftig ökning av koldioxidutsläppen på trafiksidan. Det är alltså trafiken som är det stora problemet.

Vi har fört en konstruktiv diskussion, och jag hyser mycket stora förhoppningar om att det blir en bred samling kring den klimatstrategi som vi kommer att förelägga riksdagen i vår.

När det gäller det internationella agerandet vill jag än en gång säga att Carlo Ripa de Meana i Bergen – jag var med där – hade föreställningen att

det mål han efterfrågade överensstämde med det mål som vi diskuterade med andra likasinnade pådrivare i Bergen och senare i Genève, nämligen en stabilisering år 2000 till dagens nivå som ett första steg på vägen mot den radikala minskning som krävs i industriländerna för att man skall kunna komma ned till mål som motsvarar vad naturen tål. Det är det långsiktiga mål som vi arbetar för. Jag vet detta, och jag har talat med Carlo Ripa de Meana. Han har aldrig uttalat sig för att vi skall använda ett så stolligt mått som det moderaterna står för. Skälet till att jag inte refererade just det målet i teknisk bemärkelse i internationella sammanhang är att det inte har någon trovärdighet. Moderaterna är ännu mindre trovärdiga, eftersom de aldrig har föreslagit några andra metoder än att vi skall fortsätta att använda kärnkraften för att minska klimatpåverkan. Allra minst har man lagt fram några förslag på trafikområdet.

Socialdemokraternas nationella mål för energipolitiken är trefaldigt – att minska förurning och klimatpåverkan, att avveckla kärnkraften och att skydda de outbyggda älvarna. Alla vet att det är så. Dessa mål kan inte bytas med varandra, och de kan inte uppnås med mindre än att vi radikalt förändrar energisystemet och satsar på framför allt hushållning och effektivitet. På samma sätt kan vi aldrig uppnå klimatmål utan en utomordentligt radikal förändring av vårt transportsystem. Det krävs en helt ny livsföring och en helt ny teknologi. Jag har aldrig hört moderaterna tala för något sådant. Tvärtom har de motsatt sig alla åtgärder som skulle kunna leda till resultat på detta område. Om vi inte kan åstadkomma avgörande förändringar i vår livsstil, i våra produktionsmetoder och i vår infrastruktur, kommer vi aldrig att uppnå de uppsatta målen. Det är sådana förändringar som vi arbetar för både nationellt och internationellt.

Riksdagens ledamöter kunde i går konstatera att detta är inskrivet som ett av de fem övergripande målen för den ekonomiska politiken. De fick vetenskap om de stora satsningar på infrastrukturen som vi gör för att klara målet på transportområdet. Vi kommer under samma vecka i februari att redovisa miljöpolitiken, energipolitiken och tillväxtpolitiken med de förslag på alla de olika samhällsområdena som krävs för att uppnå målen. Samtidigt fortsätter vi att arbeta för dem internationellt.

Anf. 27 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det må vara att vi i denna kammare är ensamma om synen på att vi inte politiskt skall binda kärnkraftsavvecklingen till en viss tidpunkt. Å andra sidan är vi inte ensamma om denna syn i den allmänna opinionen. Dessutom är inte själva kärnkraftsfrågan huvudfrågan i denna diskussion. Jag har frågat vilken strategi inför de internationella klimatvårdsförhandlingarna som regeringen här vill redovisa och om regeringen står fast vid koldioxidtaket.

Herr talman! Vi har sannerligen fått anmärkningsvärda besked om detta från Birgitta Dahl i hennes senaste inlägg. Hon säger att riksdagsuttalandet om att koldioxidutsläppen bör frysas till 1988 års nivå är ett "stolligt mått" som hon inte nämner i internationella sammanhang, därför att det "inte anger någon trovärdighet". Men Birgitta Dahl har inte gått tillbaka till riksdagen för att upphäva detta stolliga mått som inte inger trovärdighet. Jag ställer

samma fråga som jag ställde i mitt första anförande, i min replik och även nu: Avser socialdemokraterna att gå tillbaka till riksdagen för att upphäva detta uttalande? Innan man gör det bör kanske regeringen underrätta sig om de rättsliga förhållanden som gäller för riksdagens beslut. Man kan inte jämföra lagstiftningen om freonerna med uttalandena om vare sig kärnkraftsavvecklingen eller koldioxidtaket. I det ena fallet gäller det lagstiftning, medan det i det andra fallet gäller uttalanden som offentligt inte har större betydelse än att det som en gång var oåterkalleligt bara var skrivet i vatten.

Herr talman! Birgitta Dahl sade vidare att vi moderater inte har redovisat några åtgärder för hur växthuseffekten skall kunna hanteras. Det är mycket besynnerligt. Vi har föreslagit en energibeskattningsordning som är den mest långtgående när det gäller att relatera beskattningen till dess miljökonsekvenser. Att Birgitta Dahl inte är underrättad om detta må jag säga är anmärkningsvärt. I en omfattande klimatvårdsstrategi pekar vi på betydelsen av att inom hela samhällsområdet medge en effektivare energianvändning samt en modernisering och förändring av industriproceduren för att underlätta denna omvandling.

Fru talman! Än en gång ber jag om ett svar på den fundamentala frågan: Är det kärnkraftsavvecklingen eller koldioxidbeslutet som ni avser att leva upp till? Om ni inte avser att leva upp till koldioxidbeslutet, kommer ni då att gå till riksdagen för att få ett mandat att tala om för omvärlden att det var ett tokigt beslut?

Anf. 28 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Gunnar Hökmark har fel när det gäller freonerna. Det första beslutet gällde inte lagstiftningen utan ett uttalande av samma karaktär som det om kärnkraften. Däremot har inte det uttalande som riksdagen gjorde om koldioxidmålet samma karaktär som de andra besluten.

Gunnar Hökmark tycks vidare inte lyssna på vad jag säger. I mitt svar till Sören Norrby sade jag att vi nu i vår kommer att redovisa en klimatstrategi för riksdagen. Jag har vid andra tillfällen mycket tydligt sagt att riksdagens mål behöver utvecklas så att de står i överensstämmelse med de mest radikala mål som det för närvarande går att driva internationellt, nämligen en stabilisering och återgång till dagens nivå som ett första led i arbetet att komma ned på de nivåer som krävs med hänsyn till vad hälsa, miljö och natur tål. Dessa nivåer innebär för Sveriges del en minskning av utsläppen på drygt 2 ton per invånare och år ned till 0,3–0,5 ton. För USA, för det gamla DDR och för Västtyskland och Sovjet betyder det minst ett dubbelt så stort åtagande som för Sverige, eftersom utsläppen där är 4–5 ton per år och invånare. Det är strategin att långsiktigt i alla länder komma ned på den nivå som motsvarar vad naturen tål som vårt internationella arbete är inriktat på. Jämsides därmed vill vi driva de frågor som Sören Norrby berörde, nämligen andra växthuskrav – där vi med CFC-beslutet var pionjärer i världen – och beskningsfrågorna. Sverige arbetar aktivt med dem sedan flera år tillbaka. Dessa frågor driver vi också i konventionsarbetet inför 1992 års konferens.

Vårt arbete är således inriktat på konkreta åtaganden som innebär att industriländerna, särskilt Europa och OECD-länderna, skall gå före med åtaganden på hemmaplan och att utveckla den teknik som Östeuropa och u-

länderna behöver för att kunna lösa sina miljö- och fattigdomsproblem. Det är dessa viktiga åtaganden som vi arbetar för inför 1992 års konferens.

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

Förste vice talmannen anmälde att Sören Norrby och Gunnar Hökmark anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

*Svar på
interpellationer*

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1990/91:106 om sammanslagning av kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnder med andra nämnder

Anf. 29 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder i syfte att stärka det kommunala miljö- och hälsoskyddsarbetet och om regeringen avser att genomföra en fördjupad analys av hur denna verksamhet är organiserad i kommunerna och vad som planeras för framtiden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden är en s.k. obligatorisk specialreglerad nämnd, dvs. varje kommun är skyldig att ha en miljö- och hälsoskyddsnämnd. De uppgifter nämnden har får i princip inte flyttas till någon annan nämnd.

Kommunernas roll i den samlade miljöfamiljen har ökat de senaste åren. Det kommunala miljöarbetet fick sålunda nya och viktiga uppgifter genom 1988 års miljöpolitiska proposition. Miljö- och hälsoskyddsnämnderna blev obligatoriska tillsynsmyndigheter genom ett tillägg till miljöskyddslagen. Samtidigt ändrades miljöskyddslagen så att myndigheternas möjligheter att ta betalt för sina tjänster förbättrades.

För att lösa många miljöproblem kommer ytterligare decentralisering och sektorisering att behövas. Som en följd av en medveten decentralisering av många beslut till kommunerna är det emellertid numera främst kommunerna själva som med beaktande av sina uppgifter skall svara på frågan hur man vill fördela och prioritera sina resurser. Att miljöfrågornas betydelse i detta sammanhang har ökat kan det inte råda något tvivel om.

För att stilla den oro som kommit till uttryck på sista tiden när det gäller miljö- och hälsoskyddsnämndernas framtid vill jag understryka att det inte är aktuellt att försvaga kommunernas roll i det miljöpolitiska arbetet. Genom de beslut som har fattats med anledning av 1988 års miljöproposition har tillsynsorganisationen förstärkts väsentligt. Regionalt har 100 nya tjänster kommit till. Kommunerna har själva tillskapat uppskattningsvis 100 nya tjänster för tillsyn m.m.

Regeringen har flera gånger under hösten visat att man är beredd att medverka till att kommunerna får ett ökat ansvar för den lokala miljön. Detta framgår t.ex. klart av den nya renhållningsförordningen som trädde i kraft vid årsskiftet. Vidare har regeringen, bl.a. i direktiven till den översyn av naturvårdsverket som nu pågår, strukit under vikten av en decentralisering av miljöarbetet.

Jag vill i detta sammanhang särskilt poängtera betydelsen av att länsstyrel-

serna och kommunerna bygger upp sin organisation på sådant sätt att miljöarbetet kan bedrivas i effektiva former. Detta är en förutsättning för att en fortsatt decentralisering skall bli framgångsrik. Jag kan försäkra Annika Åhnberg att regeringen noga följer hur miljöarbetet bedrivs i kommunerna.

Jag vill också ta tillfället i akt och slå fast att jag anser att det är viktigt att det även i framtiden finns en kommunal nämnd som har särskilt ansvar för miljö- och hälsoskyddsfrågor. En sådan nämnd måste komma in tidigt vid beredningen av alla kommunala beslut som kan påverka människors hälsa och miljön. När beslut fattas inom en kommun skall beslutets eventuella konsekvenser för människors hälsa och miljö alltid vara väl utredda.

Av grundläggande betydelse är att varje kommun har en sådan organisation att myndighetsfunktionen inom miljöarbetet kan upprätthållas och att den del av kommunens organisation som har detta ansvar också besitter nödvändig integritet och tillräcklig kompetens för att klara en sådan uppgift. Vad jag nu har sagt gäller också i förhållande till sådana verksamhetsområden där kommunen är part eller har partsliknande intressen.

Som framgått av mitt svar är alltså regeringens avsikt att fortsätta arbetet med en decentralisering och sektorisering av miljöarbetet. Avsikten med detta är att förstärka det regionala och lokala miljöarbetet och på så sätt skapa en garanti för att miljöfrågorna alltid finns med i bedömningen när viktiga beslut skall fattas.

Anf. 30 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Det är ett svar som oraklet i Delfi förmodligen hade känt sig mycket nöjd med. Men det är alldeles avgjort inte till oraklet i Delfi jag har ställt min interpellation, utan jag har ställt den till landets miljöminister. Det kan inte vara roligt att som minister behöva lämna ett svar som är så vagt och otydligt formulerat, och det är absolut inte roligt att ta emot ett sådant svar.

Jag har i min interpellation pekat på en rad problematiska tendenser, men miljöministern väljer att i sitt svar helt undvika eller släta över de problemen. Jag kräver faktiskt att vi tar upp problemen till diskussion.

Miljöministern säger i sitt svar att en lång rad nya uppgifter och befogenheter när det gäller miljöpolitiken har lagts på kommunerna under de senaste åren. Detta faktum nämner jag också i min interpellation.

Jag hör till dem som har bejakat denna utveckling. Jag har själv varit kommunalpolitiskt aktiv i just en miljö- och hälsoskyddsnämnd under den här perioden.

När vi tidigare observerade problem hade vi inte makt att göra någonting åt problemen. Det enda vi kunde göra var att skicka skrivelse på skrivelse till länsstyrelsen, som inte hade tid, ork, resurser eller intresse att göra någonting. När vi fick eller från länsstyrelsen tog befogenheterna att själva utöva mer av tillsyn och kontroll, hade vi den faktiska kunskapen i kommunen och kunde göra mycket mer. Och det var bra. Men det fanns de som i den här processen sade att denna utveckling innehåller problem, eftersom risken för lojalitetskonflikter ökar när man från den statliga myndigheten lägger över befogenheter på kommunen. Man sade att det blir svårare för en kom-

mun att välja miljön när det kanske handlar om att vara hård mot en viktig arbetsgivare, osv.

Jag och många med mig sade: Nej, det är inga problem. Under förutsättning att vi i kommunen har en stark och självständig miljö- och hälsoskyddsnämnd och en förvaltning med resurser och andra möjligheter att arbeta kan vi hantera de här problemen. Men vad som nu diskuteras i samband med kommunallagsreformen och vad som varit en faktisk utveckling i en del frikommuner är att sedan man har slipat och vässat redskapet – den kommunala miljötillsynen – är man nu beredd att kasta yxan i sjön. Vad man nu gör är att slå ihop miljö- och hälsoskyddsnämnden med andra nämnder, företrädesvis byggnadsnämnden. Detta gäller även förvaltningarna. I undersökningar som Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet har låtit genomföra redovisas, att vid sådana här sammanslagningar är det miljötillsynsverksamheten som drabbas. I förvaltningarnas fördelning av resurser går den mindre delen till miljötillsynen. Även i nämndhanteringen är det miljöpolitiken som kommer till korta. Den här utvecklingen kan vi inte acceptera. Den är, som jag ser det, mycket hotfull, men miljöministern väljer att i sitt svar helt gå förbi detta.

Miljöministern säger att det inte är fråga om att minska kommunernas möjligheter. Man kan emellertid inte bortse från det faktum att det i en kommun finns motstridiga intressen. Det har inte att göra med att människor som sitter i kommunala nämnder eller arbetar på kommunala förvaltningar skulle ha sämre moral. Det har att göra med två olika processer. Det är för det första det faktum att trots att vi har byggt upp mycket när det gäller miljötillsynsverksamheten, så är det fortfarande en process i vardande. Det finns kommunala nämnder och förvaltningar som har funnits länge och som alltid betraktats som de tunga hörnstenarna i kommunalpolitiken. Dit hör t.ex. byggnadsnämnden, där man sätter de tunga farbröderna och de stadiga pojkar, som varit med länge. Sedan kommer miljöskyddsverksamheten in som någonting nytt och mer oprövat. Den har inte samma möjligheter att hävda sig i kommunalpolitiken. För det andra har det att göra med strukturer. I en kommun där man är beroende av t.ex. ett stort företag måste man alltid göra avvägningar: Skall vi behålla företaget här och värna om sysselsättningen, som är viktigt för orten, eller skall vi driva miljökraven hårt, även om det innebär att företaget måste läggas ned? Sådana motstridiga intressen kan man inte bortse ifrån. Det måste vara samhällets uppgift att se till att ge de intressen som står för ett starkt miljöskydd allt det stöd som behövs i den här processen.

Jag tycker också att principen om en decentralisering och en ökad kommunal självständighet är viktig. Att säga att vi i detta läge måste ha kvar obligatoriska miljö- och hälsoskyddsnämnder är inte detsamma som att säga att det alltid måste vara så. Men i den här processen, när vi fortfarande bygger upp verksamheten och när miljöpolitiken fortfarande i så hög grad handlar om ord och trots allt inte lika mycket om handling, kan vi inte ta det steget. Faktiska undersökningar visar att det har fått allvarliga konsekvenser för miljötillsynsarbetet. Jag skulle verkligen vilja att regeringen och miljöministern tog de här problemen på allvar. Jag är inte nöjd med ett svar som går ut på att regeringen noga skall följa utvecklingen. Jag vill att vi mycket tydligt

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

*Svar på
interpellationer*

och redan nu skall markera att det inte kan komma på fråga att kommuner får sätta den oerhört viktiga miljötillsynen på undantag i sitt arbete.

Anf. 31 ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman! Det har i pressen på den senaste tiden förekommit väldigt oro-väckande uppgifter om att miljö- och hälsoskyddsnämnderna kan komma att avskaffas som obligatoriska nämnder. Jag tycker att det är märkligt att regeringen inte tydligare har gjort en markering mot detta eller också sagt att det är jättebra, om nu regeringen tycker det. Detta hotar att slå sönder hela det kommunala miljöskyddsarbetet. Problemet är i dag inte att miljö- och hälsoskyddsnämnderna är för fristående från kommunerna, utan problemet är att miljö- och hälsoskyddsnämnderna inte har en tillräckligt självständig ställning. Det problemet har varit tydligast när man haft starka näringslivsintressen i kommunen eller när kommunen själv bedrivit miljöfarlig verksamhet. Det kan vara känsligt för miljö- och hälsoskyddsnämnden att polisanmäla den egna kommunen. Jag tycker att det är väldigt viktigt att de obligatoriska miljö- och hälsoskyddsnämnderna blir kvar i hela landet och egentligen även i frikommunerna, även om det i dessa kanske inte är så farligt att man gör försök, till dess vi har utrett om vi skall göra någonting åt tillsynsorganisationen i stort. Det kan t.ex. ske genom att man ger miljö- och hälsoskyddsnämnderna en självständigare ställning inom kommunerna eller genom att man tillskapar en statlig lokal tillsynsmyndighet. Det troligaste är kanske att vi hamnar på att försöka stärka miljö- och hälsoskyddsnämndernas ställning inom kommunerna, så att de vågar vara tuffare mot det lokala näringslivet och även mot den egna kommunen.

Om man vill ha ett lokalt miljöarbete kommer man aldrig att lyckas med att göra det lika bra överallt. Det finns alltid olika lokala intressen, och det måste man acceptera. Det är väldigt viktigt att miljö- och hälsoskyddsnämnderna klarar det grundläggande arbetet att se till att de lagar som riksdagen stiftar följs. Sedan kan naturligtvis de kommuner som är ambitiösa – jag hoppas att de blir väldigt många – gå mycket längre än vad riksdagen har förutsett. Det är viktigt att kommunerna får denna möjlighet att gå längre. Kommunerna har därvidlag i dag alldeles för små möjligheter. Jag tycker att det är positivt att mer ansvar har lagts över på kommunerna. Den enda möjlighet vi har att få tillsynen effektivare är att man lokalt arbetar mer för miljön. Samtidigt måste kommunerna få mer makt och större befogenheter. Jag tänker på exempelvis avfalls- och kemikaliefrågorna där kommunerna skulle kunna gå mycket längre, om de fick jobba mer med generella föreskrifter. Det gäller även trafikfrågorna och många andra miljöfrågor.

Jag vill fråga miljöministern om hon vill arbeta för att kommunerna inte bara skall få mer ansvar utan också mer makt och större befogenheter och om hon kan garantera att de obligatoriska miljö- och hälsoskyddsnämnderna blir kvar, trots de uppgifter som förekommit i pressen på senare tid.

Anf. 32 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Jag kan förstå både oron och Annika Åhnbergs karakteristik. Mitt svar präglades av det faktum att i den här diskussionen bryts mot varandra tre viktiga principer som det råder stor enighet om. Den första är att

miljö- och hälsoskyddsarbetet i ökad utsträckning skall läggas på kommunerna och att kommunerna också behöver förstärka det arbetet, precis som regering och riksdag behöver göra det. Den andra principen är att miljö- och hälsoskyddsnämnderna av två skäl i dag behövs som självständiga organ. Det ena skälet är att detta är förutsättningen för att man skall kunna ha den starka pådrivande kraft som behövs i kommunen. Precis samma roll har miljödepartementet i regeringen i förhållande till andra departement.

Jag kan från både den erfarenheten och min kommunala erfarenhet säga att det är helt nödvändigt. Det har tagit några år att påverka andra departement, innan vi i finansplanen i går kunde se att miljömålet är ett av de fem målen för den ekonomiska politiken. Det är den diskussion som har pågått några år med oss som initiativtagare i förhållande till finansdepartementet som nu har lett till resultat. Satsningarna på infrastrukturen, omställningen av industrin och annat sådant som har börjat komma är också resultat av att vi har ett miljödepartement som intensivt och envist tar upp de här frågorna med de olika fackorganen. Det är helt klart att det behövs en motsvarande organisation i kommunerna.

Det behövs också en självständig, integer organisation som kan utöva det myndighetsansvar som numera också finns på kommunal nivå. Det måste finnas en nämnd som självständigt kan driva sådana frågor också i förhållande till andra kommunala intressen. Då är det fråga om ett myndighetsansvar, som bryts mot det som vi alla är överens om är positivt, nämligen att låta kommunerna få större frihet i hur man vill organisera arbetet.

Det förhåller sig så – och nu svarar jag alldeles rakt – att det pågår en diskussion inom regeringen om hur de här frågorna skall kunna lösas på ett vetligt sätt. Den diskussionen är inte avslutad, än mindre har några beslut fattats om att t.ex. avskaffa miljö- och hälsoskyddsnämnderna som obligatorium. Det är alltså inte alldeles enkelt att lösa detta på ett bra sätt.

Dock vill jag också alldeles klart uttala att det finns ett behov av starka och självständiga nämnder – detta är situationen i landet som helhet, om man skall se till saken och till myndighetsfunktionen.

Jag reser ju mycket, och jag ser hur man prövar olika former. I likhet med Åsa Domeij är jag inte rädd för att pröva olika former, för jag har faktiskt t.o.m. sett exempel på positiv sammanslagning, därför att det har inneburit att miljö- och hälsoskyddsintressena har kommit in på ett mycket tidigt stadium i samhällsplaneringen. Men tyvärr är det ju ännu inte detta som överväger – det skall i ärlighetens namn också sägas. Jag har sett flera exempel på att det kan fungera bra att slå ihop samhällsbyggnadsnämnderna till en enhet men bevara och förstärka miljö- och hälsoskyddsnämnden som en självständig, pådrivande och myndighetsutövande nämnd. Det är min övertygelse att detta åtminstone under de närmaste åren är den lämpligaste formen och den man bör välja.

Anf. 33 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag måste säga att jag är mycket glad över miljöministerns svar i debatten. Hon exemplifierar med miljödepartementets roll i förhållande till andra departement och till regeringen, men framhåller att samma problematik kan finnas på den kommunala nivån. Det håller jag med om.

Jag är glad över det raka beskedet att det här är en diskussion som pågår inom regeringen.

Jag kan vara lika rak tillbaka och säga att det är en diskussion som inte bara pågår inom regeringen. Detta är frågor som är mycket svåra att hantera, och den här diskussionen förs hos alla partier – definitivt hos de partier som anser att en fortsatt hög ambitionsnivå på miljöskydds- och tillsynsarbetet är mycket viktig och hos de partier som också anser att en ökad kommunal självständighet är nödvändig.

Jag delar också uppfattningen att detta är en process där det kan visa sig att man kan slå samman förvaltningar och/eller nämnder, men det är inte lämpligt i den situation där vi befinner oss i dag – det är i alla fall min absoluta övertygelse.

Jag har hänvisat till en undersökning som Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet har låtit göra. Naturvårdsverket har nyligen presenterat sin undersökning av hur det kommunala och regionala arbetet med miljötillsynen har utvecklats, och redovisar att det fortfarande finns oerhört stora behov. Det finns många tillståndspliktiga verksamheter som saknar kontrollprogram, osv.

Vi kan inte ta på vårt ansvar inför alla som lever nu och inför kommande generationer att det kommunala miljö- och hälsoskyddsarbetet försvagas när det gäller miljötillsynen. Därför tycker jag att ett fortsatt obligatorium när det gäller miljö- och hälsoskyddsnämnderna är absolut nödvändigt för att låta den process utveckla sig där dessa nämnder och deras förvaltningar verkligen i praktiken blir starka och självklara beståndsdelar i den kommunala verksamheten – vilket de än så länge inte alltid är. Det kan visserligen finnas enstaka exempel på förvaltningssammanslagningar som har inneburit att miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna har kommit in på ett tidigt stadium i planprocessen, men min erfarenhet är den att motsatsen är vanligare.

I undersökningen från Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet redovisas också en annan effekt, som kan vara negativ, nämligen att många av diskussionerna kring t.ex. trafik- och energisystem i förhållande till miljöfrågor i och med en sådan sammanslagning kommer att föras mellan tjänstemän i slutna rum. Det blir inte på samma sätt som när man har två självständiga nämnder med skilda förvaltningar en offentlig debatt, som det också är möjligt för allmänheten att delta i och bilda sig en uppfattning om. Detta är någonting som man bör vara vaksam på.

Avslutningsvis vill jag bara säga att jag är glad över svaret, som gör att jag känner mig litet mera trygg i förhoppningen att miljö- och hälsoskyddsarbetet skall stärkas och som även visar att vi måste föra en fortsatt diskussion om de här frågorna.

Anf. 34 ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman! Jag tyckte att miljöministern var väldigt tydlig och bra när hon slog fast att de obligatoriska miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall finnas kvar även i fortsättningen.

Jag tror faktiskt att det är förknippat med mycket stora risker att blanda ihop miljö- och hälsoskyddsnämnden med t.ex. den tekniska nämnden, om kommunen samtidigt håller på med reningsverk, sopförbränning eller vad

det nu kan vara. Jag tror inte att man blir lika tuff i sin tillsyn då. Ännu värre är det kanske om tillsynen skulle ligga hos kommunstyrelsen.

När man talar politik tycker jag att man ofta skall tänka på vilka intressen det egentligen är man diskuterar och hur pass kollektiva dessa är. Miljön ser jag som ett ytterst kollektivt intresse. Om en kommun bedriver en dålig miljöpolitik, kommer ju miljön att förstöras i andra kommuner också. Därför är det viktigt med statliga regler och lagstiftning, men också med en ordentlig tillsyn av lagarna ute i kommunerna. Sedan vore det naturligtvis ännu mycket bättre om man kunde gå ett steg längre, med kommuner som självständigt driver en ännu tuffare politik.

Det finns också andra frågor där man kan tänka sig en betydligt mer långtgående decentralisering. På skolans område exempelvis händer det mycket positivt just nu, fast jag tycker att man skulle kunna gå ännu längre i fråga om decentralisering.

Det skulle vara väldigt bra om vi här i riksdagen kunde föra diskussionen så att vi frågar oss vad som starkt berör andra människor och kommande generationer. Där behöver vi en rad centrala beslut för att komplettera de lokala besluten. I andra frågor, som man kan decentralisera mera och som man bäst löser på en nära lokal nivå, behöver vi inte lika mycket detaljreglering och lagstiftning.

Jag vill också säga att jag hoppas att regeringen i sitt fortsatta experimenterande inte experimenterar med att slå ihop miljödepartementet och industridepartementet.

Anf. 35 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Brundtlandkommissionen lanserade uttrycket: Tänk globalt, handla lokalt! Om jag skulle anknyta det till vad Åsa Domeij sade alldeles nyss, skulle jag vilja säga: Tänk globalt, besluta om målen nationellt, handla och genomför dem lokalt!

På alla de här nivåerna behöver vi en förstärkning av miljöarbetet, både formellt och reellt och när det gäller resurser.

Det betyder att samtidigt som vi i Sverige diskuterar åtstramning, besparingar och effektiviseringar på många områden som har vuxit och som kanske t.o.m. har blivit förväxta, får det kravet inte gälla för miljöarbetet. Där behöver organisationen förstärkas, och där behöver också resurserna öka.

Detta gäller i regeringens arbete, och jag hoppas att riksdagens ledamöter har uppmärksammat att miljöområdet har undantagits från besparingskrav. I stället har detta område fått förstärkta resurser. Det mesta är ju "blankat" i den budget som presenterades i går. Men det kommer en redovisning i de förslag som vi lägger fram senare i vår. Det står ändå klart att det inte heller har skett några minskningar beträffande myndighetsfunktionerna, tvärtom. Detsamma bör gälla för kommunerna.

Jag skulle vilja avsluta den här debatten genom att rikta en maning till landets kommuner: Låt inte besparingar gå ut över miljöarbetet utan gör som regeringen och spara på andra områden för att frigöra resurser att avsättas till det viktiga miljöarbetet, och se till att ni behåller en sådan organisation i kommunen att miljöarbetet i kommunen kan få större tyngd!

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

Anf. 36 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att kommentera det allra sista som miljöministern sade. Ekonomiskt hårt tyngda kommuner betackar sig nog för den här sortens hurtiga tillrop. Jag tror att de har mycket svårt att klara den neddragning av resurser från statens sida som pågått i många år och som nu har kompletterats med ett skattestopp. I och för sig är det väl ingen som önskar sig skattehöjningar. Men det är utan tvivel så, att man har gjort det synnerligen svårt för landets kommuner att behålla en hög ambitionsnivå – och då inte bara på miljöområdet utan också på andra områden. Jag delar dock uppfattningen att det är oerhört viktigt att vi även i fortsättningen har ett högprioriterat miljöskyddsarbete ute i kommunerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1990/91:88 om arbetsmarknadssituationen i Värmland

Anf. 37 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Björn Samuelson har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta dels för att skapa nya jobb i Värmland, dels för att lindra effekterna av lågkonjunkturen i länet.

Jag måste tyvärr inledningsvis konstatera att interpellanten inte har uppmärksammat de åtgärder som regeringen redan nu vidtar för att stärka infrastrukturen, näringslivet och arbetsmarknaden i länet. Arbetet bedrivs inom en rad politikområden, bl.a. inom arbetsmarknads-, regional- och näringspolitiken. De två sistnämnda politikområdena faller under industriministerns ansvar.

Enligt industriministern har länsstyrelsens anslag för regional utveckling mer än fördubblats under den senaste femårsperioden. I dag har länsstyrelsen i Värmlands län tillgång till 75 milj. kr. för regional utveckling. Dessa medel kan användas till glesbygdssöd, till projektverksamhet eller till stöd till företag i stödområdet.

Nio av länets kommuner ingår i stödområdet. Dessutom är ytterligare två kommuner temporärt inplacerade i stödområde. För många av kommunerna innebär den nya stödområdesindelningen, som riksdagen beslutade om i juni 1990, en förbättring jämfört med tidigare, eftersom sysselsättningsbidrag nu kan lämnas i stödområde 2.

När det gäller arbetsmarknadspolitiken har riksdag och regering som målsättning att resurserna skall användas och beslut fattas så nära den lokala arbetsmarknaden som möjligt. Uppgiften att fördela de arbetsmarknadspolitiska resurserna på länen har därför överlåtits på arbetsmarknadsstyrelsen.

De arbetsmarknadspolitiska medlen fördelas i huvudsak efter den lokala och regionala arbetsmarknadens problem. Denna fördelningsmodell medför att Värmland erhåller drygt 5 % av de samlade arbetsmarknadspolitiska medlen samtidigt som dess andel av landets yrkesverksamma befolkning uppgår till drygt 3 %.

Länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingen i Värmland disponerar för

innevarande budgetår strax under en halv miljard kronor för aktiva åtgärder, utöver handikappåtgärder, dvs. för arbetsförmedling, arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete m.m. Till detta får man dessutom lägga resurser i form av utbildningsbidrag.

Enligt länsarbetsnämnden har arbetsmarknadsläget skärpts i förhållande till höstprognosen. Nämnden anser dock att länets arbetsmarknadsmyndigheter har en god beredskap för att kunna lösa uppkomna problem. Länets arbetsmarknad har dessutom ett bättre utgångsläge i dag jämfört med vad man har haft inför tidigare konjunkturavmattningar.

Det skärpta arbetsmarknadsläge som har märkts i Värmland och annorstädes har inte kommit som någon överraskning för regeringen. Det är till stor del en följd av att arbetsmarknaden har varit överhettad. Löner och priser har stigit mycket snabbare här än i våra konkurrentländer. Produktiviteten har inte utvecklats i samma takt som lönekostnaderna. Svenska företag har i många fall, kort sagt, prissatt sig ur marknaden.

För att kunna klara sysselsättningen på sikt krävs det att den svenska ekonomins pris- och lönekostnadsutveckling bryts. Den ekonomiska politiken kommer därför även i fortsättningen att vara inriktad på att sänka inflations-takten och öka tillväxten för att på så vis långsiktigt klara sysselsättningen.

Regeringen har vid ett flertal tillfällen under de senaste åren sökt stöd hos riksdagen och hos arbetsmarknadens parter för åtstramningar av ekonomin. Detta stöd har oftast uteblivit.

Den konjunkturavmattning som landet är på väg in i skall utnyttjas till att erbjuda arbetskraften kompetenshöjande åtgärder och andra insatser som underlättar anpassningen på arbetsmarknaden. Särskilt utbildning är ett viktigt stöd till både den enskilde och företagen. På förslag i tilläggsbudget I har riksdagen beslutat att AMS får omprioritera 300 milj.kr. för utbildning. Vidare har regeringen nyligen medgivit att AMS får utnyttja de av regeringen innehållna medlen om 309 milj.kr. till arbetsmarknads- och företagsutbildning. Till detta kommer medel till utbildningsbidrag. AMS får också använda 105 milj.kr. till att kraftigt bygga ut arbetsförmedlingens jobbsökaraktiviteter.

Under vintern och våren beräknas ytterligare 22 500 personer per månad bli föremål för utbildningsinsatser och matchningsåtgärder. Jag är övertygad om att en del av dessa åtgärder också skall komma Värmland till del.

Under gårdagen presenterade regeringen budgetförslaget för nästa budgetår. På grund av omständigheter som vi alla här känner till kommer statens finanser att hållas i strama tyglar under nästa budgetår. Trots detta har regeringen valt att förstärka de arbetsmarknadspolitiska resurserna. För nästa budgetår föreslås att resurserna till arbetsmarknads- och företagsutbildning samt till jobbsökaraktiviteter skall förstärkas med sammanlagt 3 miljarder kronor. I huvudsak kommer denna förstärkning att finansieras via arbetsmarknadsfonden. Regeringen väljer, med andra ord, att föra över medel från det passiva arbetslöshetsunderstödet till aktiva utbudsinriktade åtgärder, och därmed fortsätter den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 38 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Jag tackar ministern för svaret. "Jag vill inledningsvis konstatera" – för att använda ministerns ord i svaret – att ministern börjar sitt svar

med att tala om att jag inte har uppmärksammat de åtgärder som regeringen vidtar för att stärka infrastrukturen. Då vill jag säga följande:

För det första vet ministern ingenting alls om vad jag vet eller inte vet.

För det andra har det här ingenting alls med frågeställningen i interpellationen att göra. Jag framställer ju inte interpellationer av nyfikenhet, utan jag gör det därför att jag hoppas att via debatten få någon form av besked att förmedla till dem som är, eller som riskerar att bli, arbetslösa hemma i Värmland.

För det tredje skulle, om ett interpellationssvar inleddes på samma sätt som detta i t.ex. kommunfullmäktige hemma i Arvika, den som hade avgett svaret ha fått reda på att vederbörande var "slep i mun" och ingenting annat.

I svaret hänvisar ministern till olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder som kan vidtas. Det är bra att ministern redovisar olika möjligheter här. Ofta leder ju den fruktansvärda arbetslösheten till att människor får svårt att se ljuset vid horisonten. Det är högst mänskligt.

I svaret hänvisas bl.a. till länsanslagen och till antalet kommuner ingående i stödområden i Värmland. Ja, men dessa stödformer hade inte fått den omfattning de nu har, om regeringen hade fått sin vilja igenom. Inte hade Säfille ingått i något stödområde om regeringen hade fått som den ville. Jag kommer ihåg hur vi i mitt parti beskyldes för högerståndpunkter av socialdemokraterna, bara för att vi medverkade till en höjning av länsanslagen runt mitten av 80-talet. Det gick runt cirkulärskrivelser om detta till förstamajtalen 1986.

Jag förstår inte riktigt resonemanget i svaret om överhettningen på den värmländska arbetsmarknaden. Så värst överhettad har inte den värmländska arbetsmarknaden varit, trots högkonjunkturen. Vi särskiljer oss litet grand från det som skulle kunna utgöra något slags generellt tillstånd för landet i övrigt. Om arbetsmarknaden hade varit överhettad, som det heter, hade ju inte länet behövt så stor del av de samlade arbetsmarknadspolitiska medlen som anges i ministerns svar. Det här förhållandet visar snarast att det finns behov av långsiktiga medel för uppbyggnad och förändringar när det gäller det som med ett fint ord kallas för infrastruktur. Det handlar om utbildning, kommunikationer, näringsstruktur osv. Här menar jag att den höga deltidsarbetslösheten bland länets kvinnor vittnar om just behovet av långsiktiga insatser. Det behovet har vi haft under hela högkonjunkturen. Här särskiljer sig tyvärr också Värmland.

Vi har från mitt partis sida lagt fram olika förslag som syftar till de förstärkningar och förändringar som vi har ansett långsiktigt viktiga för länet. Förslagen har handlat om t.ex. modernisering av järnvägsnätet, såsom NKLJ-banan, forskningsresurser vid högskolan i Karlstad, ett utbyggt utbud av distansundervisning för vuxna. Vi återkommer naturligtvis med fler sådana förslag under allmänna motionstiden. Jag vet att flera av de här åtgärderna inte ligger på Mona Sahlins bord, men de är trots detta på sitt sätt långsiktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

I slutet av svaret på min interpellation hänvisar statsrådet till den framlagda budgeten och olika resurser till arbetsmarknads- och företagsutbildning. Jag vill med anledning av denna del av svaret fråga arbetsmarknadsministern om det är möjligt att för Värmlands del använda dessa utbildnings-

pengar – om jag litet slarvigt får kalla dem så – till mer långsiktiga åtgärder inom utbildningssektorn. Jag menar då också inom delar av denna sektor som inte ligger inom den traditionella arbetsmarknadsutbildningen. På det sättet skulle vi kunna öka det samlade utbudet av olika alternativa utbildningsmöjligheter. Jag frågar därför att vi har en genomsnittlig utbildningsnivå i länet som ligger under riksgenomsnittet. Skall vi förändra näringsstrukturen måste vi också göra något åt det här förhållandet. Det betyder inte att vi är mycket dummare hemma i Värmland än ni är här i Stockholm, utan det beror på andra förhållanden.

Jag vill också fråga arbetsmarknadsministern om hon är beredd att lägga fram ett särskilt "Värmlandspaket", såsom gjorts för t.ex. Norrlands del, om situationen på den värmländska arbetsmarknaden skulle förvärras kraftigt framöver. Arbetslösheten ligger redan i dag 50 % högre än riksgenomsnittet. Det är ingen direkt hopplös situation just nu, men det är svårt att sia om framtiden.

Slutligen vill jag fråga ministern om hon inom regeringen är beredd att verka för en utlokalisering av statlig verksamhet till Värmland.

Anf. 39 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Att vi är bekymrade över den mycket starkt tilltagande arbetslösheten i Värmland visas väl av att inte mindre än tre riksdagsledamöter från länet nu deltar i den här debatten. Vi känner starkt med alla de människor, alla de familjer som i dag inte har några jobb eller någon trygg sysselsättning i fortsättningen.

Jag vill i anledning av interpellationssvaret gärna säga att jag åtminstone delvis har samma syn som arbetsmarknadsministern på vilka åtgärder som är nödvändiga för Värmland och för Sverige i stort. Det är i första hand åtgärder som finans- och industriministrarna ansvarar för, vilket också har sagts här, nämligen den ekonomiska politiken och näringspolitiken. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder är dock ett sätt att bota symptom, även om den medicinen också behövs i ett län som Värmland, med vårt krisläge på arbetsmarknaden. Inte minst beror det på att Värmland är ett skogslän med speciella problem. Därmed är det inte sagt, trots att jag i övrigt delar många av synpunkterna, att jag är nöjd med regeringens politik. Många åtgärder har kommit alldeles för sent eller inte alls. Stödområdesindelningen kan man diskutera, men jag kan hålla med Björn Samuelson om att det sannerligen inte var regeringens förtjänst att Sunne och Säffle ändå inlemmades i stödområdet.

Det är ett högt pris som värmländska arbetstagare får betala för regeringens tidigare underlåtenhetssynder, bl.a. när det gäller att komma till rätta med kostnadsutvecklingen. På grund av den tidigare handlingsförlamningen riskerar vi nu att komma in i det arbetslöshetens stålbad som förre finansministern siade om när han avgick. Värmland har i dag ca 4 300 öppet arbetslösa. Antalet nyanmälda platser minskar oroväckande dag för dag. I snitt har vi 2,5 % arbetslösa, men det förekommer siffror uppemot 6–7 %. Länsarbetsdirektören beräknade häromdagen att vi skulle komma upp i siffror på i snitt 4 %.

Värmlands industri är mycket exportberoende, inte minst pappers- och

massaindustrin. Vårt näringsliv är helt enkelt inte konkurrenskraftigt längre. Lagren växer vid våra industrier. Industriinvesteringarna minskar. Människor sägs upp. Krisen inom bilindustrin har gjort att tusentals människor varslats eller sagts upp, t.ex. i Kristinehamn, Töcksfors, Koppom och Säffle. Inte minst kvinnorna i glesbygden, som arbetar vid legoindustrier som är beroende av EG-marknaden, har drabbats mycket hårt. Som Björn Samuelson också sade har deltidsarbetslösheten omfattat ca 2 500 kvinnor, trots att vi har befunnit oss i en högkonjunktur.

Nu har regeringen föreslagit åtgärder som delvis går åt rätt håll, det vill jag gärna säga, när det gäller att få ned kostnadsläget. Men åtgärderna borde ha företagits långt tidigare och kraftfullare. Jag menar främst ett sänkt skattettryck, sänkta avgifter och minskade löneutgifter. En viktig åtgärd, där jag själv kunnat bidra i någon mån genom arbetet i socialförsäkringsutskottet, är att vi kan nedbringa kostnaderna för sjukskrivning med närmare 5 miljarder kronor. Det är nu viktigt att gå vidare mot en arbetsgivarperiod för att få ned sjuktalet.

En effekt av skatteomläggningen, som tyvärr drabbat vårt län hårt, är turistmomsen, som inte inbringar staten några inkomster, men som däremot håller på att ta död på den turistnäring som annars skulle ha varit ett av Värmlands framtidsområden. Småföretag i glesbygden har drabbats mycket hårt av ökade bensinskatter och borttagning av kvittningsrätt av olika förvärvskällor t.ex.

Jag är helt medveten om att många av dessa frågor inte ligger på arbetsmarknadsministrerns bord, men frågorna hänger ihop, och arbetsmarknadsministrern har ju själv hänvisat till bl.a. den ekonomiska politiken.

En faktor som ligger Värmland svårt i fatet sedan tidigare är den alltför stora satsningen på den offentliga sektorn, som varit en av länets största arbetsgivare. En tillnyktring har nu skett, och jag hörde häromdagen företrädare för Kommunförbundet i vårt län säga att kommunerna nu är mer eller mindre beredda på nolltillväxt och att man helt enkelt måste säga upp människor. Det är i och för sig tragiskt att dessa människor går miste om sin försörjning, men för samhällsekonomin i stort är det nödvändigt. På radion i morse hörde jag civilministern säga att den statliga offentliga sektorn borde kunna öka sina entreprenader till uppemot 50 %, vilket skulle vara viktigt för att få ned kostnaderna.

Jag vill fråga hur arbetsmarknadsministrern ser på kommunerna och landstinget i det hänseendet. Är arbetsmarknadsministrern positiv till ökade entreprenader, till att helt enkelt avmonopolisera verksamheten inom vård, omsorg och service? Det är mycket viktigt ur kostnadsaspekten. Det skulle öka möjligheterna att få ned kostnaderna. Detta är dessutom en mycket viktig jämställdhetsfråga för oss kvinnor inom dessa områden. Men framför allt skulle det åstadkomma småskalig verksamhet ute i våra glesbygder.

Jag vill sluta med att säga att det viktigaste ändå är att hålla nere ungdomsarbetslösheten. Jag delar där uppfattningen att det är viktigt att satsa på utbildning, därvid icke minst på utbildning vid högskola och på forskning.

Anf. 40 KRISTINA SVENSSON (s):

Fru talman! Visst är vi bekymrade över arbetsmarknadsläget i Värmland. Men för den skull vill vi inte sätta en krisstämpel på länet. Vi kan konstatera

att läget just nu påminner ganska mycket om hur det såg ut för tio år sedan, 1981, då vi hade en vikande marknad, sämre konkurrenskraft och sjunkande efterfrågan. Konsekvenserna av det är ett rekryteringsstopp bland företagen och varsel bland många av företagen i Värmland. Det är ett större antal varsel än det har varit på mycket länge.

Vi vet också erfarenhetsmässigt att arbetslösheten i Värmland ökar snabbare än vad den gör för riket i snitt. Prognosen för slutet av 1991 är 3 % arbetslöshet för riket och 4,5 % i Värmland. Det är klart att vi då måste reagera. Som jag nämnde påminner situationen i dag mycket om hur det såg ut i början av 80-talet.

Vi vill hejda denna utveckling. Vi kan inte åse att vi skulle få en ökad arbetslöshet. I det svar som arbetsmarknadsministern har lämnat till Björn Samuelson sätter ministern in Värmlands situation i ett nationellt perspektiv. Det tycker jag är viktigt att vi gör. Men verkligheten för oss i Värmland är dock den att vi befärar en ökad arbetslöshet. Vi ser naturligtvis det som självklart att man ökar insatserna på framför allt utbildningsområdet. Det sägs också i svaret. Det måste vara det grundläggande för att angripa problemen, framför allt för att ungdomar inte skall hamna i långtidsarbetslöshet. De grupper som är mest utsatta är definitivt kvinnor och ungdomar.

Jag saknar i svaret – jag skulle önska att arbetsmarknadsministern var litet tydligare där – besked om beredskapsarbeten. Vi har gjort den bedömningen hemma i länet att också de behövs. Det har refererats här tidigare att samtliga riksdagsledamöter träffade länsmyndigheterna i början av veckan och diskuterade beredskapsarbeten, som är en åtgärd för de ungdomar som inte är motiverade för studier, för att man snabbt skall kunna gå in med åtgärder. Man kan inte komma ifrån att utbildningsinsatserna kräver planering, och vi behöver snabba åtgärder. Så jag skulle önska att ministern var litet tydligare när det gäller beredskapsarbeten.

Anf. 41 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Låt mig inledningsvis säga till Björn Samuelson att det inte var meningen att knäppa på näsan, som Björn Samuelson möjligen uppfattade det. Jag tyckte att det var viktigt att i den här debatten liksom alltid när vi talar om arbetslöshet visa på att för att klara jobben, inte bara i Värmland utan på andra håll i landet, måste man se helheten i politiken. Jag tyckte att det i det här sammanhanget var viktigt att göra en redovisning av hur arbetsmarknads-, regional-, närings- och industripolitik ser ut i dag och hur de är uppbyggda samt vilket stöd vi faktiskt ger till de regioner som är svårast drabbade. Dit hör onekligen Värmland. Jag tycker att det i allra högsta grad har att göra med situationen för dem som i dag är arbetslösa i Värmland eller riskerar att bli det att visa på att vi i kampen också måste ha en helhetssyn när det gäller sysselsättningen. Frånsett vad vi redan gör aviseras i budgetpropositionen satsningar på infrastrukturen, som Björn Samuelson var inne på. Jag vill också nämna frisläppandet av investeringsfonderna. En ny del som jag tycker man bör uppmärksamma är att det görs möjligt att använda investeringsfondsmedel inte bara till inventarier och maskiner utan också till utbildning på företagen. Man kan använda pengarna till att förstärka kompetensen och kunnandet hos den delen av arbetarskaran i vårt land.

Jag vill påpeka att de som är nyast tillträdde på arbetsmarknaden, framför allt ungdomarna, är som vi vet också de svagaste och riskerar att råka ut för arbetslöshet fortast. Därför skall man se satsningarna på företagsutbildning som framför allt ett led att hjälpa ungdomarna, där jag har sett en möjlighet att stärka ungdomarnas ställning på arbetsmarknaden och göra dem starkare och göra det mer möjligt för dem att behålla arbetet, i stället för att ta ut dem i åtgärder för att sedan komma tillbaka. Det är en viktig del, som jag tycker att man bör uppmärksamma.

Självfallet menade jag inte att den stora överhettningen på svensk arbetsmarknad funnits i Värmland, icke. Det här var bara ett sätt att visa på att överhettningen i andra delar av vårt land slår ut arbetsmarknaden i svagare delar av landet. Det är därför det är så förrädiskt när ekonomer och borgerliga företrädare ofta säger att det inte är så farligt om arbetslösheten går upp några tiondelar. Men om dessa tiondelar är rikssiffror slår det faktiskt, som alla tre talare här har visat, mycket hårdare mot vissa utsatta regioner. Värmland hör till de drabbade regionerna.

Jag tycker att Björn Samuelson hade mycket kloka funderingar över utbildningen. Jag skulle kunna utveckla det mycket mer, men jag nöjer mig med att säga att det vi står inför i svensk arbetsmarknad är någonting mer än en lågkonjunktur. Det är struktumvandling i stora delar av vårt näringsliv. Det är också så att integrationen med övriga Europa gör att vi måste inrikta våra insatser inte bara inom arbetsmarknadspolitiken på att höja kompetensen, yrkeskunnandet för att kunna klara konkurrensen med övriga Europa. Därför är det så viktigt att se arbetsmarknadspolitiken och satsningarna på arbetsmarknadsutbildning som ett led i detta. Det är en mycket större fråga än många av oss riktigt kan se i dag – det gäller vad som kommer att behöva förändras i vår arbetsmarknad och i vårt näringsliv under 90-talet för att vi skall kunna klara jobben när vi nu skall gå in i Europasamarbetet. Det är i den inriktningen som jag har sett satsningen på utbildningen.

Vi skriver mycket tydligt i propositionen att vi behöver ha allmänt kompetenshöjande insatser, satsningar på breddutbildning. De möjligheterna finns i dag inom arbetsmarknadsutbildningen. Jag tycker att det är viktigt att ge många, inte minst kvinnor – jag har talat med många kvinnor under det år som jag har suttit i regeringen hittills, jag hoppas att det blir många år – chansen att få bredda sin utbildning, vilket gör det möjligt för dem att söka sig vidare och skaffa det yrkeskunnande och den yrkesutbildning som de tidigare inte haft möjlighet att få. Om det var det beskedet som Björn Samuelson efterlyste, vill jag säga att jag understödjer möjligheten att satsa på allmänna kompetenshöjande utbildningar och breddutbildningar, baskunskaperna.

Jag har inte för tillfället något paket i fickan, så svaret på den frågan är nej. När det gäller de mest utsatta länen, dit som sagt Värmland hör, följer jag med särskilt vakande öga vad som händer. Vi för mycket ofta diskussioner med arbetsmarknadsstyrelsen om utvecklingen i olika delar av landet och i vissa speciella län. Vi har aviserat att vi får möjlighet att återkomma i kompletteringspropositionen, när vi ser hur insatserna räcker och hur utvecklingen blir på arbetsmarknaden.

Jag och industriministern arbetar mycket intimt ihop – det är vad jag

ibland slarvigt har kallat koppleriverksamhet. När vi talar om utlokalisering är det viktigt för mig att framhäva att vi i dag har instrument som gör det möjligt att flytta verksamheter. Om vi har exempelvis ett företag i Stockholmsregionen som inte klarar av insatserna och inte kan rekrytera folk, men det finns arbetslösa och företag i andra delar av landet som kan ta emot dessa arbetsuppgifter, tror jag att vi kan arbeta mycket mera effektivt för att flytta verksamheter.

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

Svar på
interpellationer

Anf. 42 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag förstår att arbetsmarknadsministern i nästa svar kommer att ge mig svar på frågorna om avmonopolisering, ökat entreprenörskap, osv., dvs. åtgärder som är oerhört viktiga, inte minst för kvinnorna och kvinnornas valfrihet när det gäller arbetsgivare.

Att få bukt med inflationen och att öka den ekonomiska tillväxten är enligt arbetsmarknadsministern de viktigaste åtgärderna för att förbättra arbetsmarknadsläget. I detta sammanhang är vi helt eniga. Tyvärr är läget nu mycket sämre än under 80-talet, då vi under många år hade en lågkonjunktur i hela Västeuropa. I dag beror våra bekymmer mest på den tidigare förda politiken med hemmagjorda strukturfel i ekonomin, som har åstadkommit en galopperande inflation och en negativ utveckling av vår ekonomiska tillväxt.

Vilka åtgärder behövs då för en positiv arbetsmarknadsutveckling i vårt län och i Sverige i stort? Jag vill redogöra för det program som i annat sammanhang har framförts av moderaternas och folkpartiets partiledare. Det är nämligen precis det som behövs för att vi åter skall få en positiv arbetsmarknadsutveckling. Programmet har följande punkter:

För det första: En anslutning till Europeiska gemenskapen så snabbt som möjligt. Och där tycks vi numera vara överens.

För det andra: En skattesänkning till europeiska nivåer, så att konkurrenskraften ökar.

För det tredje: En kraftig dämpning av de offentliga utgifterna.

För det fjärde: Bort med monopolen inom vård, service och omsorg.

För det femte: Spridning av ägande och sparande. Detta skulle göra det lönsamt att driva och äga industrier, småföretag och jordbruk. Vi måste komma dit.

För det sjätte: En sund och realistisk industripolitik. Och till detta vill jag lägga till en energipolitik som ger god tillgång till billig energi. Det är oerhört viktigt för ett län som Värmland med sina mycket energikrävande industrier.

Jag vill sluta med att kommentera den del i svaret där arbetsmarknadsministern säger att riksdagspartierna tyvärr inte har gett regeringen stöd för åtgärder som behövs för att få bukt med lönekostnadsutvecklingen. Om arbetsmarknadsministern därmed menar att vi har sagt nej till en statlig inkomstpolitik så är jag i dag inte beredd att ge något positivt svar. Jag skall inte gå händelseutvecklingen i förväg, men som min personliga uppfattning vill jag deklarerat att jag inte är positiv till att vi här i riksdagen skall lagstifta om lönerna. Vad vi behöver är fria fackföreningar och arbetsmarknadsparter

som får fatta sina beslut men också ta sitt ansvar för arbetskamrater som orsakar arbetslöshet på grund av att de har begärt för höga löner.

Anf. 43 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Mot bakgrund av det som har sagts under debattens gång vill jag från vårt partis sida deklarerat att vi inte anser att den offentliga sektorn är en tärande sektor. Hade vi inte haft den offentliga sektorn i Värmland hade vi haft en mycket större arbetslöshet bland kvinnorna än i dag. Det står klart och tydligt. Jag tycker att de kvinnor i Värmland som arbetar inom sjukvård, övrig vård och omsorg och utbildningssektorn, som också är en del av den offentliga sektorn, gör ett enormt, imponerande och produktivt jobb.

Ibland tycker jag att olika centrala myndigheter här i Stockholm inte riktigt inser länets situationer. Men efter Mona Sahlins andra inlägg i den här debatten måste jag ändå säga att jag faktiskt hyser vissa förhoppningar. Det finns så att säga en ljusning vid horisonten. Det är nog den första arbetsmarknadsministern som har tagit upp men ändå inte helt avvisat möjligheterna att lägga fram ett särskilt paket för Värmlands del. Det är kanske den första arbetsmarknadsministern som inser att vårt läns förhållanden kan liknas vid förhållandena i Norrlands inland. Men situationen är nog sådan, Mona Sahlin, att jag skulle vilja rekommendera ministern att redan nu börja ta fram omslagspapperet till det här Värmlandspaketet, eftersom behovet av ett sådant nog kan uppstå tidigare än vi tror. Då tycker jag att vi skall pröva nya och okonventionella grepp i detta paket, t.ex. den holländska formen av vetenskapsbutiker, som sprider ut kunskaper inom vetenskap och forskning och utveckling. Det skulle vi kunna vara pionjärer på inom vårt län. Det är något nytt när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag noterar också att arbetsmarknadsministern inte helt avvisar möjligheten till en utlokalisering i fråga om statlig verksamhet. Det är klart att vi är lika tacksamma för privat verksamhet hemifrån. Jag tror också att det är viktigt att sådana ståndpunkter deklarerar från riksdagens talarstol, annars skyndar sig olika representanter både när det gäller offentlig verksamhet och privat verksamhet, att markera ut sina revir på olika sätt.

Eftersom jag inte kommer att delta mer i debatten vill jag slutligen tacka arbetsmarknadsministern. Jag kommer fortsättningsvis att följa upp med olika förslag, frågor och interpellationer om de öppningar som jag tycker att arbetsmarknadsministern har gett när det gäller åtgärder för länet.

Anf. 44 KRISTINA SVENSSON (s):

Fru talman! Jag tycker också att det fanns mycket positivt i det som arbetsmarknadsministern redovisade i sitt svar. Men jag väntar naturligtvis fortfarande på besked om beredskapsarbetena. Vad som är positivt är framför allt synen på utlokalisering som behövs så väl för att kompensera arbetsplatser som har gått förlorade för så många kvinnor i Värmland. Men jag väntar på svar när det gäller beredskapsarbetena.

Anf. 45 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Låt mig inledningsvis säga till Gullan Lindblad att arbetsmarknadspolitik verkligen inte är att bara bota symptom, som hon uttryckte

det i sitt första inlägg. Den arbetsmarknadspolitik som vi har byggt upp under så lång tid bygger på att den skall understödja och vara en del av den ekonomiska politiken, vara en del av det som gör t.ex. inflationsbekämpningen möjlig, som gör arbetsmarknaden rörlig, som gör de arbetslösa säkra, och som höjer deras kompetens och som gör att de passar in i den nya struktumvandling som sker. Det är viktigt.

När det gäller diskussionerna om den offentliga sektorn vill jag säga att privatisering inte är någon lösning på arbetslösheten eller på kvinnornas situation, varken i Värmland eller på något annat ställe. Jag tycker att vi i stället skall komma ihåg vilken betydelse byggandet av den offentliga sektorn har haft för kvinnornas möjligheter till arbete och till det helt unika arbeidskraftsdeltagandet av kvinnorna i vårt näringsliv och arbetsliv i Sverige. Det finns inte någon motsvarighet till detta i något annat land.

Diskussionen om att just Värmland är så exportberoende leder mig också fram till att det just därför är så avgörande, inte bara för Värmlands län utan även för andra län, att vi får ett stabiliseringsavtal för löneutvecklingen under de närmaste åren. Skillnaden mellan socialdemokraterna och moderaterna i detta sammanhang är att vi socialdemokrater inte ger oss. Det finns ingen ödesbestämd utveckling av arbetslösheten. Det är ett ansvar både för parterna och för oss i den här kammaren, om vi inte menar att det är arbetslösa ungdomar som skall betala priset för att vi icke kan se sanningen i vitögat och kan få ned kostnadsutvecklingen i vårt land. Den chansen har vi fortfarande framför oss. Jag hoppas att både vi och parterna gemensamt kan hitta vägar. Om vi inte kan komma åt det som är grundproblemet och som skapar arbetslöshet i allt större utsträckning spelar den övriga inriktningen av arbetsmarknadspolitik inte så stor roll.

Jag vill till Kristina Svensson säga att det är skillnad mellan 1981 och nu. På många sätt står vi starkare i dag. Vi har haft tio år med en starkare industri, med allt större investeringar och med många nya skapade jobb inom industrin som gör att vi kan klara utvecklingen nu om vi kommer åt kostnadsutvecklingen. Men visst kan jag ge besked om att beredskapsarbeten självfallet också behövs.

I budgeten visar vi på att storleksordningen av de problem som vi har framför oss under 90-talet gör att just utbildningsinsatserna kommer att vara helt avgörande. Men beredskapsarbeten och medlen finns självfallet med, såväl nu som föregående år, som en del i arbetsmarknadspolitik.

Förste vice talmannen anmälde att Gullan Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1990/91:102 om arbete för arbetshandikappade

Anf. 46 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Elver Jonsson har frågat mig om jag avser att verka för att de arbetshandikappade inom Samhall inte skall drabbas när deras egen sjuk-

frånvaro minskar och vilka åtgärder jag avser att vidta under den närmaste framtiden för att säkra de arbetshandikappades möjligheter till ett eget arbete.

Vidare har Elver Jonsson frågat mig om jag är beredd att vidta sådana åtgärder att Samhalls kommersiella och organisatoriska förmåga att bereda arbetshandikappade arbete kan utnyttjas fullt ut.

Eftersom Elver Jonsson är förhindrad att närvara har Kenth Skårvik anmält att han kommer att ta emot mitt svar.

I den budgetproposition som nyligen lagts fram för riksdagen finns förslag om stora förändringar, bl.a. när det gäller åtgärder för arbetshandikappade. Där framläggs förslag om en starkt förenklad anslagsstruktur, som innebär väsentligt ökade möjligheter för arbetsförmedlingen att välja och sätta in den åtgärd som bäst hjälper den enskilda sökanden.

Anslagen till Samhall, lönebidrag och andra handikappåtgärder föreslås öka med mer än en miljard kronor nästkommande budgetår.

Elver Jonsson har tagit upp ökningen av antalet varsel. De ökade varslen och tendens till en ökning av arbetslösheten har föranlett regeringen att föreslå en omprioritering av resurser redan under våren 1991 till arbetsmarknadsutbildning och s.k. jobb-sökar-aktiviteter. För sökande med arbetshandikapp är arbetsmarknadsutbildningen särskilt viktig, eftersom utbildningen ger dem möjlighet att byta till arbeten där funktionshindret inte behöver vara ett handikapp i arbetet. Den högre åtgärdsvolymen föreslås gälla också under det kommande budgetåret.

I budgetpropositionen föreslås vidare att lönebidragen skall vara flexibla och att den nuvarande kopplingen till arbetsgivarkategori skall tas bort. AMS försöksverksamhet med flexibla bidrag har visat att kostnaderna har kunnat minskas med ca 30 %. Det ger utrymme för att få fler i arbete med hjälp av lönebidrag – ”fler jobb för pengarna”. Jag räknar således med att fler kommer att kunna få anställning på den reguljära arbetsmarknaden med hjälp av lönebidrag.

Ett flexibelt bidrag kommer dessutom att innebära en större valfrihet för de arbetshandikappade. De som behöver en hög lönesubvention för att kunna få arbete kommer inte längre att vara hänvisade enbart till statliga myndigheter och ideella organisationer. De kan också söka sig till andra sektorer på arbetsmarknaden som kan intressera dem.

Inriktningen av förslagen i budgetpropositionen är att förändra och effektivisera stödsystemen och att öka både valfriheten för de sökande och handlingsutrymmet för dem som arbetar på förmedlingarna med arbetshandikappade sökande.

Däremot föreslår regeringen inte någon utökning av sysselsättningen hos Samhall. För nästa budgetår föreslås en oförändrad timram. Regeringen har begärt riksdagens medgivande att vid behov få öka antalet bidragsberättigade arbetstimmar under budgetåret 1991/92.

Det är inte alldeles självklart att Samhall kommer att ha kommersiella möjligheter att öka sysselsättningen. Den försämrade konjunkturen har redan lett till att många företag med legotillverkning har fått problem med minskade order. Det kan finnas en risk för att också Samhallgruppen får ökade svårigheter att finna avsättning för sin stora legoproduktion.

Samhall försöker möta den här utvecklingen genom att öka ut verksamheterna inom tjänstesektorn, skogsvård, trädgårdsodling, hemtjänst, kontorsservice m.m. Man försöker också öka utflödet till den reguljära arbetsmarknaden.

Vidare avser Samhall att sälja tillfälliga arbetsplatser för arbetsträning, ca 1 000 platser per år. Enligt Samhalls anslagsframställning räknar man med att ca 5 000 personer skall kunna ta sådana tillfälliga träningsplatser i anspråk.

Insatserna för att öka handikappades möjligheter att få arbete är viktiga och har därför också en stor omfattning. Men det är minst lika viktigt att ändra på sådana förhållanden som skapar arbetshandikapp och utslagning. Regeringen kommer inom en snar framtid att lägga fram förslag till riksdagen om åtgärder på arbetsmiljö- och rehabiliteringsområdena. Förslagen syftar till att få bättre arbetsmiljöer, så att människor inte skall behöva bli arbetshandikappade. Det kommer också förslag som skall leda till tidiga och effektiva rehabiliteringsinsatser, så att fler människor kan vara kvar i arbete och slippa förtidspensionering.

Då Elver Jonsson, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav förste vice talmannen att Kenth Skårvik fick delta i överläggningen i stället för interpellanten.

Anf. 47 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Jag vill först och främst tacka arbetsmarknadsministern för svaret samt beklaga att inte Elver Jonsson själv kan ta emot det. Han har blivit kallad till att tjänstgöra inom Nordiska rådet i Köpenhamn.

Jag försöker alltid vara så positiv som möjligt i min bedömning av ministrars svar på frågor och interpellationer. Jag vill också tro att Mona Sahlin känner mycket starkt för de arbetshandikappades situation och att hon verkligen vill försöka göra en insats för dem.

Det var en skrämmande lägesrapport som handikapputredningen överlämnade under våren 1990, där man visade på att de arbetshandikappades situation var mer eller mindre hopplös. Kommunerna var mycket omedvetna om situationen för de utslagna. Sju av tio arbetshandikappade hade inte något arbete eller någon meningsfull sysselsättning.

För det mesta fördrev de arbetshandikappade sin tid på torg, andra offentliga platser eller framför TV:n i hemmet. Vilket liv att leva i stället för att ha ett lämpligt arbete som är anpassat just efter ens egen situation! Tänk, att varje morgon få gå till ett arbete, att få se något växa fram ur händerna samt att få träffa arbetskamrater och att ha någon att tala med!

Fru talman! Nu kan man säga att regeringen i budgeten för arbetsmarknadsdepartementet vill satsa en hel del pengar och starta aktiviteter för att försöka underlätta för dessa människor, som har det svårt från många synpunkter. Detta är mycket bra, och det hälsar vi från folkpartiets sida med glädje. Vi hoppas uppriktigt att detta skall ge resultat och underlätta livet för många arbetshandikappade.

Jag anser dock att arbetsmarknadsministern talar väldigt litet om Samhalls

verksamhet, som frågorna från Elver Jonsson mest handlar om, och om den situation som Samhall just nu befinner sig i.

Det är ju så, Mona Sahlin, att på grund av att Samhall har varit mån om arbetsmiljö och ställt upp för sina anställda, har frånvaron minskat ganska mycket. Men systemet med ersättning för timmar har medfört att Samhall har fått för många anställda. Det är alltså detta som Samhall begärt hjälp med och ersättning för.

Nu har man inte fått vare sig hjälp eller ersättning, vilket gör att man står i en situation där man måste förvägra behövande anställning eller att man kanske t.o.m. måste avskeda en del från deras arbetsplats. Detta hoppas vi att Samhall skall klara utan drastiska åtgärder. Men nog kunde regeringen ställt upp på ett bättre och snabbare sätt, om inte för Samhalls så för de arbetshandikappades skull.

Jag vet att många anser att Samhall borde få fler att gå över till den vanliga arbetsmarknaden. Det görs stora ansträngningar från Samhalls sida för att öka övergångarna, men det har många gånger varit svårt att få i gång ett bra samarbete mellan arbetsförmedling, försäkringskassa och Samhall. Det går dessutom inte att komma ifrån att en del inte finner sig till rätta i sitt nya arbete utan kommer tillbaka till Samhall i dess tryggare tillvaro med likasinnade arbetskamrater.

Givetvis kommer en ökande arbetslöshet att medföra att dessa människor blir ännu mindre välkomna på den vanliga arbetsmarknaden, vilket kan leda till en katastrof för många av dem. Därför behöver bl.a. Samhall mera resurser för att kunna fullfölja den uppgift man är satt till att utföra.

Jag tycker att det är positivt att Samhall finner nya arbetsuppgifter för de arbetshandikappade när andra delar, t.ex. legoproduktionen, sviktar i en del regionala företag. Det är definitivt ingen orsak att inte ge Samhall mer resurser för att behålla eller att anställa fler arbetshandikappade.

En utredningsman är tillsatt för att se över Samhalls verksamhet och hur arbetsinsatserna för de arbetshandikappade skall utformas i framtiden. Det är i och för sig inte fel att man emellanåt ser över ett företags verksamhet och målsättningar, men jag vill ändå fråga arbetsmarknadsministern: Är regeringen inte nöjd med Samhalls verksamhet eller med dess sätt att utföra sitt arbete med och för de arbetshandikappade? Finns det andra orsaker till att det finns en viss tveksamhet inför Samhalls verksamhet? Det känns som om det ligger något i luften, något som ännu inte har angetts som orsak till att Samhall inte får mer resurser.

Även om det är bra, så hjälper det inte för alla att tillföra en massa pengar för att förbättra arbetsmiljön för de anställda i olika företag. En del, och det är ganska många, har ett medfött handikapp eller ådrar sig ett sådant. Därför behöver de Samhalls hjälp och insatser för att kunna fullfölja sin uppgift i samhället.

Anf. 48 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag tror att många här i kammaren, Kenth Skårvik, är besjälade av just alla de insatser som görs nu och som kommer att fortsätta att behövas för de handikappade.

Att jag nämnde den diskussion som kommer att uppstå med utgångspunkt

i arbetsmiljökommissionens tankar beror på att jag tror att både Kenth Skår-
vik och jag ser att det varje år finns människor som blir arbetshandikap-
pade – förhållanden som skulle kunna undvikas med hjälp av en annan orga-
nisation på arbetsplatserna och ett annat arbetsmiljöarbete. Jag tror också
att vi är överens om att många av dem som i dag står utanför arbetsmarkna-
den med ett bättre system för rehabilitering skulle kunna komma tillbaka till
arbetet betydligt tidigare än i dag. Det är viktigt att nämna dessa saker. Hela
denna syn hänger ihop med hur arbete åt de handikappade, oavsett hur han-
dikappet har uppstått, skall kunna skapas.

Jag har flera gånger betonat här i kammaren att jag är mycket nöjd och
imponerad av Samhall. Samhall har fyllt en ovärderlig funktion under de tio
år som Samhall har funnits i nuvarande organisation, och Samhall kommer
att fortsätta att spela samma avgörande roll också i fortsättningen. Det finns
alltså inga bakomliggande onda avsikter i denna diskussion. Jag har känt att
det är ansvarsfullt och riktigt gentemot Samhall att efter tio år göra en över-
syn av verksamheten, precis som Samhall självt har ett ambitiöst och omfat-
tande översynsarbete av sin verksamhet på gång. Det sker mot bakgrund av
det jag nämnde i interpellationssvaret, nämligen den hårdnande konkurren-
sen för legotillverkningen, som gör att man måste se över på vilka områden
det går att skapa ny sysselsättning och nya arbetsuppgifter. Det är ett oerhört
bra och viktigt arbete.

Avsikten med översynen är ingen annan än det som står i direktiven till
den utredningsman som gör översynen. Denna kommer också att få en stor
betydelse även för Samhall. Vi är många som behöver inte försvara, men
dock betona, när sysselsättningen blir svårare att upprätthålla hur viktigt det
arbete är som Samhall och andra institutioner utför. Det skulle vara svårt,
för att inte säga omöjligt, för många grupper att annars kunna ha ett värdigt
arbete, i Samhall eller ute på den vanliga arbetsmarknaden.

Slutligen har vi timramen. Det är inte bara en ökad närvaro bland de an-
ställda som förklarar varför timramen har överskridits. Det beror också på
att övergångarna till arbete utanför Samhall av naturliga skäl har blivit färre
än tidigare. Det har också nyanställts fler än vad timramen har medgivit. För
att balansera dessa effekter fick Samhall möjlighet att utjämna sysselsätt-
ningsvolymen mellan de olika budgetåren. För det "överutnyttjande" som
har skett vill Samhall ha kompensation. Det är viktigt att veta att Samhall
har på egen begäran fått möjlighet att göra en balansering mellan de olika
åren. Det är också viktigt att det klaras av. Samhall kommer att fortsätta att
spela samma viktiga roll och har samma omfattning också i den kommande
budgeten och därmed också möjligheter att fortsätta att balansera ökningen
under de år som kommer.

Anf. 49 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Jag vill återigen tacka Mona Sahlin för svaret. Särskilt det
sista var mycket klagande. Jag vill tro att arbetsmarknadsministern har
ett besjälrat hjärta när det gäller att arbeta för de arbetshandikappade i den
situation som har varit och som nu råder. Jag tror på detta, och jag skall fort-
sätta att känna förtroende för arbetsmarknadsdepartementet och ministern
i arbetet för de arbetshandikappade – givetvis också då för Samhall. Jag har

en stark känsla för Samhall, och jag vet att Samhall gör ett fint och uppskattat arbete, även om det även klagas på Samhall i många situationer. Men oavsett vad som görs finns det alltid människor som vill se negativt på vissa uppgifter.

De 1,5 % som man nu får möjlighet att spela med under tre år har använts för att komma till rätta med situationen. Men det hjälper endast Samhall i dess verksamhet, det hjälper inte någon arbetshandikappad att få arbete. Framför allt i den situation som vi nu är på väg in i har Samhall en stor uppgift. Det går inte att resonera bort att de arbetshandikappade kommer att få det svårare att få arbete. Därför är det givetvis bra med de insatser som regeringen har vidtagit och som redovisats i arbetsmarknadsministrarnas svar. Jag har inte missuppfattat arbetsmarknadsministrarnas svar på något sätt, utan jag tycker att det är skönt att vi kan klargöra hur vi ser på situationen från regeringens sida och från oss i riksdagen. Samhall kan få känna arbetsro och fortsätta arbetet som hittills med vetskap om riksdagens och regeringens stöd.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1990/91:107 om sysselsättningsläget i Kalmar län

Anf. 50 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Agne Hansson har frågat mig om vilka olika åtgärder regeringen är beredd att vidta för att möta den växande sysselsättningstrenden i Kalmar län, bl.a. vilka nya sysselsättningstillfällen regeringen avser att lokalisera till länet. Några av de frågor som Agne Hansson tar upp faller under industriministerns och kommunikationsministerns ansvar, men jag kommer att beröra även dessa frågor.

Den ekonomiska utvecklingen leder nu till att arbetsmarknaden försämras – vilket inger oro. Jag är medveten om de varsel som föreligger i Kalmar län och att dessa kan medföra ökade svårigheter till sommaren.

Som jag tidigare i dag har redogjort för i mitt svar till Björn Samuelson, är den försämring av arbetsmarknadsläget som märks i olika delar av landet till stor del en följd av att löner och priser har stigit snabbare än i våra konkurrentländer. Produktiviteten har inte ökat i samma takt som lönekostnaderna. För att värna sysselsättning och välfärd måste den ekonomiska politiken inriktas på att öka den svenska industrins konkurrenskraft. En ökad ekonomisk tillväxt och en lägre inflationstakt är en förutsättning för att klara sysselsättningen.

Arbetsmarknadspolitik, liksom regionalpolitiken, ingår som en aktiv del i den samlade ekonomiska politiken. Arbetsmarknadspolitikens uppgift måste i detta arbetsmarknadsläge främst vara att underlätta anpassningen på arbetsmarknaden genom bl.a. arbetsförmedling och utbildning. På förslag i tilläggsbudget I har riksdagen beslutat att AMS får omprioritera 300 milj.kr. för utbildning. Vidare har regeringen nyligen medgivit att AMS får utnyttja de av regeringen innehållna medlen om 309 milj.kr. till arbetsmarknads- och

företagsutbildning. Till detta skall läggas medel för utbildningsbidrag. AMS får även använda 105 milj.kr. till att kraftigt bygga ut arbetsförmedlingens jobb-sökar-aktiviteter.

Totalt beräknas 22 500 personer per månad under vintern och våren bli föremål för utbildningsinsatser och matchningsåtgärder. Det är arbetsmarknadsstyrelsens uppgift att fördela tillgängliga resurser med hänsyn till behov i olika län. Jag förutsätter att en del av resurserna kommer Kalmar län till del.

Den nya regionalpolitiken ger länsstyrelsen större möjlighet till en friare användning av länsanslaget. Detta innebär ökade möjligheter att anpassa åtgärderna efter behoven, bl.a. för allmänt näringslivsfrämjande åtgärder och glesbygdsstöd. Medlen för regionala utvecklingsinsatser som länsstyrelsen i Kalmar län disponerar har enligt industriministern ökat mycket kraftigt, från 9,5 milj.kr. budgetåret 1989/90 till 15 milj.kr. innevarande budgetår.

Inom den statliga sektorn har ett omfattande omstruktureringsarbete påbörjats i enlighet med regeringens skrivelse (1990/91:50) till riksdagen. Det är nu för tidigt att uttala sig om vilken verkan detta arbete kan ha med avseende på Kalmar län.

Agne Hansson har också frågat om regeringen är beredd att vidta väg- och järnvägsupprustningar eller andra infrastrukturella åtgärder i länet.

Enligt kommunikationsministern är investeringsplaner avseenden åren 1991–2000 för byggande av riksvägar och länstrafikanläggningar i det närmaste klara. Kalmar län har ett relativt omfattande riksvägnät. Trafiken på detta vägnät är dock väsentligt lägre än riksgenomsnittet. En relativ minskning av investeringsutrymmet för Kalmar län har skett. Kommunikationsministern anser att Kalmar län med avseende på vägstandard inte har sämre förutsättningar än något annat län.

Banverket har i en plan för åren 1991–2000 fastställt prioriteringar mellan olika investeringsprojekt. Planen baseras på en anslagsnivå för nyinvesteringar på totalt 1 miljard kronor om året, dvs. 10 miljarder kronor för hela perioden. För närvarande pågår enligt kommunikationsministern banupprustning mellan Nybro och Kalmar. Projektet kostar 67 milj.kr. och beräknas vara klart 1991.

Som jag tidigare i dag har redogjort för innebär det av regeringen presenterade budgetförslaget för budgetåret 1991/92 en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska resurserna. Medlen till arbetsmarknads- och företagsutbildning och jobb-sökar-aktiviteter föreslås bli förstärkta med 3 miljarder kronor, vilket i huvudsak kommer att finansieras via arbetsmarknadsfonden. Detta innebär en överföring av medel från det passiva arbetslöshetsunderskottet till aktiva åtgärder, och därmed fortsätter den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 51 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Det var ett långt och väl genomarbetat svar. Jag är medveten om att det var en omfattande interpellation med många frågor som täcker ett brett sakpolitiskt fält. Men det är en nödvändighet om man skall kunna diskutera ett läns samlade situation, och jag ville göra detta.

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

Det var magrare med de konkreta beskederna. Höjningen av länsanslagen t.ex. som återopades, har skett i denna kammare genom en majoritet emot regeringens förslag, och det är inte enda gången. Det har inträffat flera år att de har justerats upp.

Vi fick inte ett enda jobb till Kalmar län i det här svaret. Jag hade inte väntat mig det heller. Avsikten med min interpellation var i första hand att från min sida informera regeringen och slå larm om den oro som vi alla i Kalmar län känner för var som håller på att hända med jobben, med våra små företag och med sysselsättning och service över huvud taget.

Kalmar län är ett regionalpolitiskt hårt provat län. Vid konjunkturedgångar och försämrade ekonomi och tillväxt i landet blir det alltid de svagaste regionerna och de människor som bor där som far mest illa. Skall sådana regionalpolitiska orättvisor kunna undvikas måste insatser från statsmakterna sättas in tidigt och med kraft och beslutsamhet.

I Kalmar län har vi en hög andel underleverantörsföretag, inte minst till bilindustrin, som nu har uppenbara problem. Vi har en hög andel träindustri och leverantörer till byggmarknaden. Dessa går nu mot ett totalstopp när det gäller byggandet. Detta är orsakat av regeringens politik. Därför kräver vi naturligtvis insatser tillbaka.

Nu säger arbetsmarknadsministern att hon är informerad om läget i Kalmar län och att hon också är oroad över sysselsättningssituationen. Det är ett gott tecken. Jag och vi i Kalmar län förväntar oss då ett kraftfullt agerande från hennes och regeringens sida för länet och för länets sysselsättning. Det är helt nödvändigt. Vi har emellertid inte varit vana vid det tidigare från regeringens sida.

Ökad ekonomisk tillväxt och lägre inflation är en förutsättning för att klara sysselsättningen, sägs det också i svaret. På den punkten är jag emellertid orolig för var vi har socialdemokraterna i dag. Betyder det att målet om full sysselsättning nu skall överges? I så fall är vi illa ute i Kalmar län.

Kalmar län är ett låglönelän. Det betyder att huvuddelen av skattebetalarna i länet drabbats hårt av skattereformens effekter. Nu är oron stor för att vi i länet också skall få bära nästa tunga börda för att klara landets ekonomi. Så blir det om arbetslösheten tillåts stiga för att hålla tillbaka löneökningarna och inflationen. Det kommer att slå mycket hårt mot ett län som Kalmar län. Det är naturligtvis en cynisk politik att man som lågavlönad får bära effekterna av skattereformens finansiering samtidigt som lönerna för låginkomsttagare hålls nere för att det skall vara möjligt att klara landets ekonomi. Det kan vi i centern i Kalmar län inte acceptera.

Det finns inga besked i svaret om arbetsmarknadspolitiska insatser utöver den utbildning och arbetsförmedling som nämns. Har inte arbetsmarknadsministern några arbetsmarknadspolitiska åtgärder utöver dessa att erbjuda oss? Det är min fråga.

En gång arbetslös, alltid arbetslös är en stor risk. Exempel från andra länder där man tillåtit arbetslösheten att stiga visar att långtidsarbetslösheten stiger och inte går ner när sysselsättningstrenden vänder uppåt igen. Det är regionalpolitiska problemområden, just sådana som Kalmar län, som i första hand får ta särskilt mycket stryk i en situation med långtidsarbetslöshet. Vad avser arbetsmarknadsministern att vidta för åtgärder mot just långtidsar-

betslösheten i landet för att regionalpolitiskt värna inte minst svaga regioner som Kalmar län?

Det skall satsas tre miljarder på arbetsförmedling och jobb-sökar-aktiviteter. Det finns när det gäller dessa en risk för att ökad rörlighet leder till att vi får en fortsatt utflyttning av ungdomar från vårt län till mera expansiva områden som storstadsområdena. Vilka åtgärder vill regeringen vidta för att skapa jobb på hemorterna? Det är oerhört viktigt för oss.

Då ligger naturligtvis investeringar för att bygga upp framtiden nära, t.ex. satsningar på utbildning och kommunikationer. Då kommer vi delvis in på områden som arbetsmarknadsministern inte är direkt ansvarig för. Men jag kan naturligtvis inte dela den uppfattning som lämnas i svaret, nämligen att kommunikationsministern anser att Kalmar län, med avseende på vägstandarden, inte skulle behöva några insatser. Dessa insatser tycks nu, enligt budgetförslagen, gå till storstäderna, den debatten får jag emellertid ta med kommunikationsministern.

Infrastrukturella satsningar är viktiga för sysselsättningen. Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern: Delar arbetsmarknadsministern kommunikationsministerns bedömning, eller är arbetsmarknadsministern beredd att, av arbetsmarknadspolitiska skäl, försöka förmå kommunikationsministern att göra infrastrukturella satsningar i Kalmar län?

Anf. 52 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag vill naturligtvis instämma i vad Agne Hansson sade om den starka oro som vi i Kalmar län känner för den framtida utvecklingen.

Men vi vill samtidigt inte framställa länet som ett krislän. Det lockar inte företagare att komma dit. Det lockar inte människor att försöka flytta till länet. Vi vill samtidigt ta fram det positiva som finns i länet. Men många branscher, t.ex. underleverantörer till bilindustrin, skogsindustrin – med den uppskjutna investeringen i Mönsterås bruk – och glasindustrin har nu fått nya problem. Vi läser dagligen om dessa svårigheter.

Kalmar län är ju dessutom ett agrart län, och därför kommer jordbruksomställningen, som vi ju alla har varit ense om och som vi vet är nödvändig, att innebära stora problem för Kalmar län inte minst om hela verksamheter som t.ex. betodlingen och sockerbruket kommer att tas bort. Då frågar man sig naturligtvis vad vi skall göra i stället. Om nu regeringens politik med inflationsbekämpning och försök att hålla lönerna i schack kan hjälpa oss så att jobben inte försvinner, är det mycket bra. Men vi måste också få en mer differentierad arbetsmarknad.

Arbetsmarknadsministern säger att det är för tidigt att uttala sig om vilken verkan omstruktureringsarbetet inom den statliga sektorn kan ha på Kalmar län. Vi håller från folkpartiet fullständigt med om att det är nödvändigt att omstrukturera och se över den offentliga sektorn. Men jag kan inte se att det är nödvändigt att nästan avlöva vissa län, vilket jag tycker att man nu håller på med.

Arbetsmarknadsministern kan då naturligtvis säga att inte heller detta är hennes bord. Men detta kommer att ha effekter på den totala arbetsmarknaden. Vi behöver administrativa arbeten inom t.ex. det statliga området för att kunna locka folk även till administrativa arbeten inom det privata nä-

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

ringslivet och inom kommunerna. Vi har mycket svårt att rekrytera arbetskraft inom vissa områden på grund av att den medföljande inte kan få arbete. Ofta är det nämligen fråga om att en medföljande har arbete inom samma sfär.

Vi behöver därför en statlig sektor som är aktiv. Om man nu skall regionalisera landet, kommer aldrig kommuner i utkantslän som Kalmar län att bli huvudorter. Vi kommer att förlora många arbeten som vi verkligen i stället behövt ha kvar. Vi vet att det är svårt att få nya arbetstillfällen, men jag kommer att fortsätta att motionera om statliga arbeten t.ex. till Västerviksregionen, där vi så väl behöver dem.

Vi har glatt oss åt de ökade länsanslagen, och vi vill inte att de på nytt skall prutas ned. Vi vill ha möjlighet att använda dessa anslag så fritt som möjligt, inte minst inom turistnäringen.

Det är också viktigt med en differentierad arbetsmarknad på grund av att vi har så många gamla i Kalmar län. I går kom uppgifter om att vi är äldst i landet – nästan 10 % av befolkningen är över 75 år. Får man inte arbetskraften att stanna kvar, flyttar också familjer med. Många gånger är det kvinnorna som svarar för omsorgsyrkena. I Norrland har man sett att när en industri läggs ned på en ort flyttar hela familjen. Det blir då gamla kvar, men det blir ingen kvar som tar hand om dem. Vi måste undvika detta problem i Kalmar län om vi skall kunna klara den situation vi nu befinner oss i med så många gamla.

Jag vill framför allt vädja till arbetsmarknadsministern att hon håller i minnet den helhetssyn som hon talar om. Det gäller inte bara att vi skall ha en god industri, utan vi måste få en differentierad arbetsmarknad. Jag har själv arbetat inom arbetsförmedlingen så jag känner verksamheten något, och jag vet att det inte finns några arbetslöshetsinsatser såsom jobbsökning osv. som hjälper om vi inte får en differentierad arbetsmarknad.

Anf. 53 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Dess värre är det inte bara i Kalmar län som arbetslösheten nu ökar. Detta måste givetvis ha sina orsaker. Om man läser arbetsmarknadsministrarnas svar på Agne Hanssons interpellation ser man i andra stycket något av svaret på det här problemet. Där står att den ekonomiska utvecklingen nu leder till att arbetsmarknaden försämras, vilket inger oro. Alldeles riktigt, det är fråga om den ekonomiska utvecklingen, och för den bär självfallet regeringen huvudansvaret. Vi har rekordhöga skatter och avgifter, ett högt ränteläge, stigande arbetslöshet, höga kostnader i näringslivet, men låg tillväxt. Detta leder till ett problem av väldigt stora dimensioner, och regeringen bär självfallet huvudansvaret. Vi har en krisekonomi i vårt land.

Regeringen har själv direkt medverkat till att exempelvis Kalmar län kan få mycket specifika problem i vissa delar. Jag kan nämna införandet av moms på turism och rekreation. Detta kommer att drabba Öland särskilt hårt, eftersom man där är mycket beroende av turistnäringen.

Det finns också ett annat hot över Öland, nämligen det Ingrid Hasselström Nyvall framhöll om sockernäringens framtid. Detta är litet märkligt. Regeringen aviserade i budgetpropositionen att gränsskyddet skulle minskas,

men samtidigt skall exportförbudet finnas kvar när det gäller svenskt socker. Det går liksom inte ihop.

Dessutom pågår utredningar och finns det förslag om att vägverket skall regionaliseras på det sättet att man skall indela vårt land i storregioner och länens verksamhet på detta område skall minska. Ett antal jobb förs på det sättet bort från exempelvis Kalmar län.

En annan sak som gör att det kan vara besvärligt att fullt ut utnyttja de möjligheter som redan nu finns är de bidrag som staten ger till länen för olika insatser. De är litet för snäva, och de borde kunna få användas mera fritt. Även om jag anser att bidrag i sig inte löser problemen, måste de bidrag som det nu ändå finns beslut om användas på bästa sätt.

Arbetsmarknadsministern nämnde i sitt svar arbetsmarknadsutbildningen. Det är väl bra, men det är inte det grundläggande problemet. Sådana insatser sätts ju in när det har gått snett. Det grundläggande felet är att vi har en för svag ekonomi, och den måste vi stärka. Man måste därför försöka lägga om kursen.

En annan viktig fråga är vilka infrastruktursatsningar som behövs. Just ett län av Kalmar läns typ skulle verkligen behöva ordentliga infrastrukturella satsningar när det gäller vägar och annat för att kunna lyfta sig upp ur den negativa trenden. Skälet till att anslagen inte är större och att det inte finns möjlighet att bygga mer vägar är att trafikföringen på våra vägar redan är ganska låg. Detta kanske delvis beror på att vägnätet inte håller den standard man kan kräva. Hade vi goda infrastrukturer, skulle detta utgöra en bas och en grund för att näringslivet skulle kunna expandera och frivilligt lokalisera sig till exempelvis Kalmar län.

En annan viktig fråga för vårt län framöver är huruvida den stora satsningen i Mönsterås och en utbyggnad av bruket där kommer att kunna ske. Jag förutsätter och jag hoppas att regeringen gör allt för att satsningen verkligen skall kunna genomföras. Det är en livsnödvändighet inte bara för den kommunen utan för hela länet och regionen om man skall kunna ta hand om den ökade tillväxten i skogen och göra våra exportinkomster ännu större i framtiden. Det är en viktig satsning för vår del av landet och för landet i dess helhet. Det är en av de större industrisatsningar som kan skönjas framöver.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis än en gång säga att det är de grundläggande ekonomiska villkoren som är avgörande för om ett län som Kalmar län skall kunna leva vidare och få goda förutsättningar. Det kan man inte med höga skatter och en inflationsekonomi, som hittills har varit fallet.

Anf. 54 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att vi ändå kan påminna oss att vi tack vare väldigt mycket av den ekonomiska utvecklingen under 80-talet står väldigt mycket starkare nu än vad vi gjorde i början på 80-talet, när situationen i mångt och mycket påminde om den oro som nu syns inte bara i Kalmar utan i många andra delar av vårt land. Vi har 400 000 fler människor i arbete. Vi har en industri som har investerat och satsat och på många sätt står starkare i dag än vad den gjorde i början av 80-talet. Vårt utgångsläge och våra erfarenheter av arbetsmarknadspolitiken under de här tio åren gör att vi på många vis i dag vet vilka insatser som behövs, hur de skall användas

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

och hur de långsiktigt skall syfta till att ytterligare stärka Sverige, nu i den internationaliseringen och Europas tid som 90-talet kommer att vara.

Ingrid Hasselström Nyvall pekade på ett av de centrala problemen, som jag tror är giltigt för Kalmar län lika väl som för andra län, nämligen att problemen blir så oändligt mycket större när man har en ensidig arbetsmarknad. Väldigt mycket av det vi nu gör måste inriktas på att bredda arbetsmarknaden. Många av de problem som t.ex. Norrlandslänen har haft under många år stöter man nu på i många län i Väst- och Sydsverige, där man ensidigt varit beroende av en eller mycket få branscher och där man tidigare har mildrat problemen på den privata arbetsmarknaden med ökningar inom kommuner och landsting, som nu inte sker.

Det är just därför som regeringen lägger så stor vikt vid utbildning. Det är ett av de bästa instrument som statsmakterna kan använda för att hjälpa till att bredda arbetsmarknaden i länen. Därför ligger det nu ett stort ansvar på länsmyndigheterna för hur man använder utbildningen, vilka utbildningar man anordnar och hur man förvandlar utbildningskunskapen till nya branscher och till nya jobb i de här regionerna. Jag skall inte förneka att också regionalpolitiken och var de statliga jobben kommer att finnas under 90-talet spelar en roll, men det viktiga är utbildningen.

Angående det som Bertil Danielsson sade vill jag säga att utbildningen verkligen inte kommer in när det är för sent – utbildningen är en offensiv insats såväl för den enskilde som för företagen. Utbildningen är en del i inflationsbekämpningen. Med ett större yrkeskunnande och en mer yrkesmässig rörlighet på arbetsmarknaden kan vi underlätta och understödja den strukturmöjliggöring som vi nu måste se på svensk arbetsmarknad och i svenskt näringsliv. Det är alltså verkligen inget passivt stöd utan en mycket offensiv inriktning.

I den ekonomiska utvecklingen, som inger oro, finns kostnadsutvecklingen, som inger oro. Regeringen kommer inte att lägga om kursen, om en kursomläggning skulle innebära att passivt åse hur arbetslösheten ökar, inte minst i Kalmar län, beroende på att vi icke skulle orka betala priset av att se till att kostnadsutvecklingen nu bryts. Kan vi inte bryta den nu med den utveckling vi har på arbetsmarknaden och med den skatteomläggning som genomförs under det här året – när skall vi då kunna göra det?

Den beskrivning som Agne Hansson ger av hur orättfärdigt arbetslösheten slår är helt riktig. Min enkla fråga är då: Om vi är överens om att kostnadsutvecklingen är det avgörande och därmed också stabiliseringsavtal på svensk arbetsmarknad – skall vi då låta en liten grupp få fälla det och därmed orsaka att arbetslösheten kommer att öka, också i Kalmar län? Jag har hänvisat till det i mitt förra interpellationssvar: När arbetslösheten för riket ökar med några få tiondelar, drabbar det vissa län med många, många procent. Ofta är det de överhettade regionerna och oförmågan att komma åt problemen där som har gjort att utvecklingen blivit ännu dystrare i andra län ute i landet, också i Kalmar län.

Jag vill också påminna om att med den konstruktion som vi nu har på arbetsmarknadspolitiken sätter regeringen upp resurserna och anger målen för arbetsmarknadspolitiken. Där ingår även det viktiga att hålla långtidsarbets-

lösheten borta. Det innebär också att regeringen inte detaljstyr verksamheten.

Vi har ett mycket bra sätt att fungera gentemot arbetsmarknadsverket tycker jag: Vi anger målen, och vi anger resurserna. Det är AMS som har att hantera hur resurserna fördelas och används ute i länen. AMS får i årets budgetproposition ännu större frihet; man får ett stort anslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och man avgör sedan själv var resurserna skall läggas och hur de skall användas, vilka åtgärder man skall satsa mer eller mindre på. Därmed är också många av de frågor som ni här tar upp frågor mer för arbetsmarknadsstyrelsen än för regeringen. Jag tycker att statsmakterna skall stå för resurserna och ange målen. Statsmakterna skall utvärdera och noga följa hur arbetsmarknadsverket använder sina resurser och verksamheter. Det är de som står närmast verkligheten som har att hantera åtgärderna. Jag tycker att detta är något mycket viktigt och bra som har hänt mellan oss politiker och många myndigheter, inte minst arbetsmarknadsverket.

Jag är mycket medveten om att antalet varsel har ökat mycket drastiskt, inte minst i Kalmar. Det kommer att få effekt på arbetslösheten till våren och sommaren. Det behövs en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Därför finns en massiv sådan förstärkning också med i årets budgetproposition. Målet om den fulla sysselsättningen har inte övergetts. Våra möjligheter att klara detta mål avgörs dock av om vi kan bryta kostnadsutvecklingen och få ett stabiliseringsavtal på svensk arbetsmarknad under de närmaste åren.

Anf. 55 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Det är klart att det ekonomiska läget och den krissituation som vi nu befinner oss i särskilt hårt drabbar de svaga regionerna i landet. Centern slår vakt om den fulla sysselsättningen. Vi anser naturligtvis att det är viktigt att man ser till att det blir lugnt på arbetsmarknaden och att det träffas stabila avtal. På den punkten delar jag arbetsmarknadsministrarnas uppfattning.

Om man inte väljer att värna sysselsättningen i första hand är det mycket viktigt att man kompletterar åtgärderna för att hålla nere inflationen och lönekostnaderna med regionalpolitiska insatser. Annars blir det just sådana län som Kalmar län – som redan tidigare har en struktur med låga löner – som drabbas särskilt hårt. Därför är det också viktigt att man får en rättvis fördelningsprofil på arbetsmarknaden kontra den skatteomläggning som har gjorts. Sådana regioner som vårt län drabbas annars med dubbel negativ effekt.

När det gäller frågan om att bredda arbetsmarknaden vill jag inte förneka att arbetsmarknadsutbildningen utgör en mycket viktig faktor. Jag tror dock att den måste kompletteras med arbetsmarknadspolitiska insatser. Det är också viktigt att man sätter in åtgärder så att småföretagen kan utvecklas vidare. Det är därför mycket olyckligt att man från regeringens sida drar ned medlen när det gäller utvecklingsfonderna. Det är också olyckligt att man tydligen ensidigt från regeringens sida är beredd att sänka gränsskyddet. Det är mycket sårbart för vår jordbruksnäring och dess omställning.

Kalmar län har utomordentligt goda förutsättningar att klara svackan. Det

Prot. 1990/91:48

11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

finns ett behov av infrastrukturella åtgärder. Regeringen har därför en utmärkt chans att nu sätta in åtgärder. Man kan t.ex. ta de pengar som man är beredd att satsa på Öresundsbron och i stället förbättra infrastrukturen och utveckla kontakterna med Europa via Kalmar län. Det skulle vara en utomordentlig regionalpolitisk satsning.

Anf. 56 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern hade litet synpunkter på mitt resonemang om arbetsmarknadsutbildning. Låt mig först slå fast att det när det gäller utbildning är utomordentligt angeläget och viktigt att vi har god kapacitet och att vi utbildar våra ungdomar så långt som det över huvud taget är möjligt. Jag misstänker att det finns åtskilligt att hämta igen där. Detta kan vi väl vara överens om.

Jag angrep och ifrågasatte att man i det läget då arbetslöshetens stålbad är i gång att beredas, skall satsa 3 miljarder extra på arbetsmarknadsutbildning. Det är möjligt att det är nödvändigt i det läge som regeringen har försatt vårt land i. Jag menar dock att det inte skall behöva vara så. De bakomliggande faktorerna har lett fram till den här situationen.

De som befinner sig på arbetsmarknaden skall självfallet hela tiden utbilda sig och fortbilda sig för att kunna ta nya och mera kvalificerade arbeten. Det tror jag också att vi kan vara överens om.

Däremot skiljer sig tydligen våra uppfattningar när det gäller huruvida man nödvändigtvis behöver försätta sig i ett läge där det behövs 3 miljarder extra för att klara den hotande arbetslösheten. Det är ett tecken på att den hittillsvarande politiken har misslyckats.

Anf. 57 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Det framhålls ofta att industrin i Kalmar län har ett löneläge som motsvarar ungefär 80 % av riksgenomsnittet. Om vi har lägre kostnader, borde vi få jobben. Tyvärr är det inte orsaken. Orsaken till det låga löneläget är att vi inte har högteknisk industri utan ett stort mått av legoarbeten. Vi har därför inte nått upp till de nivåer som vi gärna skulle önska. Det är därför givetvis bra med utbildning så att vi skulle kunna höja nivån på industrin i Kalmar län.

De som har arbetat inom dessa områden – jag har fortlöpande kontakt med folk på arbetsförmedlingar – vet att det finns en kader människor som inte vill, inte kan eller orkar utbilda sig. De kan ha kommit till en ålder då de har tio yrkesverksamma år kvar, som de helst vill ha inom samma område som de tidigare har hållit på med. Denna grupp är mycket svår att få in på utbildning.

Jag vill därför instämma i vad Kristina Svensson sade tidigare. Man borde också kunna tillgodose ett visst mått av beredskapsarbeten. Kristina Svensson fick inget svar. Jag räknar inte heller med att få ett svar. Jag vill ändå säga detta och be arbetsmarknadsministern uppmärksamma att hur bra det än är med utbildning så hjälper det inte alla människor.

När det gäller infrastrukturen instämmer jag naturligtvis med de två andra talarna från länet om att vi behöver en förbättrad infrastruktur. Jag kan delvis hålla med kommunikationsministern när han säger att vi har en rätt hygg-

lig vägstandard i Kalmar län. Det har vi faktiskt. På vissa punkter är den emellertid mycket dålig. Från företagarkåll har man sagt att man inte kan etablera sig med tung trafik, eftersom vägarna på vissa punkter är så dåliga. Därför tycker jag att det vore mycket värdefullt om man försökte titta på punktinsatserna. Vägverket framhåller dem ständigt, men de blir ständigt bortskjutna eftersom man endast ser på den totala infrastrukturen i länet. Man tänker inte på det gamla talesättet att ingen kedja är starkare än sin svagaste länk. De svaga länkarna i vår infrastruktur tycker jag att vi skulle försöka få hjälp med under kommande år.

Anf. 58 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! För jag bara mycket kortfattat för Ingrid Hasselström Nyvall påpeka att jag svarade Kristina Svensson på frågan om beredskapsarbete. Beredskapsarbeten kommer alltid att behöva finnas med som en av många åtgärder. De fyller en funktion för precis de grupper som Ingrid Hasselström Nyvall själv påtalade. Jag har försökt argumentera för varför den stora nysatsningen finns på utbildningsområdet.

Låt mig än en gång påpeka att det inte är ett uttryck för ett misslyckande. Mot bakgrund av internationaliseringen och den stora kompetenshöjning som behövs i vårt svenska näringsliv ingår arbetsmarknadsutbildning som en viktig del, inte enbart för de arbetslösa skull. Om vi skall klara jobben måste vi bli starkare, inte minst från den utgångspunkt som Ingrid Hasselström Nyvall så utmärkt redogjorde för. Detta är en offensiv satsning, en del i arbetet för att bygga landet inför 90-talet. Däri kommer arbetsmarknadspolitiken alltid att ingå.

Anf. 59 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern svarade generellt på de tre första frågorna i mitt anförande. Bl.a. frågade jag om regeringen och socialdemokraterna hade lagt om kursen i fråga om sysselsättningen. Det hade man inte gjort, sade arbetsmarknadsministern. Jag hade varit gladare om jag fått bättre bevis på det i form av mer konkreta besked till länet. Å andra sidan säger arbetsmarknadsministern att hon inser problematiken. Det kräver att man är beredd att gå vidare med ytterligare insatser.

Statliga arbetstillfällen är viktiga komplement till en arbetsmarknadsutbildning, säger arbetsmarknadsministern också, och det är riktigt. Kalmar län är det län i landet som har minst antal statligt sysselsatta per tusen invånare. När kommer de statliga jobben? Riksdagen har ju fattat beslut om att nytillkommande verksamheter skall utlokaliseras. Är arbetsmarknadsministern beredd att påverka industriministern i dessa frågor och lägga ett ord för Kalmar län? Ett positivt besked tror jag vore mycket värdefullt för länet.

Jag tror vidare att det finns många möjligheter för regeringen att lösa sysselsättningsproblemen i Kalmar län. Den politik som regeringen just nu för på en rad områden diskuteras också i länet. Det gäller bl.a. den framtida sysselsättningen för Mörbylånga sockerbruk. Det gäller det stora sysselsättningsprojektet i Mönsterås bruk. Hur skall skogspolitiken föras för att detta bruk skall kunna bedriva verksamhet? På bostadspolitikens område gäller det om varslen kan hävas för de över 100 sysselsatta personer som nu är vars-

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

*Svar på
interpellationer*

lade om uppsägning. Får vi en bättre bostadspolitik, då kan också bostadsproduktionen fortsätta. Det gäller vidare jordbruket och omställningen till biobränslen i förhållande till resonemanget i budgetpropositionen om en ensidig sänkning av gränsskyddet eller inte. Inom skattepolitiken gäller det t.ex. frågan om moms på energi och fjärrvärme. Inom länet finns utomordentliga möjligheter till framställning av biobränsle om momsen på fjärrvärme och bioenergi tas bort. Det gäller också de infrastrukturella satsningarna, satsningarna på vägar och kommunikationer. Jag delar inte Ingrid Hasselström Nyvalls uppfattning att vi skulle ha särskilt bra vägar i Kalmar län. Där finns verkligen hål att stoppa pengar i.

Låt mig avsluta mitt inlägg, herr talman, med att säga att en rad saker pekar på att man bör lägga ett litet åtgärds paket för sysselsättningen i Kalmar län. Kommer det ett sådant, arbetsmarknadsministern?

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Julafton är passerad sedan några veckor tillbaka, och jag har inga paket kvar att dela ut. Jag vill påpeka hur bra det är att det är arbetsmarknadsstyrelsen som har att fördela de resurser som vi gemensamt här i kammaren anslår till arbetsmarknadspolitik. Det är mycket bättre än det system vi tidigare hade då vi härifrån skulle dela ut paket och då representanter för länen försökte bevisa att förhållandena i just deras län var så dåliga. Nu har vi större möjligheter till en helhetssyn. Jag vet att både vi och arbetsmarknadsstyrelsen kan se till helheten i vilken också Kalmar län ingår.

Talmannen anmälde att Ingrid Hasselström Nyvall anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Hänvisning av ärenden till utskott m.m.

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1990/91:63 till lagutskottet

1990/91:69 till arbetsmarknadsutskottet

1990/91:71 till jordbruksutskottet

1990/91:72 till skatteutskottet

Skrivelse

1990/91:73 till justitieutskottet

Föredrogs och lades till handlingarna

Skrivelse

1990/91:103

Fördrogs och hänvisades
Motionerna
1990/91:So30–So42 till socialutskottet
1990/91:Ju13–Ju18 till justitieutskottet

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Finansutskottets betänkande
1990/91:FiU12 Sammanställning av tilläggsbudget I för budgetåret 1990/91

Utrikesutskottets betänkanden
1990/91:UU5 Kambodja
1990/91:UU9 Nordiskt samarbete
1990/91:UU10 Verksamheten inom Europarådet

Näringsutskottets betänkande
1990/91:NU20 Ändring i sekretesslagen

Bostadsutskottets betänkande
1990/91:BoU8 Ändrade regler för bidrag till avhjälpande av fukt- och mögel-
skador i småhus

13 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 11 januari

1990/91:123 av Nic Grönvall (m) till statsrådet Erik Åsbrink om beskattningen av gåvor:

Enligt 43 § andra stycket lagen om arvsskatt och gåvoskatt kan särskilt förmånliga värderingsregler få tillämpas för gåvoskatteläggningen.

Ett villkor för att "lätnadsreglerna" får tillämpas är att gåvan lämnats utan förbehåll.

Omfattande rättslig prövning har under 80-talets andra hälft förekommit om vilka gåvor som utesluter tillämpningen av lätnadsreglerna vid värderingen av gåva.

Alldeles uppenbarligen är tillämpningen av lätnadsreglerna av utomordentligt stor betydelse för den enskilde. I ett uppmärksammat fall utgjorde skillnaden mellan gåvoskatteläggning med hjälp av lätnadsreglerna och gåvoskatteläggning enligt gängse regler en förstoring av skatten med faktor 23.

Regeringen äger enligt lagen medge dispens från de strängare värderingsprinciperna. Sådan dispens får ges när synnerliga skäl föreligger.

Enligt uppgift finnes hos regeringen ett 30-tal ärenden förberedda för av-

göranden i dispensfrågan. Dessa ärenden har väckts hos regeringen sedan lång tid. Troligen finnes oavgjorda ärenden sedan 1987 och framåt.

Förseeningen av avgörande i dispensärendena kostar sökandena stora belopp i form av fortlöpande betalning av gåvoskatt, som om dispens medges icke skall utgivas. Situationen skapar en ekonomisk osäkerhet, som är helt oacceptabel.

Vad avser statsrådet att göra för att tillse att de sedan länge vilande ärendena rörande dispens enligt 58 a § lagen om arvsskatt och gåvoskatt snart avgöres?

14 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 10 januari

1990/91:325 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om sjukresekostnaderna:

Skatteomläggningen har medfört att sjukresor belagts med moms. Detta har fått svåra ekonomiska konsekvenser för gamla, sjuka och handikappade. Särskilt hårt har de drabbats som bor långt från läkare och sjukhus. Det finns exempel på att sjuka tvingats betala flera hundra kronor för en sjukresa jämfört med den tidigare egenavgiften om 30 kronor.

Det är orimligt att skatteomläggningen skall ha sådana konsekvenser!

Jag vill därför fråga socialministern:

Vilka åtgärder har socialministern vidtagit för att patienterna skall slippa de höga sjukresekostnaderna?

1990/91:326 av *Eva Johansson* (s) till utrikesministern om Eritrea:

Riksdagen har i beslut om UUs betänkande nr 3 angående Eritrea sagt: "Det ankommer på de deltagande parterna att slutligt fastställa de förutsättningar som skall gälla för förhandlingar. Detta innebär att de som resultat kan leda till olika former av självbestämmande för Eritrea, exempelvis i form av regional autonomi i en federation eller som självständighet för Eritrea." Riksdagen uttalade sig dessutom för en internationellt övervakad folkomröstning för att utröna det eritreanska folkets vilja.

I ett memorandum från utrikesdepartementet, daterat 1990-12-17, heter det: "Sverige erkänner Etiopiens territoriella integritet. Sveriges syn på Eritrea-konflikten tar sin utgångspunkt i detta förhållande."

Med anledning av detta vill jag fråga utrikesministern:

Delar utrikesministern riksdagens uppfattning att självständighet för Eritrea är en möjlig lösning på konflikten med Etiopien och vilken tolkning skall man i så fall göra av utrikesdepartementets memorandum?

1990/91:327 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern om den planerade tobakspropositionen:

Den 9 oktober 1990 svarade socialministern Daniel Tarschys och mig att en proposition om åtgärder mot tobaksbruket m.m. beräknas kunna läggas fram våren 1991. Varken i budgetpropositionen eller i förteckningen över propositioner avsedda att avlämnas under våren 1991 återfinns den planerade tobakspropositionen.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga socialministern:

Varför kommer inte tobakspropositionen våren 1991?

1990/91:328 av *Karl-Göran Biörsmark* (fp) till försvarsministern om kustbevakningen:

Regeringen har uppdragit åt kustbevakningen att se över sin bevakningsorganisation. En arbetsgrupp inom kustbevakningens centrala ledning presenterade i december 1990 ett sådant förslag till ny organisation (KLO 2000). Bl.a. föreslås att 17 kustposterings utmed den svenska kusten skall läggas ner samt 20 patrull- och miljöskyddsfartyg tas ur drift.

Enbart på Sveriges sydöstra kust – mellan Oxelösund och Simrishamn – föreslår utredningen att endast 5 kuststationer, inkl. Gotland, skall finnas kvar i framtiden. I dag finns på denna sträcka 12 stationer – alltså en indragning med 7.

Med tanke på det viktiga arbete kustbevakningen i dag uträttar vad gäller övervakning av sjötrafiken, fisket, miljöskyddet, sjöräddningen, smugglingen etc. frågar jag statsrådet:

Anser statsrådet det vara försvarbart att göra dessa kraftiga nedskärningar av den svenska kustbevakningen?

1990/91:329 av *Inger Schörling* (mp) till statsrådet Anita Gradin om svensk krigsmaterielexport till Irak:

Enligt uppgifter i Expressen har Svenska Freds avslöjat att regeringen visste att svenskt krigsmaterial exporterades till Saddam Husseins regim. Regeringen fick vid två tillfällen information. Först i april 1988 och sedan sommaren 1988. Informationen gavs av Nobel industris ledning och gällde en mycket stor Boforsleverans avsedd för Irak.

Varför informerade regeringen inte omedelbart detta till den pågående förundersökningen? Regeringen fick ändå vid två tillfällen information om Irakaffären.

1990/91:330 av *Per Gahrton* (mp) till utrikesministern om ett svenskt EG-medlemskap och politisk suveränitet för de baltiska folken:

I en intervju i Svenska Dagbladet säger Sovjetunionens ambassadör att han inte har något emot svenskt EG-medlemskap. Däremot kan han inte

tänka sig att COMECON-stater skall bli EG-medlemmar. Vad han anser om eventuellt EG-medlemskap för de baltiska republikerna blir han inte ens tillfrågad om. Detta kan tolkas så att Sovjet inte har något emot en tudelning av Europa i två supermakter, där det godtas att Sverige ansluts till den västliga. Däremot innebär det att de baltiska republikerna måste stanna kvar i den östliga. Mot denna bakgrund kan det inte uteslutas att Moskvaregimens hårdnande attityd mot balternas frihet kan ha samband med Sveriges beslut att ansöka om medlemskap i EG – vilket ju skulle leda till den största geopolitiska förändringen i Nordeuropa sedan andra världskriget.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utrikesministern:

Anser regeringen att Sveriges beslut att ansöka om EG-medlemskap påverkar de baltiska folkens möjligheter att uppnå politisk suveränitet?

1990/91:331 av *Per Gahrton* (mp) till utrikesministern om åtgärder för att stödja de baltiska folken:

De sovjetiska truppförstärkningarna i Lettland och Litauen är illavarslande tecken på att den suveränitet för de baltiska folken som statsminister Ingvar Carlsson vid ESK-konferensen i Paris sade sig eftersträva kan ligga långt borta om ingenting görs.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utrikesministern:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att stödja de baltiska folken inför det nu akuta sovjetiska hotet?

1990/91:332 av *Krister Skånberg* (mp) till justitieministern om miljöbrott:

Är regeringen nöjd med de nuvarande möjligheterna att bekämpa miljöbrott och med resultaten av denna brottsbekämpning eller vad gör regeringen för att förbättra situationen?

1990/91:333 av *Karin Israelsson* (c) till socialministern om åtgärder mot tobaksbruket:

I arbetet för att stärka folkhälsan har tobaksutredningen redovisat ett antal förslag som om de genomfördes skulle bidra till en sänkning av ohälsotalet. De förebyggande insatserna i folkhälsoarbetet kan inte nog betonas. Det är därför med stor besvikelse jag konstaterat att det inte aviseras någon proposition rörande tobaksbruket i den propositionsförteckning som lämnats.

Jag vill med anledning av detta fråga socialministern om anledningen till att något förslag rörande tobaksbruket inte kommer att lämnas under detta riksmöte.

1990/91:334 av *Lars Tobisson* (m) till statsrådet Erik Åsbrink om utredning om riksbankens ställning:

Redan i våras hade finansdepartementet utarbetat kommittédirektiv syftande till att ge riksbanken en mer självständig ställning. Eftersom riksbanken är direkt underställd riksdagen, inleddes ett samrådsförfarande med

riksdagspartierna via talmannen, vilket dock snabbt avbröts. I prop. 1990/91:39, avgiven den 4 oktober, anmälde regeringen sin avsikt att tillsätta utredningen. Nu – mer än tre månader senare – skall utredningen enligt budgetpropositionen tillsättas inom kort.

Mot denna bakgrund vill jag fråga följande:

Avser regeringen liksom i våras att samråda med riksdagen om utredningens uppdrag, och hur långt är ”kort”?

Prot. 1990/91:48
11 januari 1990

15 § Kammaren åtskildes kl. 13.10.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 27 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 50 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 11 januari

1 §	Ny riksdagsledamot m.m.	1
2 §	Anmälan om kompletteringsval till utskott m.m.	1
3 §	Svar på interpellation 1990/91:86 om läroplanens framtida roll i skolan.	2
	Statsrådet Göran Persson (s)	
	Ylva Johansson (v)	
	Ann-Cathrine Haglund (m)	
4 §	Svar på interpellation 1990/91:113 om statliga monopol	12
	Industriminister Rune Molin (s)	
	Lars Norberg (mp)	
5 §	Meddelande om svar på interpellation 1990/91:87	19
	Industriminister Rune Molin (s)	
6 §	Svar på interpellation 1990/91:103 om koldioxidutsläppen i Sveriges internationella miljövårdsarbete	19
	Miljöminister Birgitta Dahl (s)	
	Gunnar Hökmark (m)	
	Sören Norrby (fp)	
	Lars Norberg (mp)	
7 §	Svar på interpellation 1990/91:106 om sammanslagning av kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnder med andra nämnder .	31
	Miljöminister Birgitta Dahl (s)	
	Annika Åhnberg (v)	
	Åsa Domeij (mp)	
8 §	Svar på interpellation 1990/91:88 om arbetsmarknadssituationen i Värmland	38
	Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)	
	Björn Samuelson (v)	
	Gullan Lindblad (m)	
	Kristina Svensson (s)	
9 §	Svar på interpellation 1990/91:102 om arbete för arbetshandikappade	47
	Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)	
	Kenth Skårvik (fp)	
10 §	Svar på interpellation 1990/91:107 om sysselsättningsläget i Kalmar län	52
	Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)	
	Agne Hansson (c)	
	Ingrid Hasselström Nyvall (fp)	
	Bertil Danielsson (m)	
11 §	Hänvisning av ärenden till utskott m.m.	62
12 §	Bordläggning	63

13 § Anmälan om interpellation		Prot. 1990/91:48
1990/91:123 av Nic Grönvall (m) om beskattningen av gåvor .	63	11 januari 1990
14 § Anmälan om frågor		
1990/91:325 av Gullan Lindblad (m) om sjukresekostnaderna	64	
1990/91:326 av Eva Johansson (s) om Eritrea	64	
1990/91:327 av Barbro Westerholm (fp) om den planerade tobakspropositionen	65	
1990/91:328 av Karl-Göran Biörsmark (fp) om kustbevakningen	65	
1990/91:329 av Inger Schörling (mp) om svensk krigsmateriel-export till Irak	65	
1990/91:330 av Per Gahrton (mp) om ett svenskt EG-medlemskap och politisk suveränitet för de baltiska folken	65	
1990/91:331 av Per Gahrton (mp) om åtgärder för att stödja de baltiska folken	66	
1990/91:332 av Krister Skånberg (mp) om miljöbrott	66	
1990/91:333 av Karin Israelsson (c) om åtgärder mot tobaksbruket	66	
1990/91:334 av Lars Tobisson (m) om utredning om riksbankens ställning.	66	

